

Politiska skiljelinjer på Åland

En valundersökning i samband med lagtingsvalet 2019

Rasmus Lindqvist (38922)

Pro gradu-avhandling i statskunskap

Handledare: Kimmo Grönlund

Fakulteten för Samhällsvetenskaper
och Ekonomi

Åbo Akademi

Våren 2020

Ämne: Statskunskap
Författare: Rasmus Lindqvist
Arbetets titel: Politiska skiljelinjer på Åland – En valundersökning i samband med lagtingsvalet 2019
Handledare: Kimmo Grönlund
<p>Abstrakt:</p> <p>Forskningen om åländska väljare har delvis blivit föråldrad. Därutöver har inte väljarnas ideologiska preferenser studerats mer ingående tidigare. Samhällsutvecklingen har med tiden även lett till att den klassiska ideologiska skalan mellan vänster och höger blivit otillräcklig. För att utvidga förklaringsmodellerna har ytterliga skalor skapats, en av dessa är GAL-TAN-skalan där GAL står för gröna, alternativa och libertära värderingar medan TAN står för traditionella, auktoritära och nationalistiska värderingar. Den här nya ideologiska dimensionen har inte studerats på Åland tidigare. Syftet med den här avhandlingen var därför att studera sociodemografiska och ideologiska skiljelinjer bland de åländska väljarna. Fyra forskningsfrågor utformades:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vilka sociodemografiska faktorer förklarar partival på Åland? 2. Vilka sociodemografiska faktorer förklarar ideologisk placering på Åland? 3. Var placerar sig de åländska partiernas väljare ideologiskt? 4. Förklaras partivalet främst av klassiska eller nya ideologiska skiljelinjer? <p>Forskningsdesignen som tillämpades var tvärsnittsdesign med en kvantitativ forskningsstrategi. Studien var teoriprovande med syfte att studera om teorierna om en ny politisk skiljelinje även fått fäste på Åland. Primärdata samlades in med hjälp av ett slumpmässigt urval av åländska väljare i form av en frågeundersökning/survey. Datainsamlingen ingick som en del av den finlandssvenska medborgarpanelen Barometern och var utformad som en eftervalsundersökning utförd ungefär en månad efter det åländska lagtingsvalet 2019. Svarspersonerna, dvs väljarna, fick besvara ett flertal påståenden med avsikt att placera dem på vänster-högerskalan och GAL-TAN-skalan. Resultaten analyserades med korstabeller, spridningsdiagram, multipel regressionsanalys och multinominal logistisk regressionsanalys.</p>

Analysen visade att bland de sociodemografiska variablerna var det framförallt boendeort följt av utbildning som predikterade partivalet. Kvinnor, yngre, högutbildade och boende i Mariehamn hade i medeltal mer gröna, alternativa och libertära värderingar. Män, äldre, lågutbildade och ruralt boende hade mer traditionella, auktoritära och nationalistiska värderingar. Åland är inom det här området inget undantag från en större global trend. Boendeort var den variabel som hade störst effekt på väljarens placering på vänster-högerskalan och GAL-TAN-skalan. Överlag uppvisade väljarens placering på vänster-högerskalan ett starkare samband med partivalet på Åland än placering på GAL-TAN-skalan. Boendeort visade sig inte bara vara en vattendelare för partivalet utan det fanns även tydliga ideologiska skiljelinjer mellan boende i stad och boende på landsbygden. Även om det finns en tydlig personcentrering inom den åländska politiken finns det också en existerande ideologisk konflikt.

Nyckelord:

Åland, väljare, partier, ideologi, val, lagtingsval, vänster/höger, GAL/TAN, modernism, postmodernism, valundersökning, Barometern.

Datum: 05.05.2020

Sidantal: 95

Innehållsförteckning

1 Introduktion.....	1
1.1 Bakgrund och problemformulering.....	1
1.2 Syfte och frågeställningar	4
1.3 Avgränsningar	6
1.4 Disposition	7
2 Teoretisk referensram.....	8
2.1 Politiska ideologier	8
2.2 Politiska skiljelinjer	10
2.2.1 Klassiska skiljelinjer	10
2.2.2 Materialism och postmaterialism	13
2.2.3 Modernism och postmodernism	14
2.2.4 En ny skiljelinje (GAL-TAN)	15
2.3 Sammanfattande diskussion.....	19
3 Ålands politiska system.....	21
3.1 Bakgrund.....	21
3.2 Valsystemet.....	22
3.3 Partisystemet.....	23
3.4 Valet 2019.....	28
3.5 Sammanfattning	29
4 Hypoteser	31
5 Upplägg och genomförande.....	35
5.1 Forskningsdesign	35
5.2 Urval	38
5.3 Datainsamlingsmetod.....	43
5.4 Databearbetning	45
5.6 Validitet och reliabilitet	52

6 Resultat.....	55
6.1 Bakgrund.....	55
6.2 Sociala skiljelinjer.....	59
6.3 Ideologiska skiljelinjer.....	64
6.3.1 Sociodemografiska faktorer	64
6.3.2 Partival	68
7 Avslutning	73
7.1 Konklusioner.....	73
7.2 Diskussion.....	79
Bilagor	81
Källförteckning.....	88

Tabellförteckning

Tabell 2.1 <i>Klassiska skiljelinjer och väljargrupper</i>	11
Tabell 2.2 <i>Den nya skiljelinjens motpoler</i>	16
Tabell 3.1 <i>Partiernas mandatförändring 2015-2019</i>	29
Tabell 4.1 <i>Avhandlingens hypoteser</i>	34
Tabell 5.1 <i>Urvalets representativitet (%)</i>	41
Tabell 5.2 <i>Operationalisering av vänster till höger och TAN till GAL</i>	48
Tabell 6.1 <i>Valdeltagandet i lagtingsvalet 2019 (%)</i>	55
Tabell 6.2 <i>Orsaker till att man inte valde att rösta (%)</i>	56
Tabell 6.3 <i>Uppskattat valdeltagande för kön, ålder, boendeort och utbildning (%)</i>	57
Tabell 6.4 <i>Uppskattat valresultat och egentligt valresultat 2019 (%)</i>	57
Tabell 6.5 <i>Väljarnas belåtenhet med valresultatet 2019 (%)</i>	58
Tabell 6.6 <i>Partival bland åländska väljare, procentuell andel av väljargruppen</i>	60
Tabell 6.7 <i>Partivalets sociodemografiska determinanter: multinominal logistisk regression</i>	62
Tabell 6.8 <i>Determinanter för placering på vänster-högerskalan: multipel linjär regression</i>	67
Tabell 6.9 <i>Determinanter för placering på GAL-TAN-skalan: multipel linjär regression</i>	68
Tabell 6.10 <i>Partivalets ideologiska determinanter: multinominal logistisk regression</i>	71
Tabell 7.1 <i>Verifiering/falsifiering av hypoteser</i>	78

Figurförteckning

Figur 3.1 <i>Historisk utveckling av de nuvarande åländska partiernas procentuella andel av rösterna i lagtingsval, 1979-2019.</i>	26
Figur 5.1 <i>Studiens upplägg.</i>	38
Figur 5.2 <i>Antal svarspersoner.</i>	40
Figur 5.3 <i>Analysmodell.</i>	52
Figur 6.1 <i>Väljarnas syn på självstyrelsen (%).</i>	59
Figur 6.2 <i>Ideologisk placering enligt kön, medelvärde.</i>	64
Figur 6.3 <i>Ideologisk placering enligt ålder, medelvärde.</i>	65
Figur 6.4 <i>Ideologisk placering enligt utbildning, medelvärde.</i>	66
Figur 6.5 <i>Ideologisk placering enligt boendeort, medelvärde.</i>	66
Figur 6.6 <i>Ideologisk placering enligt partiernas väljare, medelvärde.</i>	69

1 Introduktion

1.1 Bakgrund och problemformulering

”Demokratiska val är utan konkurrens den största återkommande kollektiva händelsen i det svenska samhället...inte i något annat sammanhang klistras hela nationers samlade drömmar, förväntningar och strävan vid ett och samma tillfälle in i ett valkuvert och smälts samman till en gemensam viljeyttring” (Oscarsson & Holmberg, 2016, s. 9). Även om citatet handlar om den svenska kontexten är det lätt att transformera till andra representativa demokratier. De allmänna valen är den centrala grundbulten i våra demokratiers maktutövning. Därför är det motiverat att vi studerar valens utformning, vilka aktörer som kämpar om makten (partierna) och vilka det är som fördelar den (väljarna). I Finland liksom i många andra länder vet vi idag mycket om partierna och väljarna, detta tack vare regelbundna valundersökningar. Inom Finland finns det autonoma Åland med ett eget parlament – Ålands Lagting. Vad vet vi om det här örikets partier och framförallt vad vet vi om deras väljare?

Det finns ett flertal tidigare studier om åländsk politik och åländska väljare. En kronologisk genomgång av de mer moderna verken kunde inledas med Magnus Wredes *Partibildning och Politik på Åland* (1976) som analyserar vilka politiska motsättningar som historiskt funnits på Åland och hur dessa tagit sig uttryck. I boken *Förändring och Politik på Åland* studeras den åländska politiken ur flera olika infallsvinklar (Anckar, D., 1979). Casper Wrede (1981) analyserar i *Politiskt deltagande på Åland* det överlag låga valdeltagandet i öriket och vilka orsakerna till detta har varit. De här tre verken utgör tillsammans grundförståelsen för det åländska politiska systemet. Under 80- och 90-talet följde sedan tre verk med utökat fokus på den åländska väljaren. Vid Uppsala Universitet genomfördes år 1982 en studie som särskilt undersökte hur åländska väljares inställning till ett utökat självstyre påverkade deras partival (Björklund, Elm, & Lindahl, 1983). Åsa Holmvik (1989) jämför i en pro gradu-avhandling det politiska deltagandet och partiidentifikationen på Åland och i Österbotten. I ytterligare en annan pro gradu-avhandling *”Väljare på Åland: om social struktur och valbeteende”* jämför Kenth Häggblom (1991) de dåvarande åländska partiernas väljare med de svenska partiernas väljare. Studien genomfördes som en enkätundersökning och undersöker bland annat hur yrke, samhällsklass, bostadsort och kön påverkar vilket parti man röstar på.

I senare statsvetenskapliga verk har Åland ofta ingått i bredare studier av politiskt beteende i Svenskfinland. Ålänningarnas förtroende för centrala samhällsinstitutioner, åsikter i aktuella politiska frågor och medievanor studeras exempelvis i den finlandssvenska medborgarpanelen

Barometern (Herberts, 2008). Åländska väljares politiska deltagande i allmänhet och valdeltagandet i synnerhet analyseras i boken *Språk och politisk mobilisering* (Grönlund, 2011) som även innehåller ett kapitel om riksdagsval på Åland. Peter Söderlund (2008) har studerat och diskuterat det åländska partisystemets karaktär och moderna historia. Nämnas kan även att Ålands statistik- och utredningsbyrå (Åsub) efter varje val på Åland publicerar en rapport med officiell valstatistik. Utöver detta har Åsub gjort två enkätundersökningar relevanta för temat. Den första är en väljarundersökning som genomfördes 2006 som bland annat visade vilka åldersgrupper som röstar på vilka partier och vilket parti som är väljarnas andrahandsval (Lindström, Lindström, & Rundberg-Mattsson, 2006). Den andra är en enkätundersökning som genomfördes av Åsub i samarbete med Ålands Fredsinstitut, undersökningen mätte ålänningarnas politiska intresse och förtroendet för centrala samhällsinstitutioner.

Den tidigare litteratur som finns om åländska partier och deras väljare har försett oss med betydande kunskap. Ett område som däremot inte studerats ingående tidigare, enligt skribentens förståelse, är ideologisk positionering. Studier och analyser av åländska väljares ideologiska placering saknas både överlag och för respektive åländskt parti. Det finns således en relevant forskningslucka att fylla. Varför har inte det här studerats i någon större utsträckning tidigare? Antagligen beroende på en kombination av orsaker. En möjlig förklaring är att ett partisystem baserat på ideologisk grund utkristalliserade sig sent på Åland i jämförelse med övriga Europa (Hägglom, 1991, s. 4; Söderlund, 2008, s. 129; Wrede, M., 1976, s. 96). Det här i samband med att parlamentarismen infördes först år 1988 har möjligtvis gjort väljarnas ideologiska positionering irrelevant för tidigare forskning. En annan förklaring är att avsaknaden av regelbundna valundersökningar på Åland lett till att området inte har behandlats av rent praktiska orsaker. Ytterligare en förklarande faktor kan vara att de finlandssvenska väljarstudier som genomförts och där även Åland har ingått ofta utelämnat de åländska väljarnas ideologiska placering med hänvisning till att det åländska partifältet markant avviker från det fastländska. Fokuset i dessa studier har legat på rikspartierna och de åländska partierna har följaktligen lämnats utanför analyserna.

Kenth Häggloms (1991) avhandling kommer tematiskt närmast med sin analys av de åländska partiernas väljargrupper, men fokuset i den studien ligger på partiernas sociala bas. Den enkät som Hägglom baserar sina resultat på innehåller en fråga om väljarnas självplacering på en vänster-högerskala, något som även återfinns i flera andra enkäter i några av de andra studier som nämnts ovan. Resultaten från de här frågorna har ändå genomgående inte studerats desto mera. Dessutom finns det en risk med att fråga väljarna med en direkt fråga var de placerar sig

ideologiskt. Säkrare resultat kan uppnås genom att använda olika typer av värdegrundsmässiga påståenden. Ideologisk positionering handlar inte längre heller om endast vänster eller höger. Det finns i ökande grad en värderingskonflikt mellan liberala och konservativa värden. Den här konflikten kan operationaliseras i GAL-TAN, där GAL står för grön, alternativ och libertär medan TAN står för traditionell, auktoritär och nationalistisk (Grönlund, 2019, s. 11; Hooghe, Marks, & Wilson, 2002, s. 976; Marks, Hooghe, Nelson, & Edwards, 2006, s. 157; Oscarsson, 2017, s. 411). Den här ”nya” konfliktdimensionen har inte tidigare kartlagts på Åland.

Även om det finns utforskade områden gällande åländska väljares ideologiska placering är det relevant att fråga sig varför den saken skulle vara intressant att studera i ett örike med omkring 30 000 invånare? Huvudsakligen finns det tre anledningar som besvarar den frågeställningen, för det första är det självstyrelsen som gör att den politiska aktiviteten på Åland får en helt annan karaktär än den annars skulle ha (Häggbloom, 1991, s. 1). Självstyrelsen gör Åland till ett ”specialfall” (Anckar, D. & Bartmann, 2000, s. 7). För det andra kan det vara av intresse att studera och pröva teorier i olika kontexter, var den empiriska verkligheten finns kan således vara av lägre betydelse (Anckar, D., 1979, s. 11). Har exempelvis teorierna om en ny konfliktdimension bärkraft också i det åländska samhället? I *Metodpraktikan* (Esaiaasson, Gilljam, Oscarsson, Towns, & Wängnerud, 2017, s. 30) skriver författarna följande om kontextens betydelse; *”enligt vår uppfattning kan samhällsvetenskapliga frågor och problem handla om i princip vilka samhällseliga fenomen som helst som är möjliga att utsätta för systematisk prövning...det finns ingen anledning att underkasta sig några större restriktioner”*.

För det tredje är Åland inte endast något unikt. Det är centralt för statsvetenskapen att generalisera och överbygga klyftan mellan det enskilda och det generella, det kan göras genom att jämföra fall som uppvisar likartade egenskaper i viktiga centrala aspekter (Anckar, D. & Bartmann, 2000, s. 12). Även om Åland är unikt är det inte ett slutet samhälle som existerar oberoende av sin omgivning (Anckar, D., 1979, s. 13). Åland är geografiskt, historiskt och kulturellt ett nordiskt samhälle vilket innebär att även om jämförelser med andra mikrostater kan vara mycket lärorika fungerar Norden (särskilt Finland och Sverige) som en naturlig referensram (Anckar, D. & Bartmann, 2000, s. 13-14). En studie gällande Åland kan med högsta sannolikhet därför både generaliseras och jämföras med resultat från andra nordiska länder.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att den åländska väljarforskningen överlag är föråldrad och saknar mer djupgående ideologiska analyser, särskilt gällande det som benämnts som en ny politisk konfliktdimension. Forskning inom det här området kunde framförallt öka förståelsen för de åländska partierna och deras väljare vilket naturligtvis är relevant framförallt

för Åland men på inget sätt irrelevant för ett bredare sammanhang. Detta eftersom resultaten förhoppningsvis kunde bidra med ökad kunskap om existerande teorier och öppna för jämförelser med andra kontexter.

1.2 Syfte och frågeställningar

Mycket av den forskning som genomförts på åländska väljare har delvis blivit föråldrad, därutöver har de ideologiska skiljelinjerna inte studerats särskilt ingående. En orsak till detta kan ha varit att det inte ansetts vara relevant tidigare. Är det relevant nu? Ett antal händelser indikerar att de ideologiska skiljelinjerna blivit mer närvarande i det åländska samhället. Det var inte alltför längesedan (år 1988) som man på Åland övergick från ett system med breda samlingsregeringar till ett mera parlamentariskt styrelseskick med smalare majoriteter (Söderlund, 2008, s. 131). Utöver det har självstyrelsen med tiden utvecklats, vilket utökat lagtingets befogenheter. Under de två senaste lagtingsvalen har dessutom två nya partier vunnit representation i parlamentet: Åländsk Demokrati och Hållbart Initiativ (se bilaga 1 för förteckning över åländska partier). Det här är två partier som är utmanande att placera på en vänster-högerskala. Istället representerar de en ny form av ideologisk konflikt. En annan indikator är möjligtvis att efter valet 2019 meddelade Liberalerna att partiet inte kunde tänka sig att sitta i en regering där partiet Obunden Samling ingår, detta på grund av Obundnas ”värdegrund” (Bladh, 2019, s. 5). Det är därför rimligt att anta att det existerar någon form av ideologisk konflikt i det åländska samhället.

Varför är det viktigt att studera detta? Det är inte uppenbart vad väljarna menar med sin rösthandling, genom att studera mer noggrant vad som ligger bakom röstningsbeslutet får vi dels veta mer om väljarna, dels veta mer om vilka partier som företräder dem. Sammanfattat kan vi säga mer om varför val slutar som de gör (Oscarsson & Holmberg, 2016, s. 10). Det kan finnas en mängd olika faktorer som förklarar väljarbeteende. Traditionellt sett har den sociologiska förklaringsmodellen som innebär att socialt urskiljbara grupper röstar på partier som företräder deras intressen och värderingar haft en stark förklaringsgrad i studier av väljarbeteende. Samhällsutvecklingens strukturella förändring har dock lett till att partilojaliteten minskat bland många samhällsgrupper och istället ersatts med värderöstning vilket innebär att partivalet formas av hur väljare positionerar sig längs centrala värdedimensioner (Söderlund, 2017, s. 20-23). En mer djupgående analys av dagens åländska väljare bör med fördel alltså fokusera både på socialt urskiljbara grupper och värderingar. ***Syftet med avhandlingen är därför att studera sociodemografiska och ideologiska skiljelinjer bland de åländska väljarna.***

Detta kommer att göras i tre steg för att möjliggöra en mer djupgående analys av forskningsområdet. Jussi Westinen (2015, s. 5-9) och Michael Gallagher, Michael Laver och Peter Mair (2001, s. 236) argumenterar för att skiljelinjer i samhället endast existerar om de har en strukturell (sociala grupper), värderingsmässig (gemensamma attityder) och organisatorisk (politiska partier, fackförbund osv.) bas. Även om den här studien har ett annat upplägg än Westinens och Gallaghers m.fl. studier erbjuder den teoretiska basen en kraftfull förklaringsmodell i studiet av väljarbeteende. Utgående från trestegsmodellen utformas tre forskningsfrågor.

1. Vilka sociodemografiska faktorer förklarar partival på Åland?
2. Vilka sociodemografiska faktorer förklarar ideologisk placering på Åland?
3. Var placerar sig de åländska partiernas väljare ideologiskt?

Avsikten med den första forskningsfrågan är att studera partivalet som utgör den beroende variabeln kontrollerat för sociodemografiska faktorer som utgör de oberoende variablerna. Detta görs för att även om väljarna i dag är mer rörliga och självständiga än tidigare finns det fortsättningsvis tydliga samband mellan den samhällsgrupp man tillhör och partivalet (Oscarsson & Holmberg, 2016, s. 71). Avhandlingens oberoende variabler kommer att vara ålder, kön, utbildning och boendeort. Liknande variabler har använts i mängder av statsvetenskapliga studier tidigare och är närmast att betrakta som standardvariabler i finländsk väljarforskning (se exempelvis Bengtsson & Grönlund, 2005, s. 110; Grönlund, 2011, s. 63; Grönlund, 2019, s. 8; Oscarsson & Holmberg, 2016, s. 71; Söderlund, 2017, s. 25).

Den andra forskningsfrågan studerar väljarnas ideologiska position kontrollerat för de oberoende variablerna. Detta eftersom en tidigare studie av Pippa Norris och Ronald Inglehart (2019, s. 288) indikerar att det finns tydliga värderingsmässiga skillnader mellan olika samhällsgrupper. I syfte att besvara den tredje forskningsfrågan analyseras partiernas ideologiska position utifrån medelvärdet av väljarnas ideologiska placering på en vänster-högerskala och en GAL-TAN-skala. Även det en beprövad metod sedan tidigare (se Grönlund, 2019, s. 12-13). Ytterligare kommer en fjärde forskningsfråga formuleras med syfte att utreda om det framförallt är de klassiska ideologiska skiljelinjerna som operationaliseras genom vänster-högerskalan eller de nya ideologiska skiljelinjerna som operationaliseras genom GAL-TAN-skalan som främst förklarar partival på Åland.

4. Förklaras partivalet främst av klassiska eller nya ideologiska skiljelinjer?

Hypoteser kommer att utformas för samtliga forskningsfrågor men dessa presenteras efter den teoretiska och kontextuella referensramen diskuterats mer ingående.

1.3 Avgränsningar

Den här avhandlingen avser studera de åländska partierna och deras väljare, Åland utgör således undersökningens geografiska område. De åländska väljarna har rösträtt i lagtingsval, kommunalval, riksdagsval, presidentval och EU-val. Lagtings- och kommunalval hålls vart fjärde år vid samma tidpunkt, det är lagtingsvalet och de partier som konkurrerar om väljarnas förtroende i detta val som kommer att stå i fokus i den här avhandlingen. I riksdagsval har Åland endast ett mandat och partierna tenderar att gå samman på gemensamma listor medan i kommunalval finns det flera kommunspecifika listor vilket gör det svårt att generalisera resultaten. Datainsamlingen kretsar också den kring lagtingsvalet, närmare bestämt lagtingsvalet 2019. Enkäten som används för att besvara avhandlingens frågeställningar distribuerades till svarspersonerna ungefär en månad efter valdagen den 20 oktober 2019. Data har endast samlats in vid en tidpunkt, totalt valde 392 ålänningar att besvara enkäten vilket utgör ungefär 1,87 % av det totala antalet röstberättigade i lagtingsvalet 2019 som uppgick till 20 946 personer.

En viktig faktor att diskutera är att den åländska politiken och åländska val tenderar att vara mycket personcentrerade. I den undersökning som ligger till grund för den här avhandlingen frågades svarspersonerna om partiet eller kandidaten var viktigast när man röstade i lagtingsvalet 2019? Hela 53,6 % ansåg att kandidaten var viktigare medan 41,9 % ansåg att partiet var viktigare (viktade data, längre redogörelse för viktningen presenteras på s. 41). Det här väcker förstås tvivel om det är möjligt att säga något om de åländska partiernas väljares ideologiska positionering när så många främst röstar på kandidaten. Om samtliga partiers medelvärden på en vänster-högerskala och en GAL-TAN-skala placerar sig omkring mitten är det möjligt att det är personcentreringen som påverkar. Om det däremot finns tydliga ideologiska positionsskillnader mellan de olika partierna är det möjligt att anta att partiernas väljare har någon form av gemensam ideologisk referensram som påverkar röstningsbeslutet även om det politiska systemet är mycket kandidatcentrerat. Den här avhandlingen har även som avsikt att undersöka olika samhällsgruppers ideologiska positionering, inom det här området bör inte personcentreringen ha någon större inverkan.

När det i den här avhandlingen talas om vilka sociodemografiska faktorer som förklarar partival och ideologisk placering är detta ett kraftigt avgränsat område. I kapitel 1.2 beskrevs det att

avhandlingens sociodemografiska variabler är kön, ålder, utbildning och boendeort. Förstås är det möjligt att det finns andra sociodemografiska faktorer som också spelar en roll för partivalet. En avgränsning till just de här variablerna har gjorts av praktiska och teoretiska orsaker. Dessa fyra variabler ingick som bakgrundsfaktorer i den finlandssvenska *Barometern* (beskrivs närmare i kapitel 5) som datainsamlingen för den här avhandlingen baserar sig på vilket gjorde det både praktiskt användbart och nödvändigt att använda variablerna. Teoretiskt kan det som beskrevs i kapitel 1.2 upprepas, variablerna är att betrakta som standarvariabler i finländsk väljarsforskning. Dessutom är detta variabler som är mycket osannolika som beroende variabler vilket gör dem lämpliga som oberoende variabler (Bryman, 2018, s. 90).

Specifikt för variabeln boendeort har det skett en tydlig avgränsning så att variabeln endast delas in i stad och landsbygd (presenteras närmare i kapitel 5.4), den aktiva läsaren kan fundera varför indelningen är så snäv? Vanligt i forskning om den åländska befolkningen är att man också inkluderar skärgården som en egen kategori. Den snäva indelningen syftar till att behålla observationsgrupperna relativt stora och för att möjliggöra en analys mellan ”urbana” väljare som operationaliseras genom personer boende i Mariehamn och ”rurala” väljare som operationaliseras med personer bosatta på den åländska landsbygden inklusive skärgården. Slutligen ska det påpekas att antalet svarspersoner som sade sig rösta på antingen Ålands Framtid och Åländsk Demokrati i frågeundersökningen som avhandlingens resultat baserar sig på var relativt begränsade. Dessa resultat ska analyseras med försiktighet.

1.4 Disposition

Uppsatsen innehåller fem kapitel med avsikt att innehållet ska presenteras på ett logiskt sammansatt sätt för läsaren. I kapitel 2 diskuteras den teoretiska referensramen som avhandlingens empiriska del baserar sig på. Först beskrivs politiska ideologier och sedan politiska skiljelinjer med avstamp i de klassiska skiljelinjerna för att efterhand leda läsaren till skiljelinjer som i allt högre grad präglar våra samhällen i modern tid. Kapitel 3 behandlar den kontextuella referensramen, det vill säga Ålands självstyrelse, valsystem, partisystem och lagtingsvalet 2019 som är av särskilt intresse för studien. Efter att de teoretiska- och kontextuella referensramarna diskuterats utformas och presenteras hypoteser i kapitel 4. Studiens upplägg och genomförande beskrivs i kapitel 5. I kapitel 6 presenteras resultaten, inledningsvis för ett antal bakgrundsfaktorer och sedan för de sociala skiljelinjerna. Efter det vidtar analys av de ideologiska skiljelinjerna. Konklusioner presenteras i kapitel 7 och en avslutande reflekterande diskussion om studiens resultat och forskningsbidrag avhandlas i kapitel 8.

2 Teoretisk referensram

2.1 Politiska ideologier

Syftet med avhandlingen är att kartlägga de åländska partiernas väljares ideologiska position, därför är det centralt att definiera vad en ideologi är. Ideologi är ett av statsvetenskapens mest centrala, kontroversiella och omdiskuterade begrepp (Heywood, 2002, s. 42; Nilsson, Aronsson, & Norell, 2012, s. 93). Principer för hur ett samhälle ska styras har funnits i alla tider men det var först i samband med industrialismens och den organiserade politiska stridens intåg som begreppet ideologi myntades (Larsson, 2006, s. 10). Det var den franska filosofen Antoine Destutt de Tracy som ansåg att det behövdes en ny vetenskap av idéer (idé-ologi) som syftade till att avslöja ursprunget av medvetna tankar och idéer. Destutt de Tracy tänkte sig att ideologi med tiden skulle få samma status som andra vetenskaper som exempelvis biologi och zoologi (Heywood, 2002, s. 42; MacKenzie, 2003, s. 3). En någorlunda gemensam uppfattning av flera statsvetare gällande begreppet ideologi är att det sammanfattningsvis handlar om ett sammanhängande system av tankar och idéer om hur den sociala och politiska verkligheten ser ut och hur denna verklighet kunde förbättras (Larsson, 2006, s. 10; Ljunggren, 2002, s. 12; MacKenzie, 2003, s. 2; Nilsson m.fl., 2012, s. 93).

Stig-Björn Ljunggren beskriver på ett träffsäkert sätt hur centralt egna värderingar är för en ideologi. En ideologi presenterar ofta en beskrivning av hur verkligheten ser ut, exempelvis att män i medeltal tjänar mer än kvinnor. Det är ett konstaterande men det säger ingenting om hur vi anser att det borde vara – därför behöver en ideologi innehålla värderingar om hur vi anser att något borde fungera och en rekommendation för hur vi når målet (Ljunggren, 2002, s. 12-13). Varför behövs ideologier? Människan har alltid haft ett behov av att organisera sina intryck till en sammanhängande bild. Det vi vet om dagens ideologier skapar en gemensam referensram som gör det enklare att delta i den politiska debatten och förstå samt kategorisera framtidens ideologier (Larsson, 2006, s. 26; Ljunggren, 2002, s. 9). Ideologier länkar samman politisk teori med politisk praktik. De ska inte heller ses som helt fristående från varandra, de överlappar och influeras av andra ideologier och förändras med tiden beroende på historiska omständigheter (Heywood, 2002, s. 65-66).

De tre klassiska ideologierna som alla föddes vid tiden för den franska revolutionen är liberalismen, konservatismen och socialismen (Larsson, 2006, s. 10; Liedman, 1989, s. 148). Traditionellt sett har liberalismen betonat individualism, frihet, förnuft, jämlikhet, tolerans och konsensus (Heywood, 2002, s. 44; Larsson, 2006, s. 10). Ibland har liberalismen ansetts vara

en övergripande (meta-) ideologi eftersom den de facto är den industrialiserade västvärldens ideologi som kan inbegripa en bred variation av rivaliserande värden och tankar (Heywood, 2002, s. 43). Konservatismen växte fram som en motreaktion mot den politiska och ekonomiska förändringen som växte fram under revolutionen. De konservativa var inte emot alla förändringar men man ansåg att revolution inte var en bra metod för att förändra samhället (Larsson, 2006, s. 10). Konservativa värderingar har kännetecknats av tradition, pragmatism, mänsklig felbarhet, hierarki, auktoritet och ägande (Heywood, 2002, s. 48). Socialismen uppstod bland radikala revolutionärer som verkade bland småhantverkare och arbetare, man ville avskaffa inkomst- och klasskillnader (Larsson, 2006, s. 11). Socialismen har kännetecknats av tankar om gemenskap, social jämlikhet, behov, social klass och delat ägande (Heywood, 2002, s. 51-52).

Efterhand har dessa klassiska ideologier förändrats och en mängd nya ideologier som exempelvis marxism, kommunism, fascism, nazism, nationalism, ekologism och feminism uppstått, för att nämna ett antal. Dessa kommer inte att desto mera beskrivas i det här skedet, det centrala är att det finns en definition av en ideologi och en gemensam förståelse för hur dessa kan skilja sig värderingsmässigt. Finns ideologierna närvarande också i dagens samhällen eller ska de anses vara utdöda? Under 1900-talets andra hälft har debatten om ideologiernas död i de västliga industrisamhällena pågått inom statsvetenskapen. Under den här tiden hade välståndet suddat ut skillnaderna mellan de tidigare politiska ideologierna och den liberala ideologin hade blivit en gemensam överideologi (Heywood, 2002, s. 64; Larsson, 2006, s. 13). Om man jämför historiens ideologiska kamp med nutidens så kan skiljelinjerna verka små och endast gälla tekniska detaljer i den stora värdegemenskapen. Men även om skillnaderna mellan den klassiska liberalismen, konservatismen och socialismen obestridligt har minskat behöver inte dagens människor uppleva skillnaderna som små och oväsentliga – den relativa betydelsen behöver inte ha minskat (Larsson, 2006, s. 14-17).

Industrisamhället har inte endast löst historiska problem som fattigdom och nöd, det skapar också ständigt nya problem och konflikter. Det här visar inte minst framväxten av nya politiska ideologier som nykonservatism, nyliberalism, feminism och ekologism. På senare tid kan därför till och med de ideologiska skiljelinjerna betecknas som skarpare än under vissa delar av efterkrigstiden (Larsson, 2006, s. 14-17). Viktigt att komma ihåg både gällande ideologiernas praktiska genomslagskraft och studiet av ideologier är att det finns en skillnad mellan ideologi och faktiska politiska handlingar (Larsson, 2006, s. 14; Ljunggren, 2002, s. 10). Politiska partier tar i huvudsak sina idéer från en ideologi men kompletterar från andra, dessutom påverkar

kontextuella konflikter och kompromisser den politiska utgången. Kortfattat finns det en skillnad mellan den politiska verkligheten och idéernas värld (Ljunggren, 2002, s. 10). Likväl är det både intressant och motiverat att vi studerar vilken politisk referensram (ideologi) våra partier kretsar kring, hur det här tar sig uttryck i den praktiska politiken och var de politiska skiljelinjerna går?

2.2 Politiska skiljelinjer

2.2.1 Klassiska skiljelinjer

En stabil demokrati kräver att det finns konflikter eller skiljelinjer (eng. cleavage) som möjliggör en kamp om makten i samhället, utmaning för den som besitter makten och förändringar gällande vilka partier som styr. Samtidigt kan det utan konsensus, vilket möjliggör fredliga maktskiften, inte finnas någon demokrati. Studier av demokrati måste därför fokusera både på skiljelinjer och konsensus (Lipset, 1963, s. 21). Det var i samband med den franska revolutionen som frågan om konflikt kontra konsensus sattes i fokus. Revolutionärerna var primärt inställda på konflikt medan de konservativa var inställda på att upprätthålla den sociala stabiliteten. Termer av vänster, center och höger går också tillbaka till den här tiden när delegaterna i kammaren satt i en halvcirkel från de mest radikala och egalitära till vänster medan de mest moderata och aristokratiska satt till höger (Lipset, 1963, s. 24 & 132).

I det numera klassiska verket *Party Systems and Voter Alignments* (1967) beskriver Seymour Martin Lipset och Stein Rokkan hur partisystemen i de västerländska demokratierna vuxit fram och stabiliserats omkring ett fåtal grundläggande sociala skiljelinjer (Lipset, 2000, s. 5). De här skiljelinjerna består oftast av historiska konflikter som antingen har löst eller lämnats olösta över tid (Lipset, 1963, s. 83). De fyra traditionellt sett viktigaste skiljelinjerna har gått mellan centrum-periferi, stat-kyrka, land-industri och ägare-arbetare (Karvonen, 2014, s. 3; Lipset, 2000, s. 5-6). Den första skiljelinjen som växte fram under tiden för de nationella revolutionerna var den mellan centrum och periferi. Konflikten delade människor som tillhörde den dominerande nationella kulturen och ofta var boende i landets centrum från människor som tillhörde olika etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt människor boende i perifera regioner (Dalton, 2008, s. 129; Lipset, 2000, s. 6). Intressant med den här konflikten, som fortsättningsvis är närvarande i många länder, är att den kan vara mycket framträdande även i små samhällen där den geografiska distansen mellan centrum och periferi inte är särskilt stor (Gallagher m.fl., 2001, s. 237).

Den andra skiljelinjen som växte fram under tiden för de nationella revolutionerna var den mellan stat och kyrka som formades av ökade spänningar mellan en framväxande omfattande sekulär statsapparat och kyrkan som strävade efter att behålla sin privilegierade position i samhället (Dalton, 2008, s. 129; Lipset, 2000, s. 6). Överlag har den här konflikten varit mindre framträdande i protestantiska länder än i katolska. I de protestantiska länderna var kyrkan underordnad staten och hade få möjligheter att utmana, det var inte fallet i de katolska länderna där kyrkan ansåg sig stå över staten. Den katolska kyrkan strävade efter att behålla sina skolor och ville inte se en mer statlig sekulär undervisning. Man försökte även påverka lagarna så att de fortsättningsvis skulle spegla den katolska synen på exempelvis äktenskapet (Gallagher m.fl., 2001, s. 237-238).

Följande våg av politiska skiljelinjer växte fram under den industriella revolutionen. En delning uppstod mellan den landägande eliten och den växande industriella borgerligheten i städerna. Ekonomiskt rurala och urbana intressen ställdes mot varandra (Dalton, 2008, s. 130; Lipset, 2000, s. 6). Den här konflikten var redan närvarande under medeltiden men framträdde först på allvar i och med industrialiseringen. Generellt har den varit mindre närvarande i de västra och centrala delarna av Europa och mer närvarande i Norden och Östeuropa. Vilket ledde till framväxten av starka agrarpartier i framförallt Norden (Gallagher m.fl., 2001, s. 238). Den industriella revolutionen ledde även till skiljelinjer mellan ägare och arbetare vilket innebar grunden för klasskonflikten, mellan den ägande över- eller medelklassen och fabriksarbetarna som utgjorde arbetarklassen (Dalton, 2008, s. 130; Lipset, 2000, s. 6). Klasskonflikten växte fram på olika sätt i olika samhällen, ofta beroende av hur eliterna tog emot arbetarnas krav. Ett mer pragmatisk mottagande som i de nordiska länderna och Storbritannien ledde med tiden till att vänstern blev en integrerad del av den nationella politiken medan i exempelvis Frankrike, Tyskland, Italien och Spanien där arbetarklassen avvisades mer så antog dessa partier med tiden en mer radikal agenda (Gallagher m.fl., 2001, s. 239).

Tabell 2.1 *Klassiska skiljelinjer och väljargrupper*

Historisk era	Skiljelinje	Väljargrupper
Nationell revolution	Centrum/periferi	Regionala
	Kyrka/stat	Religiösa/sekulära
Industriell revolution	Land/industri	Urbana/rurala
	Ägare/arbetare	Medel-/arbetarklass

Källa: (Dalton, 2008, s. 129, egen bearbetning).

De fyra klassiska skiljelinjerna har vanligtvis interagerat med varandra i partisystemet genom att en konflikt varit mer framträdande och sedan delat de övriga (Gallagher m.fl., 2001, s. 241). Bland de fyra skiljelinjerna är det framförallt den sistnämnda om samhällsklass som varit särskilt kännetecknande för att beskriva väljarbeteende (Anckar, C., Bengtsson, Denk, & Karvonen, 2013, s. 231; Gallagher m.fl., 2001, s. 239; Grönlund, 2011, s. 64). I nästan alla utvecklade länder har människor med lägre inkomster mestadels röstat på partier till vänster och människor med högre inkomster röstat på partier till höger (Lipset, 2000, s. 5). Överlag har Lipset och Rokkans modell för att beskriva politiska skiljelinjer varit mycket träffsäker gällande att beskriva hur de traditionella partisystemen och dess partier vuxit fram och stabiliserats kring ett fåtal konflikter i västländerna under den demokratiska eran (Dalton, 2008, s. 132; Karvonen, 2014, s. 4). Positioneringen gällande konservativa, liberala, religiösa, regionala, etniska, agrara, socialistiska och kommunistiska partier går att härleda till Lipset och Rokkans modell (Karvonen, 2014, s. 4).

Stabiliseringen i partisystemet runt dessa fyra skiljelinjer har sedan 1920-talet varit så häpnadsväckande bestående sett till hur mycket samhället omkring förändrats att man till och med började tala om att de västeuropeiska partisystemen var ”nedfrysta” (Gallagher m.fl., 2001, s. 242). Med frysningen avsåg man att partiernas väljarstöd var stabilt över tid och att väljarrörligheten mellan partierna därmed var mycket låg (Grönlund, 2011, s. 64). Enligt Gallagher, Laver och Mair (2001, s. 242-243) är det främst fyra orsaker som gör att skiljelinjerna har kunnat bestå. För det första har de bestått för att skiljelinjerna fortfarande betraktats som relevanta av väljarna och för att de polariserade grupperna bibehöll en gemensam identitet. Den andra orsaken är att betydande alternativa politiska strömningar ofta uppstår när stora skalor av nya väljare tillkommer i elektoratet, något som inte har skett sedan den allmänna rösträttens inträde. För det tredje har valsystemet och regelverket kring partierna ofta varit utformat för att passa de partier som redan finns i systemet. Avslutningsvis har partierna även varit en del av att skapa och isolera identiteter genom att på olika sätt ta plats i människors vardag.

Under de senaste decennierna har ändå de klassiska skiljelinjernas förklaringsgrad minskat genom sekularisering, värderingsförändring, högre utbildningsnivå och förbättrad levnadsstandard (Grönlund, 2011, s. 64; Kriesi m.fl., 2006, s. 923). Liksom tidigare tidsepoker fört med sig nya sociala konflikter och partier har det under senare år skett förändringar i de avancerade industriländernas partisystem då nya aktörer tillkommit – kan vi se en ny politisk skiljelinje?

2.2.2 Materialism och postmaterialism

För att förstå hur teorier om en ny politisk skiljelinje vuxit fram måste vi gå ända tillbaka till den amerikanska psykologen Abraham Maslows behovstrappa som gör en hierarkisk indelning av människors behov. Enligt Maslow strävar människor först och främst efter att ha tillgång till mat, vatten och trygghet. Om dessa behov uppnåtts fortsätter människan efter det sträva mot att uppnå en stabil marginal av ekonomisk säkerhet. Uppnås också den delen tenderar människor att exempelvis börja eftersträva tillhörighet, deltagande och estetiskt samt intellektuellt självförverkligande (Dalton, 2008, s. 82). I *The Silent Revolution* (1977) utgår Ronald Inglehart från Maslows teori men applicerar den på politiska värderingar. Idag har många människor i västländerna vuxit upp under en tid med historiskt exceptionell fysisk och ekonomisk trygghet, så även om dessa saker förstås är viktiga har deras relativa prioritet sjunkit. För en person som har uppnått den ekonomiska och fysiska tryggheten är det möjligt att eftersträva något annat, precis som Maslow beskriver. Inglehart kallar det här för icke-materiella mål (Inglehart, 1977, s. 3 & 22).

Materiella värderingar reflekterar en vilja att upprätthålla den nuvarande ordningen och säkra fortsatt ekonomisk vinning medan de icke-materiella, så kallade postmateriella värderingarna, reflekterar självförverkligande och en önskan om ett mer inkluderande och mindre hierarkiskt samhälle. Det har skett ett skifte från att betona materiell konsumtion till att betona livskvalitet (Inglehart, 1977, s. 173 & 363). Om det sker en förändring i en persons individuella värderingar påverkar det här också personens politiska värderingar. Om materiella värderingar, som hör till industrialismen, minskar i betydelse och betydelsen av livsstil, etnicitet och ideologi ökar, då minskar klasspolitiken i förklaringsgrad och ersätts av status, kultur och en politik som följer ideal. Det här pressar i sin tur de traditionella etablerade partierna som behöver balansera mellan att attrahera nya väljare och bibehålla gamla (Inglehart, 1977, s. 13-14).

Inglehart är noga med att betona att de industriella variablerna inte har försvunnit någonstans men att deras förklaringsgrad har sjunkit (Inglehart, 1977, s. 207-208). Idag uppstår radikala politiska oppositioner mer troligt ur en materialistisk/postmaterialistisk dimension än ur en vänster/höger-dimension (klass) (Inglehart, 1977, s. 242). För att återgå till de historiska tidsepokerna som format de politiska skiljelinjerna, hävdar Dalton (2008, s. 129) att vi nu ser en ny historisk era. De tidigare var som nämnt den nationella revolutionen, den industriella revolutionen och nu ser vi den postindustriella revolutionen som för med sig en ny politisk skiljelinje byggd på kulturella värderingar som delar materialister och postmaterialister.

2.2.3 Modernism och postmodernism

I boken *Modernization and Postmodernisation* (1997) utvecklar Inglehart sin teori om materialism och postmaterialism på basis av resultaten från den världsomspännande undersökningen World Values Survey som vid tidpunkten innehöll datamaterial om människors värderingar i 43 länder, representerande 70 procent av världens befolkning. Inglehart menar att skiftet mot en uppdelning av materialistiska och postmaterialistiska värden endast är en komponent av ett större kulturellt skifte som inkluderar över 40 variabler gällande allt från religion till sexuella normer. Variablerna korrelerar starkt med postmateriella värderingar och har rört sig i en predikterad riktning mellan åren 1981-1991. Inglehart använder sig därför av termen postmodernism för att beskriva den här bredare kulturella förändringen. Postmaterialistiska förändringar är den bäst dokumenterade av dessa men inte nödvändigtvis den viktigaste. Skiftande könsroller och attityder mot sexuella minoriteter är mer dramatiska (Inglehart, 1997, s. 4-5).

Enligt Inglehart går ekonomisk, kulturell och politisk förändring hand i hand, något som beskrevs redan i Karl Marxs moderniseringsteori. Men moderniseringen är inte historiens sista steg, de avancerade industriella samhällena leder till ytterligare fundamental förändring gällande människors grundvärderingar. Därför använder Inglehart termen postmodernism för att modernismen inte är det slutgiltiga, men förändringen ska inte betraktas som linjär. Den har bakslag och den kommer möjligtvis ta fundamentalt andra vägar (Inglehart, 1997, s. 5-12). Det finns olika definitioner av postmodernism men enligt Inglehart är ett postmodernt samhälle *"...society moving away from the standardized functionalism and the enthusiasm for science and economic growth that dominated industrial society during an era of scarcity – giving more weight to aesthetic and human considerations and incorporating elements of the past into a new context"* (Inglehart, 1997, s. 12).

Postmodernism handlar i grunden om ett skifte i överlevnadsstrategier som rör sig från att handla om att maximera ekonomisk tillväxt till att maximera överlevnad och tillfredsställelse genom livsstilsförändringar. Moderniseringen var väldigt framgångsrik på att höja den förväntade livslängden men den har börjat uppleva bakslag i de avancerade industriella länderna. Modernismen förespråkar tävlan som minskar risken för svält men ökar risken för psykisk stress, därför handlar skiftet i modernistiska till postmodernistiska värden om att gå från att maximera ekonomisk tillväxt till att maximera livskvaliteten (Inglehart, 1997, s. 66). Den här utvecklingen kommer inte att vara likadan i alla industriella samhällen då de uppvisar en bred varians av kultur och institutioner men det som länderna har gemensamt är också

tydligt; urbanisering, industrialisering, specialisering, vetenskap, byråkratisering, hög levnadsstandard och höga förväntningar på livet o.s.v. (Inglehart, 1997, s. 18). I den politiska sfären för postmodernismen med sig en minskad respekt för auktoriteter och en ökad grad av deltagande och självuttryck. Lojaliteten mot etablerade politiska partier upplöses och istället för att vara trogna stödtrupper är människor mer självständiga och utmanar eliten. Samtidigt tenderar xenofobi att väckas i samhällen med snabb förändring och osäkerhet (Inglehart, 1997, s. 43-44).

2.2.4 En ny skiljelinje (GAL-TAN)

Enligt Inglehart och Dalton går det en ny postindustriell politisk skiljelinje mellan materialister och postmaterialister (Dalton, 2008, s. 129; Inglehart, 1977, s. 207-208). Hur reflekteras den här skiljelinjen i praktiken och hur kan den påverka de avancerade industriländernas partisystem? Den nya konfliktdimensionen skiljer sig från den klassiska vänster-högerskalan gällande produktion och distribution av inkomst som förändrar den sociala väljarbasen. Historiskt har lägre klasser röstat vänster, idag kommer ett ökat stöd för vänstern från postmaterialister tillhörande medelklassen medan en ny höger drar till sig skaror från arbetarklassen. Den nya postmoderna skiljelinjen går mellan kulturellt konservativa, ofta xenofobiska partier – disproportionellt stödda av materialister kontra förändringsbenägna partier som betonar miljöskydd – disproportionellt stödda av postmaterialister (Inglehart, 1997, s. 237-238). Det här leder till att nya partier bildas och till skiften av partiets väljargrupper (Lipset, 2000, s. 9). I tabell 2.2 beskrivs Jussi Westinens (2015, s. 68) modell för vilka motpoler som utgör den nya skiljelinjen.

Processen mot en ny politisk skiljelinje har varit långsam och kommit gradvis, det började med en förändring av individers värderingar som förde med sig nya frågor som abort, miljöskydd och jämställdhet. Mycket senare har det här lett till förändringar i de politiska skiljelinjerna och bildandet av nya politiska partier. Men redan från början har den postmateriella vågen väckt negativa reaktioner från motsatt håll. Partier som i ökad grad betonat xenofobi och kulturell konservatism. Det här innebär att exempelvis gröna och nationalistiska partier kan placeras som motpoler på en ny politisk axel. Inte för att nationalistiska partier explicit skulle vara mot miljöskydd eller gröna partier automatiskt för invandring utan för att deras anhängare är disproportionellt materialistiska och postmaterialistiska samt tenderar att ta oppositionella ståndpunkter till varandras åsikter. Vi får en klyfta mellan postmoderna och fundamentalistiska värderingar (Inglehart, 1997, s. 240-246).

Tabell 2.2 *Den nya skiljelinjens motpoler*

	Postmaterialist	Materialist
	Libertär	Auktoritär
	Kosmopolitisk	Nationalistisk
Strukturell bas	Unga	Äldre
	Kvinnor	Män
	Högutbildade	Lågutbildade
	Hög socioekonomisk status	Låg socioekonomisk status
Samhälleliga normer	Mer frihet	Starkt ledarskap
	Inga hierarkier	Lag och ordning
	Medborgerlig aktivism	Lyssna på ”vanligt folk”
	Jämställdhet	Traditionella könsroller
	Moraliskt liberal	Moraliskt traditionell
Nationen och befolkningen	Anti-nationalistisk	Nationalistisk
	Mångkulturalism	Nativism
	Integration	National självständighet
Miljö	Klimataktivism, miljöskydd	Skydd av industriella intressen
		Frihet från klimatnormer
Politiska partier	Gröna partier, den nya vänstern	Radikal höger, populistpartier

Källa: (Westinen, 2015, s. 68, egen översättning)

Förklaringen till det här kan vara att även om de flesta människor i våra samhällen i dag upplever en ökad känsla av både fysisk och ekonomisk säkerhet i västländerna kan det här undermineras av ekonomisk recension och snabb förändring. Det här kan i sin tur leda till att den mest osäkra delen av befolkningen åter vänder sig mot fundamentalistiska värden i en tid av oro. Ytterligare kan ökad kulturell diversitet i de avancerade industriella länderna leda till fundamentalistiska motreaktioner om man upplever att en del av den kultur som man växte upp i håller på att gå förlorad (Inglehart, 1997, s. 246-251). Det här kallar Pippa Norris och Ronald Inglehart (2019, s. 32-35) för en *kulturell motreaktion* (eng. cultural backlash). Motreaktionen uppstår genom att den ekonomiska och sociala utvecklingen, som påskyndas av immigration, stigande utbildningsnivå och urbanisering, når en vändpunkt när människor inte längre känner igen sig i det samhälle som man växte upp i. Den här motreaktionen tenderar framförallt att få fäste bland äldre, män, lågutbildade, de med en religiös åskådning och boende i rurala områden. Fundamentala åsikter är inte alls lika utbredda bland de yngre generationerna men eftersom dessa inte röstar i samma utsträckning som äldre leder det till att postmoderna partier är systematiskt underrepresenterade medan fundamentalistiska partier är systematiskt överrepresenterade (Norris & Inglehart, 2019, s. 55-56, 113 & 288).

Den nya politiska konfliktdimensionen är också mycket mer individbetonad än tidigare skiljelinjer. Fokuset ligger alltmer på specifika sakfrågor vilket kommer att göra de politiska konflikterna mer komplexa, överlappande, mindre strukturerade och väljarna blir mer rörliga med en lägre grad av partiloyalitet (Dalton, 2008, s. 168). Även om det finns tendenser på att en ny politisk skiljelinje existerar mellan postmodernism och fundamentalism är det viktigt att betona att de klassiska politiska skiljelinjerna inte har försvunnit men att dessa inte längre är heltäckande (Dalton, 2008, s. 165; Inglehart, 1997, s. 238; Lipset, 2000, s. 9).

Den nya politiskt kulturella konfliktdimensionen har ibland benämnts GAL-TAN, där GAL står för gröna, alternativa och libertära värderingar medan TAN står för traditionella, auktoritära och nationalistiska värderingar (Grönlund, 2019, s. 11; Hooghe m.fl., 2002, s. 976; Marks m.fl., 2006, s. 157; Oscarsson, 2017, s. 411). GAL-TAN-skalan syftar till att summera flera icke-ekonomiska (som beskrivits av Inglehart med flera) frågor om ekologi och livsstil, därför är den också mer diversifierad än vänster-högerskalan. I vissa länder kretsar den kring hållbar utveckling, i andra kring mer religiösa traditionella värderingar och i ytterligare andra länder om immigration och bevarande av den nationella kulturen. Liksom vänster-högerskalan ska GAL-TAN inte ses som en ultimat förklaring utan som en metod för att summera och generalisera hur aktörer positionerar sig i betydande frågor (Marks m.fl., 2006, s. 157).

Den framväxande dimensionen som går på tvärs med det traditionella klassröstandet kan potentiellt leda till ett tvådimensionellt partisystem, vilket i sin tur kan förändra partikonkurrens, samarbeten och regeringsbildning. Det i sig motiverar att den här konfliktdimensionen studeras närmare (Oscarsson, 2017, s. 411). I en europeisk kontext har ett partis position på GAL-TAN-skalan även uppvisat starka samband med synen på europeisk integration (Hooghe m.fl., 2002, s. 985). Viktigt att påpeka är även att GAL-TAN uppvisar vissa samband med vänster-höger dimensionen så till vida att vänsterpartier tenderar att vara mer GAL medan partier till höger är mer TAN (Marks m.fl., 2006, s. 170). En liknande trend finns bland de finländska riksdagspartiernas väljare (Grönlund, 2019, s. 13). Det här väcker frågor om GAL-TAN är här för att stanna eller kommer att införlivas i vänster-högerskalan, något som är svårt att besvara. Det står dock klart att för tillfället är den politiska konfliktdimensionen inte endimensionell vilket ökar behovet av fler dimensioner för att ge träffsäkrare analyser av partisystemet (Oscarsson, 2017, s. 424).

2.2.5 Kritik

Många inom forskarvärlden har ansett att Ronald Ingleharts forskning om en värderingsförändring som kommer med ökad ekonomisk säkerhet som en stor insikt och en av

få framgångsrika prediktioner inom statsvetenskapen. Inglehart är följaktligen en av de mest citerade statsvetarna i modern tid, trots det är det viktigt att påpeka att hans tankar om en ny skiljelinje mellan materialistiska och postmaterialistiska värderingar har varit mycket omdebatterad (Abramson, 2011, s. 1-2). Det har även kritiserats om det överhuvudtaget finns en ny skiljelinje och vad den i så fall ska kallas (Westinen, 2015, s. 66-67)? Även skiljelinjer i sig har varit ett omdiskuterat begrepp inom statsvetenskapen med flera olika benämningar (Westinen, 2015, s. 5).

Scott C Flanagan har varit en av Ingleharts mest ihärdiga kritiker (Abramson, 2011, s. 4). Han håller med Inglehart om att en viktig värderingsmässig förändring har ägt rum i de avancerade industriella samhällena, men hur den här värderingsförändringen bäst ska beskrivas är man oense om (Flanagan, 1982b, s. 123). Flanagan konstaterar att en ökad grad av värderingsröstning sker samtidigt som vi ser en minskning av sambandet mellan yrke/samhällsklass och vilket parti man väljer att rösta på. Trenden visar också att medelklassen blir mer liberal och tenderar att i högre grad rösta på vänstern men gällande arbetarklassen är förändringen mer komplex och motsägelsefull – den går i två riktningar (Flanagan, 1980, s. 202-203).

Flanagan argumenterar även i ett senare verk för att det inte går att kombinera auktoritära och libertära värderingar med materiella och icke-materiella värderingar i samma dimension, det finns distinkta skillnader (enligt Flanagans forskning på framförallt japanska väljare) mellan dimensionerna. Dessa dimensioner påverkas dessutom av olika faktorer, medan den förstnämnda påverkas av ålder och utbildningsgrad uppvisar den andra ett samband med välstånd. Mer problematiskt blir det att icke-materialister kan befinna sig på båda sidor av skalorna vänster-höger och libertär-auktoritär (Flanagan, 1982a, s. 434-435). Utvecklingen mot mer libertära värderingar pågår i de industriellt avancerade länderna men den pågår också i länder med en mycket lägre grad av ekonomisk utveckling (Flanagan & Lee, 2003, s. 266).

Nobutaka Ike (1973, s. 1203) har liksom Flanagan studerat Japan där han menar att samma värderingsförändring som uppstått i västländerna inte uppstått i Japan trots att landet också är att betrakta som ett avancerat industriland. Ike menar även att det är för enkelt att säga att förändringen sker mellan generationer eftersom det också sker värderingsmässiga förändringar inom olika åldersgrupper. James Savage (1985, s. 448-449) menar att Ingleharts postmaterialister inte kan ses som en enad grupp som marscherar mot ett gemensamt mål, istället finns det tydliga fraktioner inom den postmateriella gruppen som har sitt ursprung i preindustriella och industriella skiljelinjer. Konflikterna avspeglar sig både mellan och inom

olika generationer. Savage anser att det inte är troligt att den materiella/postmateriella skiljelinjen kommer att ersätta de ideologiska konflikterna.

Jussi Westinen (2015, s. 65-67) har sammanfattat en del av kritiken mot den nya skiljelinjen där en del har lyft fram att den strukturella minskningen av skiljelinjernas traditionella sociala bas inte har balanserats med en likadan ökning av nya sociala grupper (baser) för den nya skiljelinjen. Det har även lyfts fram att det är att underminera de olika politiska identiteter som finns genom att placera unga mestadels i det postmaterialistiska-facket. Den materialistiska/postmaterialistiska skiljelinjen som enligt Inglehart i förlängningen leder till en modernistisk/postmodernistisk skiljelinje har även den föranlett kritik. Andrew Heywood (2002, s. 65) anser att postmodernism är en kontroversiell och förvirrande term som först började användas inom den västerländska konstvärlden för att sedan sprida sig till politiken. De nya tankegångarna avfärdar de traditionella ideologierna och anser att dessa är irrelevanta. Att det skulle pågå en konstant postmodernisering av samhället har också avfärdats och istället har vi sett en motreaktion, kortfattat – en revolution och en motrevolution av värderingar (Westinen, 2015, s. 67).

2.3 Sammanfattande diskussion

Politiska ideologier utgör en länk mellan politisk teori och praktik (Heywood, 2002, s. 65-66). Ideologierna är inte att betrakta som utdöda, istället kan det konstateras att de är i konstant förändring, det uppstår nya ideologier och konflikterna omformas med tiden. De ideologiska konflikterna kanaliseras genom de politiska partierna. Partisystemet har i de flesta av de västerländska samhällena betraktas som närmast fastfruset kring ett fåtal sociala skiljelinjer (Gallagher m.fl., 2001, s. 242; Grönlund, 2011, s. 64). Med tiden har den ekonomiska utvecklingen lett till en tyst kulturell revolution av människors värderingar som kan beskrivas som en skiljelinje mellan materialism och postmaterialism (Inglehart, 1977). Ronald Inglehart (1997; Norris & Inglehart, 2019) har sedan i ett antal verk utvecklat sin teori till att gälla en konflikt mellan postmodernism kontra fundamentalism/auktoritarianism och populism kontra pluralism. Gradvis har en tyst kulturell revolution mötts av en kulturell motrevolution, ett belägg för en konflikt och en ny politisk skiljelinje.

I forskarvärlden har det under en längre tid funnits en bredare konsensus kring de klassiska skiljelinjerna som beskrivits av Lipset och Rokkan. Däremot har teorierna om en ny politisk skiljelinje diskuterats och kritiserats i olika former. Inom det här området har de flesta varit överens om att någon form av värderingsförändring sker men när, hur och var har varit desto

mer omdebatterat. Hur den här nya skiljelinjen ska benämnas är inte heller självklart. Bara i den här avhandlingen har följande beteckningar föreslagits; materialism/postmaterialism, modernism/postmodernism, fundamentalism/postmodernism, auktoritarianism/liberal, populism/pluralism och GAL-TAN. Begreppsförvirringen öppnar för kritik. I den här diskussionen är det framförallt två saker som är viktiga att ta fasta på. För det första så existerar fortfarande de klassiska skiljelinjerna men en värderingsmässig förändring har skett som ökar behovet av nya förklaringsmodeller (Dalton, 2008; Flanagan, 1982b; Inglehart, 1977; Inglehart, 1997; Lipset, 2000; Norris & Inglehart, 2019; Oscarsson, 2017). Det andra är att den moderna tidens konflikter är mer individualiserade och sakfrågeorienterade än tidigare (Dalton, 2008, s. 168; Oscarsson & Holmberg, 2016, s. 71).

Individualiseringen och sakfrågeorienteringen försvårar möjligheterna till generalisering men samtidigt kvarstår behovet av förklaringsmodeller. Christian Welzel (2013, s. 398) skriver att för varje mänskligt mål som uppnås flyttas fokuset till en ny orättvisa. Spiralen kommer att börja från en ny högre plåtå, men konflikterna och de upplevda orättvisorna lär alltid existera (Welzel, 2013, s. 407). Samtidens upplevda konflikter kommer att behöva förklaras även i morgon, men den snabbare tekniska och kulturella utvecklingen leder möjligen till att modellerna kommer att behöva revideras allt oftare? Forskarvärlden har antagligen inte funnit den ultimata förklaringsmodellen för att beskriva den värderingsförändring som sker i de avancerade industriländerna och som leder till kulturella konflikter. GAL-TAN-skalans styrka i det här sammanhanget är att den kan ses som en form av sammanfattning av ett antal spretande konflikter med ökat fokus på sakfrågor och identitet. Den är inte optimal men den säger något om vår tid. För i vår tid finns det en ny politisk skiljelinje, baserad på en kulturell konflikt, som kan operationaliseras genom gröna, alternativa och libertära värderingar å ena sidan mot traditionella, auktoritära och nationalistiska värderingar å andra sidan. Den säger något om våra partier och väljare och den är värd att studera.

3 Ålands politiska system

3.1 Bakgrund

Åland har sedan 1921 utgjort en självstyrd del av Finland. Det är det här som ger karaktär till det politiska systemet, i och med att Åland har ett eget parlament och regering blir den politiska aktiviteten i öriket en helt annan än om självstyrelsen skulle saknas (Hägglom, 1991, s. 3). Innan Åland fick sin självstyrelse hade en flerårig kamp för återförening förts. Bland annat undertecknade 96 procent av den hemmavarande och myndiga åländska befolkningen en massadress som 1917 skickades till den svenska kungen i ett försök att förmå Sverige att vidta åtgärder i frågan. Denna massadress skickades innan Finland fått sin självständighet (Wrede, M., 1976, s. 3). Ålänningarnas vilja om återförening med Sverige uppskattades inte från finländsk sida vilket ledde till ansträngda relationer mellan Åland och Finland. År 1920 angav Finland en självstyrelselag för Åland, något som ålänningarna inte var intresserade av vid tidpunkten (Hägglom, 1991, s. 2).

Ålandsfrågan, som saken kom att kallas, blev en internationell fråga som slutligen avgjordes i Nationernas Förbund (föregångaren till FN) år 1921. Enligt beslutet skulle Åland tillhöra Finland men fick garantier för självstyrelse, neutralisering och svenskhet. Utöver detta beslöts det om restriktioner för icke-ålänningars jordäggande och rösträtt. Ålänningarna var inledningsvis missnöjda med beslutet men accepterade det slutligen och det första valet till landstinget (idag; lagtinget) hölls den 8 maj 1922 (Wrede, M., 1976, s. 3-4). Självstyrelsen regleras i självstyrelselagen för Åland som innehåller en fördelning av lagstiftningsbehörighet mellan den nationella lagstiftaren, dvs. Finlands riksdag och Ålands lagting (Suksi, 2005, s. 1). Självstyrelselagen kan ändras av riksdagen i grundlagsenlig ordning men för alla ändringar krävs lagtingets samtycke. Den nuvarande självstyrelselagen är den tredje i ordningen och trädde i kraft den 1 januari 1993. För tillfället pågår det en revision av självstyrelselagen, processen har försenats ett antal gånger bland annat på grund av meningsskiljaktigheter mellan Åland och Finland. En uttalad målsättning från åländsk sida har varit att man vill ha en ny självstyrelselag på plats till självstyrelsens hundraårsjubileum 2021.

Enligt den nuvarande självstyrelselagen har Åland lagstiftningsrätt inom undervisning, kultur, hälso- och sjukvård, miljö, näringsliv, trafik, kommunalförvaltning, polis, post och radio och TV. På de områden där lagtinget inte har lagstiftningsbehörighet gäller rikets lagar på samma sätt som i landet i övrigt. Sådana områden är exempelvis utrikesförvaltning, större delen av civil- och straffrätten, domstolarna, tullväsendet och statsbeskattningen. Inkomsterna i

landskapets budget utgörs ungefär till 20 procent av inkomster från egen verksamhet, merparten av finansieringen består av återbetalning av de pengar som staten uppburit på Åland. Anslaget som Åland får årligen utgör 0,45 procent av inkomsterna i statsbokslutet. Om ålänningarna betalar in mer än 0,5 procent av statens skatteinkomster så tillfaller den överskjutande delen Åland, detta kallas för flitpeng. Från åländskt håll har man ofta framhållit att den här fasta procenten på 0,45 inte räcker till när Ålands relativa andel av Finlands befolkning har ökat och att det nuvarande systemet inte premierar en befolkningsökning. Enligt en ändring i självstyrelselagen som slutligen godkändes av riksdagen 2019 (lagtinget hade godkänt propositionen tidigare) ska Ålands eventuella befolkningsökning eller minskning framöver påverka landskapets inkomster.

3.2 Valsystemet

Valsystemets utformning har långtgående konsekvenser för partisystemet, legislaturens sammansättning och den demokratiska representationen. Likväl finns det inget valsystem som fungerar i alla sammanhang, valsystem är beroende av kontext (Norris, 2004, s. 65 & 261). Valsystem kan forma väljaren på tre olika sätt; genom att bestämma antalet val, vilka valen är och hur förutsägbart (ansvarsutkrävande, tydliga regeringsalternativ) röstningsbeslutet är (Dalton & Anderson, 2011, s. 9). De viktigaste institutionella komponenterna kring valsystem kan delas upp i konstitutionell struktur (parlamentarism-presidentialism, bikameralism-unikameralism, federal-enhetsstat), valsystemets utformning (majoritetsval-proportionella val) och valets procedurer (vem får delta i valet o.s.v.), (Norris, 2004, s. 39).

Åland tillämpar ett parlamentariskt system med unikameralism. Parlamentet, lagtinget, består av 30 ledamöter som väljs i allmänna proportionella val som hålls i oktober vart fjärde år. Samtidigt hålls det kommunalval i det för tillfället 16 kommunerna runt om på Åland (en samhällsdebatt om antalet kommuner har pågått i flera år). Röstberättigade i lagtingsvalet är personer över 18 år med åländsk hembygdsrätt (20 960 personer 2019). Rösträttsåldern har sänkts två gånger, 1971 från 21 till 20 år och vid valet 1975 till nuvarande 18 år (Wrede, C., 1981, s. 15). Hembygdsrätten är en form av åländsk medborgarskap och är ett skydd mot alltför långtgående yttre inblandning (Wrede, M., 1976, s. 8). För att få hembygdsrätt krävs alltid finskt medborgarskap och bosättning på Åland. Om man flyttar till Åland, kan man ansöka om hembygdsrätt efter fem år om man har finländskt medborgarskap (landskapsregeringen kan också i vissa fall bevilja dispens tidigare än fem år). Förutom rösträtt i lagtingsval berättigar hembygdsrätten bland annat till näringsrätt (rätt att driva företag), jordförvärvsrätt (äga mark) och befriar från den finländska värnplikten (om man flyttat till Åland före 12-års ålder).

Hembygdsrätten förloras om man förlorar sitt finländska medborgarskap eller är bosatt utanför landskapet i minst fem års tid (notera andra bestämmelser för åländska studeranden).

Under efterkrigsåren var valdeltagandet i lagtingsval på Åland lågt – omkring 40 %. I och med valet 1963 inleddes dock en stadigt stigande trend och på 70-talet stabiliserade sig valdeltagandet omkring 60 % (Wrede, C., 1981, s. 20). Varför har Åland historiskt sett haft ett lågt valdeltagande? Enligt Casper Wrede (1981, s. 122-124) handlar det om historisk politisk passivitet (många har avstått från att rösta i långa tider – inte troligt att de plötsligt börjar rösta), på arbetstagsidan har det saknats starka fackorganisationer som kan mobilisera väljarna, det har funnits ett utbrett missnöje med politikerna och slutligen den kanske viktigaste förklaringen – den ekonomiska politiken har legat utanför landskapets befogenheter. Det är främst debatterna om den ekonomiska politiken, mellan vänster och höger som tillåtit partierna i olika länder att skapa sina profiler, på Åland har dessa frågor varit avgjorda utifrån och lagtinget har endast kunnat ta ställning till var olika satsningar ska göras, inte om och när. Ideologiska konflikter har således haft svårt att göra sig gällande på Åland eftersom de stora principfrågorna inte stått på den politiska agendan (Wrede, C., 1981, s. 124). Den sista konklusionen här är ett mycket viktigt påpekande för den här avhandlingen. Trots att den ekonomiska självstyrelsen har byggts ut efter Wredes konstaterade har Åland aldrig haft bestämmanderätt över exempelvis skatterna som traditionellt varit en skiljelinje mellan höger och vänster.

Om valdeltagande historiskt sett har varit lågt på Åland har det sedan 80-talet stabiliserat sig omkring 65 % (fortfarande lägre än i exempelvis Finland och framförallt Sverige), år 2015 nåddes toppnoteringen 70,4 % (Ålands statistik- och utredningsbyrå, 2016). I det senaste lagtingsvalet 2019 som är av specifikt intresse för den här avhandlingen uppmätes ett valdeltagande på 69,7 %. Överlag röstar ålänningarna flitigare i lagtingsval än i kommunalval, riksdagsval (Åland utgör en egen valkrets med ett mandat), presidentval (vissa presidentval har nått över 70 % i valdeltagande) och EU-val.

3.3 Partisystemet

För att studera val och väljarbeteende måste det finnas en förståelse för partierna som man avser studera. Partier är det primära instrumentet för representativa demokratier, särskilt i Europa och definierar de möjligheter som väljaren har (Dalton, 2008, s. 123). Historiskt sett har Åland beskrivits som en orörd idyll som stått främmande för den politiska kamp som pågått i flertalet av Europas länder. Det är en bild som kan problematiseras. I början av 1900-talet när landskapet Åland tillhörde Åbo länns södra valkrets i lantdagsval hade de båda rikspartierna Svenska

Folkpartiet (SFP) och Socialdemokraterna verksamhet på Åland (Wrede, M., 1976, s. 22-23). Jan Sundberg (2011, s. 175-177) skriver att det finns tecken som tyder på att SFP-avdelningar fanns i varje åländsk kommun och i jämförelse med övriga landet var ålänningarna särskilt snabba på att organisera sig. Efter att SFP hade bildats 1906 var det endast österbottningarna som visade ett kraftigare gensvar för partiet än ålänningarna. Julius Sundblom (senare även kallad "Ålandskungen") satt bland annat i lantdagen på ett SFP-mandat.

All den här verksamheten kom dock att dö ut i samband med Ålandsfrågan (se kap. 3.1), SFP motsatte sig ett överförande av Åland till Sverige med hänvisning till att det skulle vara en stympning av den finlandssvenska befolkningen. Det här togs inte positivt emot av ålänningarna och i och med det dog all partiverksamhet ut i landskapet. Ålänningarna ville nu stå enade och den fientliga inställningen mot partier skulle leva kvar länge, det finns till och med skäl att anse att Ålandsfrågan var en sådan "traumatisk historisk händelse" som kan påverka partibildningen (Wrede, M., 1976, s. 23-25).

Under självstyrelsens första tid var det kandidater inom lösa fraktioner eller valorganisationer som aktiverades inför valen – inte politiska grupperingar (Söderlund, 2008, s. 129). De politiska grupperingarna lyste med sin frånvaro ändå in på 1950-talet och på 1960-talet gick fortfarande mindre än hälften av ålänningarna till valurnorna. Självstyrelsen sköttes inledningsvis av en mycket begränsad del av den åländska befolkningen (Wrede, M., 1976, s. 23). Under den här tiden var enigheten stor och den borgerliga dominansen total (Häggbloom, 1991, s. 4). Förutom Ålandsfrågan listar Magnus Wrede (1976, s. 28-29) ytterligare sex faktorer som påverkat att partibildningen på Åland kom igång först långt in på 1900-talet. Dessa är landskapets avvikande socioekonomiska utveckling (avsaknad av industrialisering, sjöfarten och jordbruket var de primära näringarna), inskränkningar av autonomin (utrymmet för egen politik i de tunga frågorna har varit begränsat), den ringa folkmängden, den etniska homogeniteten, den geografiska faktorn (ett splittrat ö-samhälle tämligen isolerat från omvärlden) och starka ledargestalter som haft stort inflytande (framförallt Julius Sundblom).

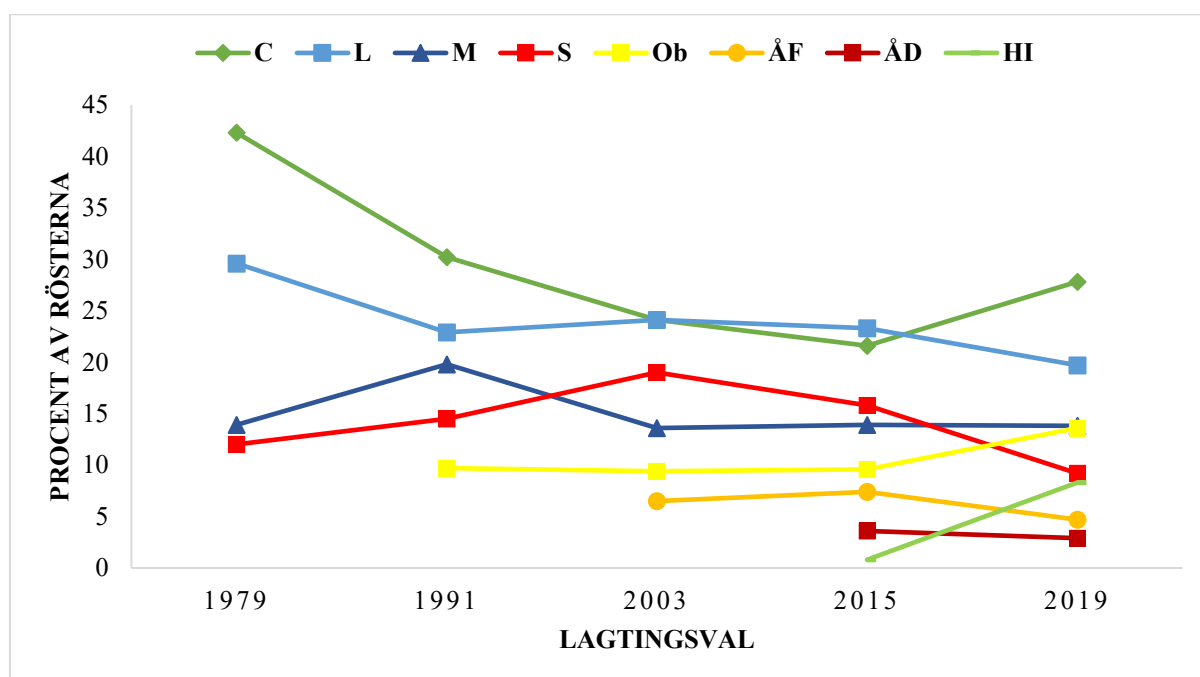
Historiskt har två självstyrelsepolitiska linjer framträtt i den åländska politiken, en linje med stark betoning för autonomin, det åländska nationalitetsskyddet och med misstro mot riksmyndigheterna. Den andra linjen har varit mer pragmatisk och betonat goda relationer till riket och tonat ned förfinskningshotet. Det här bidrog till en livligare gruppbildning under 1960 och 1970-talet (Wrede, M., 1976, s. 43-45). Liksom i andra länder var det vänstern (namnet Socialdemokraterna återtog först 1971) som drev på utvecklingen mot partibildning och mer organisering, dessa var också de enda grupperingar som var aktiva mellan valen (Wrede, M., s.

94). Detta fick i sin tur igång en motreaktion och mobilisering i framförallt Mariehamn (Hägglblom, 1991, s. 4). I samband med 1967-års val utkristalliserade sig tre ideologiska linjer på den borgerliga sidan; en liberal företräd av liberaler i Mariehamn, en konservativ företräd av Frisinnad Samverkan (senare Moderat Samling för Åland) och en agrar företräd av Landsbygdens och Skärgårdens valförbund (LoS) (Wrede, M., 1976, s. 95). År 1975 sprack LoS och en del av partiet bildade tillsammans med liberalerna i staden Liberalerna på Åland. Resten av LoS övergick så småningom, tillsammans med en utbrytargrupp ur Frisinnad Samverkan, till det nybildade Åländsk Center (Hägglblom, 1991, s. 4).

Valet (och tiden inför) 1979 har därför pekats ut som den tidpunkt då ett partisystem med mer ideologisk grund, liknande partisystemen i den övriga västvärlden, etablerades (Hägglblom, 1991, s. 4; Söderlund, 2008, s. 129; Wrede, M., 1976, s. 96). Vilket är sent i ett nordiskt perspektiv (Söderlund, 2008, s. 129). Enligt Kenth Hägglblom (1991, s. 4) var det här möjligt eftersom de hämmande faktorerna minskat med tiden; Ålandsfrågan hade blivit mer avlägsen, parlamentarismen införts (1988) och självstyrelsen utökats. Olika motsättningar mellan stad och landsbygd, inställning till självstyrelsen och de sociala motsättningar som trots allt finns har också varit gynnsamt för partibildningen. Historiskt har partierna placerat sig på skiljelinjen vänster-höger med Socialdemokraterna längst till vänster, därefter Liberalerna, Centern och Frisinnad Samverkan längst till höger (Hägglblom, 1991, s. 6; Söderlund, 2008, s. 128; Wrede, M., 1976, s. 95). På axeln stad-landsbygd har partierna placerat sig enligt Frisinnad Samverkan, Socialdemokraterna, Liberalerna och Centern. I självstyrelsepolitiska frågor har Centern varit mest positivt inställt till en utveckling av självstyrelsen, Frisinnad Samverkan och Liberalerna någonstans i mitten och Socialdemokraterna mest restriktiva (Hägglblom, 1991, s. 6). 1987 kom Obunden Samling in i lagtinget, partiet vill främja personpolitiken framom partipolitiken och vill inte placera sig på en vänster-högerskala, allmänt har partiet ändå bedömts ligga något till höger (Söderlund, 2008, s. 128).

Sedan 1990-talet är det dessa fem partier som har utgjort basen för det åländska partisystemet. Peter Söderlund (2008, s. 134) skriver att enligt det klassificeringsschema av partisystem som Giovanni Sartori beskrivit skulle det åländska partisystemet närmast kunnat beskrivas som *moderat pluralistiskt*. Vilket innebär ett partisystem som är fragmenterat med tre till fem relevanta partier som tenderar att bilda regeringskoalitioner i olika konstellationer. Denna typ av partisystem utmärks också av att de ideologiska skiljelinjerna är små. Förutom de fem nämnda partierna är ytterligare tre partier representerade i det nuvarande lagtinget (2019). Sedan valet 2003 har Ålands Framtid varit representerat, partiet har varit det enda partiet som

öppet förespråkade ett självständigt Åland och det har även varit partiets primära sakfråga (Söderlund, 2008, s. 128). I valet 2015 vann ett nytt parti representation i lagtinget – Åländsk Demokrati. Partiet beskriver sig som ”kulturkonservativt” och motsätter sig flyktinginvandring, man har även ifrågasatt om det är människan som står bakom ”de temperaturökningar som påstås existera” (Åländsk Demokrati)¹. I och med valet 2019 vann Hållbart Initiativ, ytterligare ett nytt parti (gröna var representerade i lagtinget under en mandatperiod på 80-talet men den grupperingen ska inte förväxlas med Hållbart Initiativ), representation i lagtinget med två mandat. Klimatfrågan är partiets viktigaste fråga där man bland annat vill se en klimatlag för Åland, social hållbarhet är ett annat viktigt område för partiet (Hållbart Initiativ, 2019).

Figur 3.1 Historisk utveckling av de nuvarande åländska partiernas procentuella andel av rösterna i lagtingsval, 1979-2019.

Källa: (Ålands statistik- och utredningsbyrå, 2019a, s. 35).

Många orsaker kan ligga bakom att nya partier uppstår, en viktig förklaringsfaktor är att nya partier tenderar att uppstå om traditionella partier inte förmår eller är villiga att lyfta nya sakfrågor. Nya partier kan även presentera alternativa lösningar till de alternativ som presenteras av de etablerade partierna (Söderlund, 2008, s. 136). Den här avhandlingen kan förhoppningsvis i ett senare skede bidra till mer kunskap om vilka frågor som delar de åländska väljarna men en kvalificerad gissning i det här tidiga skedet är att de tre nya partierna erbjudit alternativa lösningar till de etablerade partiernas politik. Ålands Framtid i

¹ Källa: Åländsk Demokrati, partiprogram <https://alandskdemokrati.ax/partiprogram-alandskdemokrati-ax/>

självständighetsfrågan, Åländsk Demokrati i immigrationsfrågan och Hållbart Initiativ i klimatfrågan. Nämnas kan även att Åland saknar en formell röströskel som ställer krav på hur många röster ett parti måste få för att ta plats i lagtinget. Det här underlättar för nya partier att vinna representation i lagtinget (Söderlund, 2008, s. 136).

När vi här talar om ”åländska partier” är det en annan viktig sak att diskutera. I formell bemärkelse finns det inte några politiska partier på Åland (Söderlund, 2008, s. 132). Vallagen (Ålands Författningssamling, 2019:45) beskriver ”etablerade politiska föreningar” som är föreningar vars egentliga syfte är att påverka politiska angelägenheter och som varit företrädare i det nuvarande eller föregående lagtinget. Organisationerna kommer dock väldigt nära definitionen för regelrätta partier och erhåller olika former av finansiellt stöd från både landskapet och staten (Söderlund, 2008, s. 131-132). Med detta som bakgrund kommer det att i den här avhandlingen fortsättningsvis talas om partier när det handlar om de organisationer som är representerade i lagtinget.

Historiskt har alltför få studier gjorts för att kartlägga de åländska partiernas väljare, desto fler har istället gjorts för att kartlägga olika gruppers valdeltagande. Den mest omfattande redogörelsen av partiernas väljare genomfördes, enligt skribentens förståelse, av Kenth Häggblom i hans pro gradu-avhandling *Väljare på Åland: om social struktur och valbeteende* 1991. Enligt Häggblom tenderar småföretagare och jordbrukare att rösta på Centern medan Liberalerna var klart populärast bland de högre tjänstemännen. Något förvånande röstade arbetarna i högre grad på Liberalerna och Centern medan Socialdemokraterna kom först på tredje plats. Bland dem som däremot ansåg sig tillhöra arbetarklassen röstade man i högre utsträckning på Socialdemokraterna. Överlag var sambandet mellan yrke och partival lägre på Åland än i Sverige. Överlag röstade männen mer borgerligt medan kvinnorna stödde nya grupperingar (t.ex. Gröna i valet 1987). Gröna fick 12 procent av kvinnornas röster men bara 3 procent av männens, Centern i sin tur fick 1/3 av männens röster men endast 1/5 av kvinnornas. För Liberalerna och Socialdemokraterna var könsfördelningen mer jämn. Sammanfattningsvis var kön en starkt förklarande faktor för röstandet på Åland (Häggblom, 1991, s. 44-51)

Centern hade en högre medelålder bland sina väljare än genomsnittet, Liberalerna hade sitt starka fäste i den yngre medelåldern medan pensionärerna var överrepresenterade bland både Frisinnad Samverkan och Socialdemokraternas väljare. Unga var mer benägna att rösta på nya grupperingar men ålder var inte en viktig faktor överlag i lagtingsvalet 1987. Bland väljarna i Mariehamn var Frisinnad Samverkan största parti följt av Liberalerna och Socialdemokraterna. I samtliga övriga miljöer utanför staden var antingen Centern eller Liberalerna störst, i

skärgården var styrkeförhållandena mellan de två partierna ganska lika medan Centern var störst på landsbygden. Sambandet mellan levnadsmiljö och val av parti uppvisade mycket hög signifikans. Överlag sa 40 % av de åländska väljarna att kandidatens person var viktigare än partiet (Häggbloom, 1991, s. 53-56 & 75). Värt att notera är också att överlag har väljarrörligheten varit låg i lagtingsval sedan 1979 även om valen under 2000-talet har utmärkts av mer instabilitet och ökad rörlighet. Sedan parlamentarismen infördes 1988 har den negativa effekten av regeringsmedverkan framträtt allt tydligare (Söderlund, 2008, s. 135 & 137).

3.4 Valet 2019

Datainsamlingen för den här avhandlingen (beskrivs närmare i kapitel 5.2) utformades som en eftervalsundersökning (eng. post-election survey) i samband med det åländska lagtingsvalet 2019. Det är därför nödvändigt med en del bakgrundsinformation om valet. Under den föregående mandatperioden 2015–2019 var sju partier representerade i lagtinget. Landskapsregeringen bestod under mandatperioden av Liberalerna som innehade lantrådsposten (Ålands regeringschef), Moderaterna och Socialdemokraterna. Totalt hade regeringsbasen 17 av 30 mandat i lagtinget bakom sig. Centern med lika många mandat som Liberalerna (7) tvingades i opposition efter att ha varit en del av flertalet olika regeringssamarbeten under en längre tid. Retoriken mellan regeringen och oppositionen präglades under mandatperioden av en konflikt gällande regeringens planerade kommunreform och reform av skärgårdstrafiken. Medan regeringen genom lagstiftning ville minska antalet kommuner på Åland (16 idag) ville oppositionen se mer frivillighet gällande kommunsammanslagningar. Gällande skärgårdstrafiken var det framförallt frågan om en tunnel eller en ny färja till Föglö som delade lagtinget. Förutom de här frågorna präglades perioden av revisionen av självstyrelselagen där ålänningarna liksom i flera andra frågor delvis kände sig motarbetade av Juha Sipiläs riksregering.

Valdagen för lagtings- och kommunalvalet inföll söndagen den 20 oktober, med förtidsröstning mellan den 5-15 oktober. Totalt röstade 69,7 % av de röstberättigade vilket innebar en liten minskning från valet 2015 då valdeltagandet landade på 70,4 %. Kvinnorna röstade flitigare än männen med ett valdeltagande på 71,3 % mot männens 68,0 %. Lite mer än en tredjedel, 37,3 %, av rösterna angavs på förhand (Ålands statistik- och utredningsbyrå, 2019a, s. 12-13). Inför valet fanns det planer på att personer med åländsk hembygdsrätt men bosatta utanför Åland skulle ha möjlighet att internetrösta. Den 9 oktober endast 19 minuter innan internetröstningen skulle ha inletts meddelade dock centralvalnämnden att internetröstningen var inställd då man inte kunde garantera valhemligheten (Henriksson, 2019). Något som föranledde mycket kritik

eftersom tiden för att hinna brevrösta för ålänningar bosatta utomlands nu blev mycket kort. Centralvalnämnden hade dock vallagen (ÅFS 2019:45) på sin sida eftersom denna möjliggör att internetröstningen kan avbrytas närsomhelst – även efter att den har inletts om säkerheten inte kan garanteras. I efterhand har det varit mycket svårt att uppskatta hur mycket det här påverkade valresultatet.

Tabell 3.1 *Partiernas mandatförändring 2015-2019*

Parti:	C	L	M	S	Ob	ÅF	ÅD	HI
2015	7	7	5	5	3	2	1	-
2019	9	6	4	3	4	1	1	2
Förändring	+2	-1	-1	-2	+1	-1	+/- 0	+2

Källa: (Ålands statistik- och utredningsbyrå, 2019a, s. 35, egen bearbetning).

Centern blev valets stora vinnare med två nya mandat och intog positionen som största parti och regeringsbildare. Hållbart Initiativ var en annan vinnare som med sina två mandat för första gången tog plats i lagtinget. Samtliga regeringspartier backade, Socialdemokraterna mest, och det stod redan på valnatten klart att regeringspartierna hade förlorat sin majoritet. Centerns partiledare Veronica Thörnroos utsågs till regeringssonderare. Den 11 november 2019 kunde Thörnroos presentera regeringsbasen bestående av Centern, Obunden Samling, Moderaterna och Hållbart Initiativ. Eftersom regeringen dessutom stöds av Ålands Framtid har den en bred majoritet bakom sig med totalt 20 av 30 mandat. Regeringen Thörnroos kunde slutligen godkännas av lagtinget den 10 december 2019.

3.5 Sammanfattning

Grundbulten för den åländska politiken är självstyrelsen och det egna parlamentet, det är det här som gör Åland intressant ur ett statsvetenskapligt perspektiv. Självstyrelselagen som reglerar Ålands behörighet har reviderats två gånger (en tredje revision pågår i skrivande stund) och i och med det har självstyrelsen också utvecklats succesivt. Det ekonomiska självstyret är fortsättningsvis begränsat och det har och fortsätter att ha en inverkan på det politiska skiljelinjerna i landskapet. I lagtingsval utgör hela Åland en valkrets och valdeltagandet har varit relativt lågt i jämförelse med andra parlamentsval i närregionen. En stigande trend tycks ändå pågå och de två senaste valen 2015 och 2019 har sett de högsta valdeltagandena någonsin. Det ska även påpekas att lagtingsval är det val som lockar flest ålänningar till valurnorna, vilket kan tolkas som att ålänningarna anser det vara det mest relevanta valet.

Ålänningarna var tidigt ute med partiverksamhet men allt det här dog ut i samband med Ålandsfrågan, efter det kom partibildningen igång sent i ett nordiskt perspektiv. Även

parlamentarismen infördes i ett sent skede. Åland har idag utvecklat ett säreget och fristående partisystem med flera partier vars motsvarighet inte finns i övriga Finland, utmärkande har även varit att ett liberalt och ett centerparti dominerat vilket står i kontrast till de flesta partisystem runt om i Europa (Söderlund, 2008, s. 128). De tidigare studier som kartlagt de åländska partiernas sociala bas har börjat bli föråldrade men traditionellt sett har kön och boendeort varit viktiga förklaringsfaktorer bakom partivalet.

Avhandlingen kommer särskilt att fokusera på lagtingsvalet 2019. Valdeltagandet för det aktuella valet var historiskt sett högt för åländska lagtingsval. Mandatperioden hade präglats av ett tidvis högt tonläge mellan regeringen och oppositionen samt ansträngda relationer till Juha Sipiläs riksregering. Valrörelsens mest uppseendeväckande händelse var när den planerade internetröstningen för ålänningar bosatta utanför Åland ställdes in i sista stund. I valet backade samtliga regeringspartier, Centern blev största parti och kallade till regeringsförhandlingar. Ett nytt parti, Hållbart Initiativ, vann för första gången representation i lagtinget. I valet innan (2015) vann ett annat nytt parti, Åländsk Demokrati, representation för första gången. Indikerar de här nya partierna, representerande nya sakfrågor, att vi ser upptakten till en ny ideologisk konflikt även på Åland? Åtminstone kan det behövas en expansion av förklaringsmodellerna för att ge mer träffsäkra analyser av åländska lagtingsval.

4 Hypoteser

I kapitel 1.2 beskrevs det att hypoteser utformas till forskningsfrågorna efter att den teoretiska och kontextuella referensramen diskuterats. Den teoretiska ramen utgörs av teorierna om ideologi och politiska skiljelinjer medan den kontextuella ramen utgörs av Ålands politiska system. En hypotes utgörs, kort sammanfattat, av en relation som påstås råda mellan två variabler (David & Sutton, 2016, s. 187). Hypoteser kommer att utformas för respektive forskningsfråga.

Forskningsfråga 1: *Vilka sociodemografiska faktorer förklarar partival på Åland?* Avsikten är att kontrollera partivalet för avhandlingens fyra oberoende variabler: kön, ålder, utbildning och boendeort. Vad vet vi om dessa variabler sedan tidigare? Genom den officiella valstatistik som finns tillgänglig vet vi att Centern blev största parti i hela 13 av 16 kommuner på Åland, i skärgården fick partiet nästan hälften av rösterna och på landsbygden en tredjedel. I Mariehamn var partiet däremot endast tredje största parti efter Liberalerna som var störst och Moderaterna på en andra plats. Övrigt att notera är att Socialdemokraterna och Hållbart Initiativ var starkare i Mariehamn än på landsbygden medan det motsatta förhållandet gäller för Obunden Samling och Ålands Framtid (Ålands statistik- och utredningsbyrå, 2019a, s. 16-17). I Kenth Häggbloms (1991, s. 74) tematiskt närliggande studie konstateras ett starkt samband mellan partival och boendeort på Åland. Boendeort har även i svenska väljarundersökningar varit en av de viktigaste sociala skiljelinjerna historiskt sett (Oscarsson & Holmberg, 2016, s. 91).

I Häggbloms studie (1991, s. 51) var också kön en viktig förklarande faktor för partivalet. I korthet röstade männen mer borgerligt än kvinnorna, liknande tendenser förekommer även i Sverige (Oscarsson & Holmberg, 2016, s. 91) och i Finland (Grönlund, 2019, s. 8). I Åsubs väljarundersökning 2006 (Lindström m.fl., s. 25-26) identifieras liknande tendenser eftersom kvinnor var statistisk överrepresenterade bland socialdemokraternas väljare. Att det ska finnas ett samband mellan kön och partival även den här gången är således troligt. När det gäller variabeln ålder visar både Häggbloms studie (1991, s. 53) och Åsubs väljarundersökning (Lindström m.fl., 2006, s. 27) att äldre är överrepresenterade bland Centerns väljare. Överlag var dock inte ålder någon viktig förklarande faktor för partivalet (Häggblom, 1991, s. 54). I Sverige har åldersvariabelns samband med partival varit svagt ökande under perioden 1956-2014 även om skillnaderna åter varit på tillbakagång under de senaste valen (Oscarsson & Holmberg, 2016, s. 94).

Forskning kring sambandet mellan partivalet och utbildningsnivån bland de åländska väljarna är inte omfattande. Varken Åsubs väljarundersökning eller Häggbloms avhandling använder sig av variabeln. Däremot använder sig Häggblom av variabeln yrke, där resultaten visar att de högre tjänstemännen var överrepresenterade bland Liberalernas väljare. Centern var största parti bland jordbrukarna samt småföretagarna och hade även ett starkt stöd bland arbetarna (Häggblom, 1991, s. 43-44). Utbildning är samtidigt en av de variabler som förväntas öka i förklaringsgrad i framtiden i och med att allt fler utbildar sig allt längre (Norris & Inglehart, 2019, s. 38; Oscarsson & Holmberg, 2016, s. 95). I svenska valundersökningar uppvisar utbildning det näst starkaste sambandet med partival (Oscarsson & Holmberg, 2016, s. 96).

Med utgångspunkt i den diskussion som här har förts är det inte troligt att ålder är den variabel som uppvisar det starkaste sambandet med partival på Åland. Däremot är det svårare att bedöma läget för övriga variabler. Kön har inte uppvisat ett lika starkt samband som boendeort i tidigare studier så därför avskrivs även den variabeln från att vara den som främst förklarar partival. Variabeln utbildning kan i sammanhanget anses vara ett frågetecken som har stark förklaringsgrad i närregionerna men som inte studerats mer ingående på Åland. Med hänsyn till utbildningsvariabelns explorativa karaktär kan boendeort anses vara ett säkrare val. För den första forskningsfrågan utformas därför följande hypotes:

H₁ Av de sociodemografiska variablerna är det boendeort som främst förklarar partival på Åland.

Forskningsfråga 2: *Vilka sociodemografiska faktorer förklarar ideologisk placering på Åland?*
Syftet är att kontrollera väljarnas ideologiska placering för de oberoende variablerna kön, ålder, utbildning och boendeort. Enligt Norris och Inglehart (2019, s. 32-35) har efterkrigstidens samhällsliga utveckling i de avancerade industriländerna fört med sig en tyst kulturell revolution av förändrade värderingar och väljarbeteende. Med tiden har den tysta revolutionen följts av en kulturell motrevolution av auktoritära värderingar vilket i förlängningen även påverkat partifältet. Den kulturella motrevolutionen har sitt starkaste fäste bland arbetare, äldre, lågutbildade, män, ruralt boende och religiösa (Norris & Inglehart, 2019, s. 113 & 288). Om liknande tendenser kan identifieras är det en indikation för att en värderingsmässig skiljelinje även existerar på Åland. Således formuleras två hypoteser för den andra forskningsfrågan:

H_{2a} Traditionella, auktoritära och nationalistiska (TAN) värderingar är mer utbredda bland äldre, män, ruralt boende och lågutbildade.

H_{2b} Gröna, alternativa och libertära (GAL) värderingar är mer utbredda bland yngre, kvinnor, urbant boende och högutbildade.

Forskningsfråga 3: *Var placerar sig de åländska partiernas väljare ideologiskt?* Syftet är att utifrån medelvärdet av väljarnas ideologiska placering beräkna partiernas placering på vänster-högerskalan och GAL-TAN-skalan. Tidigare forskning (baserat på partiernas profil - inte väljarnas ideologiska placering) har placerat de åländska partierna från vänster till höger med Socialdemokraterna längst till vänster följt av Liberalerna, Centern och Moderaterna längst till höger (Hägglom, 1991, s. 6; Söderlund, 2008, s. 128; Wrede, M., 1976, s. 95). Ålands Framtid och Obunden samling har varit mer utmanande att placera, det sistnämnda partiet har även tagit avstånd från att låta sig placeras. Allmänt upplevs ändå partierna ligga något till höger (Söderlund, 2008, s. 128). Den tidigare forskningen har genomförts innan Hållbart Initiativ och Åländsk Demokrati vunnit representation i lagtinget vilket gör det intressant att se var dessa två partiers väljare kommer att placera sig på vänster-högerskalan.

Partiernas placering på GAL-TAN-skalan har inte studerats på Åland tidigare vilket gör området särskilt intressant. Etablerade partier som även kallats för ”mainstream-partier” inom de socialdemokratiska, liberala och konservativa partifamiljerna tenderar att ta en ganska odefinierbar position någonstans runt mitten på den nya politiska skalan. Mycket på grund av att partierna är osäkra och internt delade i frågor som berör den nya politiska skiljelinjen (Kriesi m.fl., 2006, s. 26). Istället är de nya gröna och socialliberala partier å ena sidan och nya nationalistiska och kulturkonservativa partier å andra sidan som tenderar att utgöra motpoler på den nya skalan (Inglehart, 1997, s. 245; Kriesi m.fl., 2006, s. 25-26). Liknande tendenser har även förekommit i Finland med Sannfinländarna och Gröna som motpoler (Grönlund, 2019, s. 12-13) samt i Sverige med Sverigedemokraterna och Miljöpartiet som motpoler (Oscarsson, 2017, s. 418-421). I kapitel 3.3 konstaterades att Åländsk Demokrati beskriver sig som kulturkonservativt, motsätter sig flyktinginvandring och ifrågasätter klimatförändringen. Hållbart Initiativ beskriver klimatfrågor och social hållbarhet som två av sina främst prioriterade områden. En hypotes vardera kommer att utformas för partiernas väljares placering på vänster-högerskalan och GAL-TAN-skalan:

H_{3a} Socialdemokraternas väljare befinner sig längst till vänster medan Moderaternas väljare befinner sig längst till höger, partierna kan betraktas som motpoler på vänster-högerskalan.

H_{3b} Hållbart Initiativs väljare är mest GAL och Åländsk Demokratisk väljare är mest TAN, partierna kan betraktas som motpoler på GAL-TAN-skalan.

Om H_{3b} kan bekräftas är det en indikation på att det är dessa två nya partier i lagtinget som organisatoriskt förkroppsligar den nya kulturella skiljelinjen med nya sakfrågor. Det är möjligt att väljarna har ansett att de etablerade åländska partierna inte har visat tillräckligt intresse eller inte erbjudit tillfredsställande lösningar på de hetaste politiska frågorna i dagens västerländska samhällen som klimatförändringar, immigration, sexuella minoriteter och internationellt samarbete (Norris & Inglehart, 2019, s. 50).

Forskningsfråga 4: Förklaras partivalet främst av klassiska eller nya ideologiska skiljelinjer?

Syftet med den avslutande forskningsfrågan är att analysera om det främst är de klassiska ideologiska skiljelinjerna som operationaliseras genom vänster-högerskalan eller de nya ideologiska skiljelinjerna som operationaliseras genom GAL-TAN-skalan som påverkar partivalet på Åland. Även om forskarvärlden är oense om hur den nya politiska skiljelinjen ska benämnas är man relativt överens om att det existerar en ny politisk skiljelinje och i mycket hög grad överens om att de klassiska skiljelinjerna fortfarande existerar (se exempelvis Dalton, 2008; Flanagan, 1982b; Inglehart, 1977; Inglehart, 1997; Lipset, 2000; Norris & Inglehart, 2019; Oscarsson, 2017). Om det här även stämmer på Åland innebär det att de klassiska skiljelinjerna bör påverka partivalet i högre utsträckning än de nya ideologiska skiljelinjerna men de nya skiljelinjernas effekt är inte irrelevant.

H₄ Placering på vänster-högerskalan har en större effekt på partivalet än placering på GAL-TAN-skalan.

Sammanfattningsvis har sex hypoteser bildats för de fyra forskningsfrågorna, en sammanställning presenteras i tabell 4.1.

Tabell 4.1 *Avhandlingens hypoteser*

H₁ Av de sociodemografiska variablerna är det boendeort som främst förklarar partival på Åland
H_{2a} Traditionella, auktoritära och nationalistiska (TAN) värderingar är mer utbredda bland äldre, män, ruralt boende och lågutbildade
H_{2b} Gröna, alternativa och libertära (GAL) värderingar är mer utbredda bland yngre, kvinnor, urbant boende och högutbildade
H_{3a} Socialdemokraternas väljare befinner sig längst till vänster medan Moderaternas väljare befinner sig längst till höger, partierna kan betraktas som motpoler på vänster-högerskalan
H_{3b} Hållbart Initiativs väljare är mest GAL och Åländsk Demokratis väljare är mest TAN, partierna kan betraktas som motpoler på GAL-TAN-skalan
H₄ Placering på vänster-högerskalan har en större effekt på partivalet än placering på GAL-TAN-skalan

5 Upplägg och genomförande

5.1 Forskningsdesign

Det är åländska väljare och deras värderingar som står i fokus för den här studien, den åländska befolkningen över 18 år utgör således populationen av intresse. Området är intressant för att den åländska väljarforskningen överlag är föråldrad och saknar mer djupgående ideologiska analyser, särskilt gällande det som benämnts som en ny politisk konfliktdimension. Avsikten är även att avhandlingen ska kunna bidra med en ökad förståelse för existerande teorier inom området (för en längre motivering av åländska väljare och Åland som forskningsobjekt se kapitel 1.1). Den ram som används för insamling och analys av data kallas för forskningsdesign (Bryman, 2018, s. 71; David & Sutton, 2016, s. 177). Olika typer av forskningsdesign är inte automatiskt sammankopplade med specifika metoder för datainsamling, vilken forskningsdesign som helst kan i princip använda vilken metod för datainsamlingen som helst – både kvantitativa och kvalitativa data (de Vaus, 2001, s. 16). Forskningsdesignen reflekterar vilken prioritet olika delar ges under forskningsprocessens gång (Bryman, 2012, s. 46). En distinktion kan göras mellan forskningsdesign som utgör ramen och forskningsmetod som handlar mer om det rent tekniska utförandet (David & Sutton, 2016, s. 178).

Det finns generellt fem olika typer av forskningsdesigner; experimentell design, tvärsnittsdesign, longitudinell design, fallstudiedesign och komparativ (jämförande) design (Bryman, 2018, s. 76). Den vanligaste forskningsdesignen inom samhällsvetenskaplig forskning är tvärsnittsdesign (David & Sutton, 2016, s. 180; de Vaus, 2001, s. 176). I tvärsnittsdesign samlas data in vid en enda bestämd tidpunkt, vanligtvis bland ett stort urval av individer inom ett specifikt definierat område (David & Sutton, 2016, s. 180). Designen karaktäriseras framförallt genom att den inte har någon tidsdimension, fokus ligger på existerande skillnader istället för manipulering och man riktar in sig på existerande grupper istället för randomisering (de Vaus, 2001, s. 170). Logiken med tvärsnittsdesign är precis som med experiment att man fokuserar på förhållandet mellan olika egenskaper men medan man i experimentell design undersöker hur en variabel påverkas av stimuli undersöker man i tvärsnittsdesign relationen mellan variabler (David & Sutton, 2016, s. 177).

Den här studien kommer att använda sig av tvärsnittsdesign. Övergripande kunde forskningsdesignen även beskrivas som statistisk, vilket syftar till att man samlar in data från en stor mängd analysenheter (se exempelvis Bengtsson, 2002, s. 71; Esaiasson m.fl., 2017, s. 96). Om analysen senare kan visa att enheterna varierar på ett sätt som teorin säger har teorin

fått empiriskt stöd (Esaiasson m.fl., 2017, s. 96). Härefter kommer ändå den övergripande designen för den här studien att benämnas som tvärsnittsdesign. Fördelarna med en tvärsnittsdesign är att man både kan studera samband och variationer mellan ett stort antal fall, datainsamlingen sker vid ett tillfälle under en ofta begränsad tidsperiod (ofta billigare och snabbare) och den externa validiteten tenderar att vara hög eftersom man vanligtvis använder sig av ett slumpmässigt urval och sedan samlar in information om individerna i urvalet (Bryman, 2018, s. 90).

Den främsta nackdelen med tvärsnittsdesign är frågan om kausalitet, risken finns alltid att vi missar den egentliga faktorn bakom ett samband (Esaiasson m.fl., 2017, s. 98). Det finns således en inbyggd osäkerhet om orsak och verkan som kan göra det omöjligt att fastställa vilken variabel som påverkar den andra, tvärsnittsdesign tenderar därför att uppvisa en låg intern validitet (Bryman, 2018, s. 79 & 89). Kausala samband är dock inte omöjliga att uppnå i tvärsnittsstudier, ofta förekommande variabler som ålder, etnicitet, genus och social bakgrund är ytterst svåra att manipulera. Därför kommer de här variablerna med största möjliga säkerhet att utgöra oberoende variabler, vilket markant ökar möjligheten att dra kausala slutsatser i studier som strävar efter att studera samband eller relationer mellan dessa och andra variabler (Bryman, 2018, s. 90).

Efter att forskningsdesignen behandlats är följande steg att sätta upp en forskningsstrategi. Det finns två övergripande kluster av forskningsstrategier, kvantitativ och kvalitativ. Medan kvantitativ strategi fokuserar på kvantifiering i insamling och analys av data fokuserar kvalitativ forskning i korthet på ord istället för siffror. Förenklat utsätter kvantitativ forskning teorier för prövning medan teorin kommer ut som en slutprodukt av kvalitativ forskning (Bryman, 2012, s. 35-42). Den här studien kommer att använda sig av kvantitativ forskningsstrategi. Styrkan med kvantitativa metoder är möjligheten att generalisera och replikera. Andra forskare ska i princip kunna använda samma mätningar och komma till samma resultat, dessutom bygger forskningen ofta på stora representativa urval (Harboe, 2013, s. 35). Kvantitativa metoder inom samhällsvetenskaplig forskning handlar om att man beräknar sociala fenomen, men statistiska analyser är inte tillräckliga – resultaten måste tolkas och analyseras utifrån den sociala verklighet som studeras (Fangen & Sellerberg, 2011, s. 72-73).

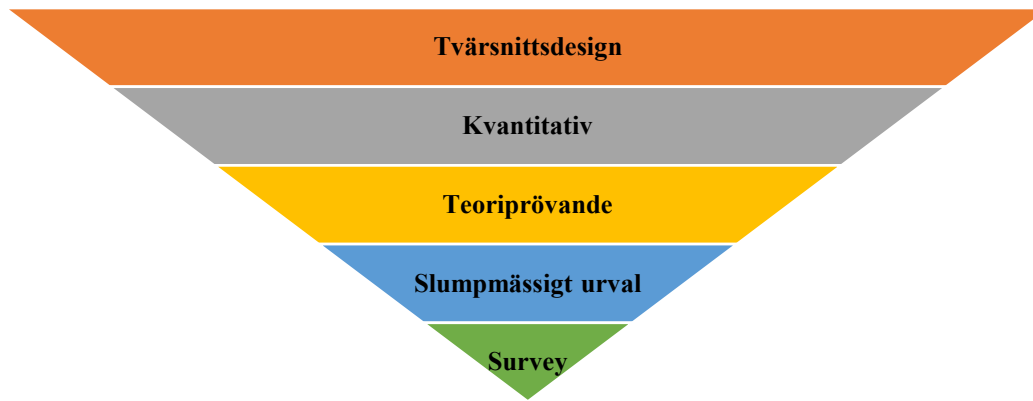
Den huvudsakliga kritik som framförts mot kvantitativ forskning inom samhällsvetenskaperna kretsar kring att det skulle vara olämpligt att använda en ”naturvetenskaplig modell” för att studera sociala sammanhang (Bryman, 2012, s. 181). Risker med kvantitativ metod är att informationen man får från respektive respondent är begränsad och att man möjligtvis drar

kausala slutsatser på för svagt underlag (Larsen, 2009, s. 25). Som tidigare nämnts är tvärsnittsdesign, särskilt med kvantitativ metod, en av de vanligaste använda inom samhällsvetenskaplig forskning, vilket indikerar gångbarheten. Kausaliteten är dock ett ständigt förekommande riskmoment inom den här typen av forskning och kommer att behöva diskuteras närmare.

Om man på allvar avser studera väljarbeteende räcker inte den officiella statistiken till, därför har valforskningens huvudmetod alltid varit frågeundersökningar (Oscarsson & Holmberg, 2016, s. 12 & 44). Den här studiens analys kommer även den att basera sig på en enkätundersökning genomförd med hjälp av ett slumpmässigt urval av åländska väljare. Empiriska studier kan i huvudsak antingen betecknas som förklarande eller beskrivande, där förklarande studier i sin tur kan delas upp enligt studier som prövar om teorier som har valts ut inledningsvis finner empiriskt stöd (teoriprövande och teorikonsumerande) eller studier som syftar till att finna nya förklaringsmodeller (teoriutvecklande) (Esaiasson m.fl., 2017, s. 89). Det här är en teoriprövande studie som syftar till att finna empiriskt stöd för teorierna om en ny politisk skiljelinje. Håller teorierna streck också i den åländska väljarkåren?

Studien kommer att använda sig av ett unikt datamaterial med primärdata, vilket innebär att data samlats in av forskaren själv för den aktuella uppgiften (Fangen & Sellerberg, 2011, s. 76; Larsen, 2009, s. 45). Datainsamlingen ingick som en del av den finlandssvenska medborgarpanelen *Barometern*. Deltagarna i panelen med hemkommun på Åland fick besvara ett särskilt frågebatteri med frågor angående det åländska lagtingsvalet som hölls den 20 oktober 2019. Datainsamlingen pågick mellan den 19 november till den 9 december 2019 (tre veckor), ungefär en månad efter lagtingsvalet. Valundersökningar har ofta genomförts som så kallade eftervalsundersökningar som utförs i nära tidsmässig anslutning till ett val, vilket kan vara särskilt användbart om man vill kartlägga strukturen för olika gruppers politiska åsikter (Knight & Marsh, 2002, s. 177). Därför använder sig den här studien av ett liknande upplägg. Dessutom inföll tiden för datainsamlingen passligt med Barometerns datainsamling som skulle ha genomförts vid tidpunkten oberoende av denna studie.

Sammanfattningsvis använder sig studien av tvärsnittsdesign med en kvantitativ forskningsstrategi. Studien är teoriprövande med syfte att utreda om teorierna om en ny politisk skiljelinje även har fått fäste på Åland. Primärdata samlas in från ett slumpmässigt urval av åländska väljare med hjälp av en frågeundersökning/survey. Upplägget sammanfattas i figur 5.1.

Figur 5.1 *Studiens upplägg.*

5.2 Urval

Om data kan samlas in från samtliga individer i en population (varje fall som kan inkluderas i en studie) kallas det för en totalundersökning. I frågeundersökningar som avser studera befolkningen i ett land exempelvis, är en totalundersökning i praktiken nästan omöjlig att genomföra. Därför använder man sig istället av ett urval av enheter, detta kallas för en urvalsundersökning (Fangen & Sellerberg, 2011, s. 77). Det finns olika typer av urvalsmetoder. Den här studien använder sig av ett slumpmässigt urval, vilket innebär att alla individer i populationen har en lika stor möjlighet att bli utvald till undersökningen (Bryman, 2012, s. 190; Harboe, 2013, s. 106).

En av det absolut vanligaste frågeställningarna inom metodologisk forskning är hur stort ett urval bör vara och om ens eget urval är tillräckligt stort? Det finns inget definitivt svar på den frågan (Bryman, 2012, s. 197; David & Sutton, 2016, s. 199). Urvalets storlek avgörs av en balans mellan praktiska hänsyn och generaliserbarhet. Även undersökningens precisionsgrad spelar in på så vis att om man inte är ute efter exakta svar utan mer tendenser kan ett mindre urval också fungera (Harboe, 2013, s. 110-111). Urvalets absoluta storlek är mer avgörande än den relativa storleken, ett urval med 1000 personer kan vara lika starkt i ett land med mindre befolkning än i ett land med större. Ett urval blir mycket starkare mellan siffror som 50, 100, 150 deltagare men efter 1000 deltagare avtar nyttan (Bryman, 2012, s. 197-198; Esaiasson m.fl., 2017, s. 181). Det finns ingen större anledning att överstiga 1500 svarspersoner om inte dessa ska fördelas i en mängd antal mindre grupper, då kan felmarginalen vara hög i några av grupperna (Esaiasson m.fl., 2017, s. 182).

Ibland är det helt enkelt inte möjligt att få in fler svar till en undersökning, här gäller det att öppet redogöra för hur man gått tillväga (Bryman, 2012, s. 198). Urvalets kvalitet beror inte

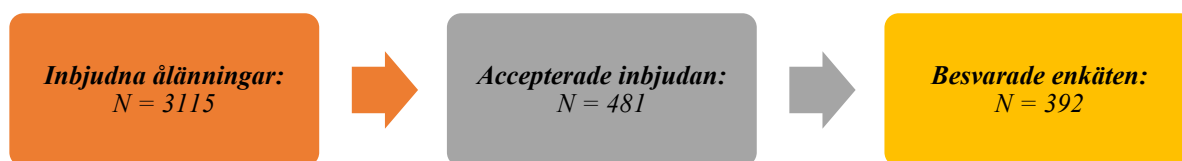
heller endast på storleken utan om man har en klart definierbar population, hur man använder sig av sannolikhetsurval osv. Ett mindre urval som är noggrant genomfört kan vara mer representativt (David & Sutton, 2016, s. 198-199). Framförallt finns det fyra risker med frågeundersökningar: urvalsfel (otroligt att vi har ett fullständigt representativt urval), fel med urvalsramen, felaktigheter i insamlingen av data och slutligen felaktigheter när data kodas eller omkodas (Bryman, 2012, s. 205-206). Urvalsfelet utgörs av skillnaden mellan det sanna värdet i populationen och värdet i urvalet (David & Sutton, 2016, s. 199). Urvalsfelet, även kallat säkerhetsmarginalen, kan beräknas genom att använda olika säkerhetsnivåer. Den mest använda säkerhetsnivån inom samhällsvetenskaperna är 95 procent, vilket innebär att vi med 95 procents säkerhet kan säga att procenten i population kommer att befinna sig inom säkerhetsmarginalen/felmarginalen (Esaiasson m.fl., 2017, s. 180-181).

Felmarginalen kan beräknas genom formeln $z \times \sqrt{\frac{s}{n} \times (1 - \frac{n}{N})}$. I formeln utgörs z av säkerhetsnivån 95 procent (z -värde: 1,96), n är urvalets storlek, spridningen i det som undersöks utgörs av s och populationen av N . Spridningen i det som undersöks beräknas genom att multiplicera den aktuella procenten med det som återstår för att talen tillsammans ska ha summan 100 % (Esaiasson m.fl., 2017, s. 181-182). Efter att en undersökning genomförts är det viktigt att man genomför en bortfallsanalys för att undersöka omfattningen av enheter som man saknar upplysning om, vanligt är att man undersöker för centrala variabler som kön, ålder, utbildning och boendeort (Esaiasson m.fl., 2017, s. 187; Fangen & Sellerberg, 2011, s. 84). Bortfallet i frågeundersökningar har de senaste decennierna ökat mycket, vilket inte behöver vara ett stort problem om bortfallen fördelar sig jämnt. Det är desto mer problematiskt när det snedvrider olika analysgruppers representativitet (David & Sutton, 2016, s. 194; Esaiasson m.fl., 2017, s. 186).

Ett sätt att hantera bortfall och skevheter är att vikta observationer i efterhand, underrepresenterade grupper kan få en högre vikt och överrepresenterade grupper kan få en lägre vikt (Esaiasson m.fl., 2017, s. 186; Fangen & Sellerberg, 2011, s. 84). Om ett urval exempelvis består av 70 procent män och 30 procent kvinnor medan fördelningen i populationen är 60-40, då viktas männen ner till 60 procent och kvinnorna viktas upp till 40 procent. En viktvariabel multiplicerar männens värde med 60/70 och kvinnornas med 40/30 (Esaiasson m.fl., 2017, s. 188). En åtgärd som inte är möjlig för att åtgärda ett bortfall i ett slumpmässigt urval är att ersätta svarspersoner som inte går att nå eller är ovilliga att delta med villiga personer. Detta eftersom vi då bryter mot regeln om att alla enheter i populationen måste

ha lika stor sannolikhet (eller olik men känd sannolikhet) att bli utvald (Esaiasson m.fl., 2017, s. 185).

Härnäst beskrivs hur det stratifierade slumpmässiga urval som den här studien använder sig av genomfördes. Först valdes regioner där finlandssvenskar bor i Finland, efter det genomfördes ett slumpmässigt urval. Urvalsstorlekarna baserade sig på hur många finlandssvenskar som är bosatta i respektive region. Personuppgifterna tillhandahölls av Befolkningsregistercentralen och totalt bjöds 35 000 personer in till undersökningen via e-post. Vid tidpunkten bodde det 29 489 personer på Åland varav 25 703 var registrerade som svenskspråkiga, det utgör 8,9 % av den finlandssvenska befolkningen. Av det totala urvalet av finlandssvenskar utgjorde ålänningar alltså 8,9 % vilket innebar att 3115 ålänningar fick en inbjudan till undersökningen, av dessa valde 481 att tacka ja. Slutligen var det 392 ålänningar som besvarade enkäten. I de tematiskt närliggande studierna om åländska väljare av Kenth Häggblom (1991, s. 31) och Kimmo Grönlund (2011, s. 12) uppgick antalet svarspersoner till 444 respektive 459. Det totala antalet svarande kan därför konstateras vara något lägre men i linje med tidigare studier inom området.

Figur 5.2 Antal svarspersoner.

Procenten för bortfallet (svarsprocenten) som kan fås genom att dela antalet personer som svarat med antalet personer i urvalet och multiplicera med 100 kan räknas ut på två sätt. Bortfallet från den första inbjudan till Barometern är mycket hög, $392/3115 \times 100 = 12,58\%$ (svarsprocent). Ett stort bortfall, men svarsprocenter på mellan 10-15 procent förekommer (Bryman, 2012, s. 199). Om man istället räknar antalet personer som de facto fick enkäten skickad till sig (481) är svarsprocenten hög, $392/481 \times 100 = 81,50\%$. Tabell 5 redogör för urvalets representativitet. Den här studiens population utgörs av det totala antalet bosatta på Åland över 18 år vilket uppgick till 23 887 personer i slutet av 2018 (Ålands statistik- och utredningsbyrå, 2018, s. 7).

Urvalet är mycket representativt för framförallt boendeort men även variablerna kön och ålder uppvisar tillfredsställande nivåer även om kvinnor och personer över 70 år är något överrepresenterade medan män och unga är något underrepresenterade. Skevheten är som störst gällande utbildningsnivå där svarspersonerna med en högskoleexamen är kraftigt

överrepresenterade och svarspersonerna med en grundskoleexamen är kraftigt underrepresenterade. Ett väntat utfall då personer med lägre utbildning tenderar att vara underrepresenterade i urvalsundersökningar (se exempelvis Grönlund & Strandberg, 2019, s. 7; Westinen, 2015, s. 94-95). Ett problem med webbenkäter är att olika sociala grupper som inte har tillgång till eller kunskap om tekniken riskerar uteslutas (David & Sutton, 2016, s. 206). Särskilt lågutbildade i den äldsta ålderskategorin är underrepresenterad bland svarspersonerna, det är möjligt att lågutbildade äldre inte deltar i en webbenkät i lika hög utsträckning som andra grupper. Det här innebär att urvalet behöver viktas. Urvalet viktades med stöd av andelen i populationen för kön, ålder, utbildningsnivå och boendeort genom att använda SPSS kommando ”Rake Weights”. Tidigare forskning har använt sig av samma metod för att vikta urval (se exempelvis Grönlund & Strandberg, 2019, s. 60).

Tabell 5.1 *Urvalets representativitet (%)*

	Oviktat	Viktat	Population ²
Kön:			
Kvinnor	55,9	50,8	50,5
Män	43,9	49,2	49,5
Ålder:			
18 - 24	6,3	7,5	7,9
25 - 34	12,0	15,3	15,0
35 - 54	34,4	32,7	33,1
55 - 69	32,8	25,0	24,5
70 -	14,6	19,6	19,5
Utbildning:			
Grundskola	6,9	30,1	31,2 ³
Gymnasium	42,9	40,3	39,3
Högskola	50,3	29,5	28,8
Boendeort:			
Mariehamn	39,8	40,0	40,6
Landsbygden	60,2	60,0	59,4

Källa: (Ålands statistik- och utredningsbyrå, 2018; Statistikcentralen, 2018).

Med ”Rake Weights” har SPSS möjlighet att sätta värdet för urvalet exakt identiskt med värdet i populationen men för att undvika att vissa svarspersoner skulle få ett alltför högt eller lågt värde sattes maxgränsen för en enskild respondent till 6. I praktiken innebär det här att deltagarnas svar i urvalet värderas mellan det lägsta värdet 0,27 och det högsta värdet 6,0. Som

² Bosatta på Åland.

³ Beräknat på befolkningen över 15 år, endast personer över 18 år ingår i urvalet.

tabell 5 visar, betyder det här att en viss skevhet fortfarande existerar. I det här fallet är det ändå att föredra med alternativet att vissa svarspersoner antar extrema värden. Felmarginalen kan beräknas utifrån den formel som presenterades ovan. Ett exempel är att beräkna felmarginalen på basis av hur många i urvalet (viktat) som sa sig rösta på Liberalerna i lagtingsvalet 2019 (18,8 %).

$$\text{Felmarginalen för Liberalernas väljarstöd} = 1.96 \times \sqrt{\frac{0,152656}{392} \times \left(1 - \frac{392}{23887}\right)}$$

Det skulle ge en avrundad felmarginal på $\pm 3,8$ %, vilket innebär att Liberalernas opinionsstöd med 95 procents säkerhet befinner sig mellan 15,0 – 22,6 % (konfidensintervall) i populationen. I linje med David de Vaus (2001, s. 189) forskning att urval på omkring 400 personer kommer att ha en felmarginal på ungefär ± 5 %. Om den här studiens främsta mål var att exempelvis påvisa hur stort opinionsstödet för enskilda åländska partier är skulle felmarginalen vara av största vikt. Den här studien fokuserar dock på skillnader mellan olika sociodemografiska grupper och olika partiers väljare, således blir andra signifikansmått viktigare och felmarginalen delvis onödig. Dessa mått kommer att presenteras i kommande kapitel. Om vi har en situation där män befinner sig längre till vänster än kvinnor ska vi ha en stor portion otur om urvalet samtidigt överskattar männens position och underskattar kvinnornas. Därtill finns det tre andra möjligheter; både män och kvinnors positionering är överskattad, både män och kvinnors positionering är underskattad och att skillnaden mellan könen kan vara till och med större än våra resultat (Esaiasson m.fl., 2017, s. 184-185). Tre möjligheter som alla skulle gå i linje med att det finns en skillnad mellan män och kvinnors ideologiska position.

Avslutningsvis är en tumregel att urval som är avsedda för statistisk analys bör innehålla minst 30 individer och om man jämför grupper ska dessa bestå av åtminstone 30 individer i varje grupp (Harboe, 2013, s. 40). Urvalet består av mycket fler än 30 individer och det är också fallet för alla kategorier i variablerna kön, boendeort och utbildningsnivå. För variabeln åldersgrupper uppfyller alla kategorier förutom den yngsta (18-24 år) kravet då dessa med en liten marginal inte når upp till 30. Alla partiers väljare når en bra bit över 30 förutom antalet väljare som säger sig rösta på Åländsk Demokrati och Ålands Framtid. Sammanfattningsvis kan det sägas att urvalet håller hög kvalitet, mycket tack vare det arbete som gjorts av Barometerns forskningsteam. Urvalet innehåller likväl väntade skevheter som har behövt korrigeras med viktning. Felmarginalen befinner sig omkring 4-5 % men detta är inte det viktigaste enligt studiens upplägg. Undergrupperna är tillräckligt stora men extra försiktighet bör iaktas i

analyser av den yngsta ålderskategorin samt för Åländsk Demokratis och Ålands Framtids väljare.

5.3 Datainsamlingsmetod

Kvantitativa tvärsnittsstudier använder sig vanligtvis av frågeundersökningar för att samla in data (Bryman, 2018, s. 108). Frågeundersökningar är en av statsvetenskapens mest använda metoder men kan designas på många olika sätt. En huvudlinje går mellan informantundersökningar (vittnen beskriver händelseförloppet) och respondentundersökningar (svararens egna tankar är i fokus). I informantundersökningar finns inget egenvärde i att ställa samma frågor till alla deltagare men i respondentundersökningar är det viktigt för att kunna finna mönster. Respondentundersökningar kan i sin tur delas upp i samtalsintervjuundersökningar och survey/frågeundersökningar, i den förstnämnda förs ett mer interaktivt samtal medan den sistnämnda karaktäriseras av standardiserade frågor med fasta svarsalternativ (Bryman, 2012, s. 232; Esaiasson m.fl., 2017, s. 235-236). Skriftliga undersökningar ska helst vara något kortare och relativt enkla att fylla i då risken är större att respondenten avbryter (Bryman, 2012, s. 233). Frågeundersökningar med standardiserade frågor och fasta svarsalternativ är de mest använda inom samhällsvetenskapen (de Vaus, 2001, s. 187).

En tredje indelning kan göras mellan frågeundersökningar som organiseras som muntliga intervjuundersökningar eller skriftliga enkätundersökningar – ofta distribuerade via post, e-post eller sms (Bryman, 2012, s. 232; David & Sutton, 2016, s. 204; Esaiasson m.fl., 2017, s. 240; Larsen, 2009, s. 47). Internet har de senaste åren blivit ett allt vanligare verktyg för enkätundersökningar, frågeformuläret kan antingen skickas direkt till respondenten via e-post eller så kan respondenten få en länk via e-post som leder till en webbsida där frågeformuläret finns (David & Sutton, 2016, s. 204-205). Fördelarna med webbenkäter är att de ofta är billigare att genomföra, data kan samlas in snabbare, intervjuarens effekt försvinner, intervjupersonens anonymitet förstärks och respondenten kan fylla i enkäten när det passar (inom en bestämd tidsperiod) (Bryman, 2012, s. 233-234; David & Sutton, 2016, s. 207). Nackdelarna är istället att ingen kan hjälpa till om respondenten får problem, ingen kan be respondenten utveckla sitt svar, man kan i de flesta fall slutligen inte vara helt säker på vem som har fyllt i enkäten och det finns en större risk att frågor hoppas över (Bryman, 2012, s. 234-235).

I enkätundersökningar är frågeformuläret viktigt och ska möjliggöra för en operationalisering av teoretiska termer. Gällande de fasta svarsalternativen ska det vara möjligt för alla

svarspersoner att hitta ett tillfredsställande alternativ och antalet alternativ ska sträva efter att inte överstiga elva. God opinionsforskning strävar efter att betona skillnader och trender mellan grupper istället för att beskriva hur många som exempelvis är för abort, då denna och liknande frågor ofta påverkas av hur frågan formulerats (Esaiasson m.fl., 2017, s. 251-254). En fördel är att använda sig av frågor som använts i tidigare forskning, då dessa redan granskats vetenskapligt (Bryman, 2012, s. 264; Esaiasson m.fl., 2017, s. 250). Gällande särskilt valundersökningar är tidsperioden en annan viktig faktor. Valundersökningar har ofta genomförts som så kallade eftervalsundersökning som utförs i nära tidsmässig anslutning till ett val, vilket kan vara särskilt användbart om man vill kartlägga strukturen för olika gruppers politiska åsikter. Den allra kraftigaste modellen av valundersökningar använder sig dock av ett upplägg med både frågor före valet (pre) och efter valet (post), alltså åtminstone två rundor (Knight & Marsh, 2002, s. 177).

Övergripande utförs datainsamlingen för den här avhandlingen som en frågeundersökning. Men med bakgrund i den diskussion som här har förts kan studien även kategoriseras som en respondentundersökning i survey-format med standardiserade frågor och svarsalternativ, utförd som en webbaserad enkätundersökning (utformad i Qualtrics) distribuerad via e-post. Datainsamlingen har ingått som en del av den finlandssvenska medborgarpanelen Barometern, svarspersonerna (väljarna) som har angett någon av de åländska kommunerna som sin hemkommun har sedan fått svara på ett särskilt frågebatteri med specifika "Ålands-frågor". Därutöver har ett antal av de allmänna frågorna i Barometern (som ställts till alla deltagare) använts för analysen (se bilaga 3 för vilka frågor som används för den här studien). Undersökningen utfördes som en eftervalsundersökning och var öppen mellan den 19 november till den 9 december 2019 (tre veckor), det vill säga ungefär en månad efter lagtingsvalet den 20 oktober 2019. Deltagarna fick en länk via e-post som ledde till undersökningen och alla som deltog fick ett presentkort (värde två euro) till en lokal butik på Åland och deltog dessutom i utlottningen av en iPad (värde 500 euro). Under perioden som enkäten var öppen skickades två påminnelser till deltagarna.

Fördelarna med en frågeundersökning är att, om urvalet är tillräckligt stort och representativt, blir det möjligt att generalisera resultaten för hela populationen (i det här fallet den åländska befolkningen) (Esaiasson m.fl., 2017, s. 237). Nackdelar med en enkätundersökning av den här modellen är att det inte går att vara helt säker på att den som besvarar enkäten är samma person som ingår i urvalet och att det är möjligt att respondenten missuppfattar frågorna (Esaiasson m.fl., 2017, s. 244). Dessa risker får ändå anses vara rimliga och godtagbara. Det är även möjligt

att operationaliseringen (se kap. 5.4) är missledande, för att motverka detta har liknande frågor som ställts i liknande valundersökningar tidigare använts (se exempelvis Grönlund & Wass, 2016; Grönlund, 2019). Enligt Knight och Marsh (2002, s. 177) är en design med både en pre- och en postundersökning att föredra i valundersökningar. Det skulle ha varit möjligt att genomföra om undersökningen helt skulle ha skett i egen regi. Istället har de frågor som är centrala för den här avhandlingen ingått som en del av den större medborgarpanelen Barometern, något som i slutändan får betraktas som klart fördelaktigt både urvalsmässigt och resursmässigt.

5.4 Databearbetning

Teorier tenderar att vara abstrakta och inte möjliga att använda i direkta frågor i till exempel enkätundersökningar (Harboe, 2013, s. 99). Vi kan exempelvis inte omedelbart observera social klass, lycka, attityder osv. (de Vaus, 2001, s. 24). För att kunna behandlas empiriskt behöver teorier därför kvantifieras och kategoriseras – helt enkelt brytas ner för att bli mer hanterbara variabler (Fangen & Sellerberg, 2011, s. 80; Harboe, 2013, s. 99-100). Matthew David och Carole D. Sutton (2016, s. 186) beskriver det som att *”Begrepp måste operationaliseras genom att man utvecklar en operationell definition och mätinstrument. Operationalisering är den process där abstrakta teoretiska begrepp förvandlas till observerbara och mätbara enheter”*. Framförallt ställs det två krav på operationaliseringar; de ska vara så exakta som möjligt och de ska vara så heltäckande som möjligt (Fangen & Sellerberg, 2011, s. 80; Larsen, 2009, s. 35).

Variabler kan kategoriseras enligt fyra skalor: nominalskalan, ordinalskalan, kvotskalan och intervallskalan (David & Sutton, 2016, s. 189). Vanligt förekommande är även en kategorisering med tre skalor där intervallskalan och kvotskalan utgör en gemensam kategori (se exempelvis Esaiasson m.fl., 2017, s. 360). Nominala variabler är inte mätbara utan används för kategorisering, exempelvis kön, yrke osv. För att skilja kategorierna åt kan vi ge dem värden i efterhand men dessa saknar rangordning. Ordinala variabler följer en inbördes rangordning, exempelvis lägre/högre utbildning, instämmer helt/instämmer delvis. Kvotvariabler innehåller information om avstånd mellan olika kategorier med en nollpunkt, exempelvis längd, vikt och ålder. Intervallvariabler kategoriserar också avstånd mellan kategorier men dessa saknar en nollpunkt, exempelvis temperatur (David & Sutton, 2016, s. 190-191; Esaiasson m.fl., 2017, s. 360-361).

Den här studiens fyra sociodemografiska variabler är kön, ålder, utbildning och boendeort. Mycket vanliga variabler inom samhällsvetenskaplig forskning överlag och närmast att beskriva som standardvariabler inom finländsk väljarforskning (David & Sutton, 2016, s. 180; Söderlund, 2017, s. 25), men det är på inget sätt endast därför dessa fyra används. I studier av europeiska väljare är det statistiskt säkerställt att män, äldre, lågutbildade och ruralt boende i högre utsträckning röstar på traditionella, auktoritära och nationalistiska partier (Norris & Inglehart, 2019, s. 288). Om liknande tendenser finns i den åländska väljarkåren går följaktligen att undersöka med variablerna kön, ålder, utbildning och boendeort. Det är mycket vanligt att väljare röstar på partier som de upplever att företräder deras intressen vilket i sin tur ofta är produkter av sociala erfarenheter. Förklaringsmodellen för dessa sociala faktor tenderar även fortsättningsvis att vara mycket hög (Oscarsson & Holmberg, 2016, s. 71-72). Dessutom är dessa variabler som är mycket osannolika som beroende variabler. Sannolikheten är hög för att kön, ålder, utbildning och boendeort tidsmässigt ”inträffar” före attityder och partival. Vilket i sin tur ökar möjligheterna för kausala samband (vad som är orsak och vad som är verkan) (Bryman, 2018, s. 90).

Variabeln kön är nominal och antar värdet 0 för kvinnor och 1 för män. Utifrån en kvotvariabel där svarspersonerna angett sin ålder har en ordinal åldersvariabel kodats med värdet 1 för 18-24 åringar, 2 för 25-34, 3 för 35-54, 4 för 55-69 och 5 för 70+. Utifrån en variabel med en mer finfördelad skala med sju olika kategorier där deltagarna ombads fylla i sin högsta utbildningsnivå har en ordinal variabel skapats för utbildning. Grundskoleutbildade (utgörs av personer som svarat folkskola, grundskola/mellanskola) antar värdet 1, utbildade på andra stadiet (yrkesskola, institut eller motsvarande, student) antar värdet 2 och högskoleutbildade (yrkeshögskola, lägre högskoleexamen, högre högskoleexamen) antar värdet 3. För regressionsanalyserna har även tre dummyvariabler kodats för utbildning (utbildningsnivå_1 antar värdet 1 för alla med grundskoleutbildning och 0 för alla övriga, samma princip tillämpas för två dummyvariabler för gymnasieutbildade respektive högskoleutbildade). Alla svarspersoner i undersökningen fick även fylla i sin hemkommun, utifrån detta har en nominal boendevariabel skapats som antar värdet 0 för boende i Mariehamn och värdet 1 för alla övriga kommuner på Åland. Se även bilaga 2 för en sammanfattning av variablernas kodning.

Något som är mer utmanande än att kategorisera väljarna sociodemografiskt är att mäta väljarnas ideologiska position. En metod för det kunde vara att fråga väljarna rakt ut var de befinner sig på en vänster-högerskala eller en GAL-TAN-skala. Enligt Geoffrey Evans, Anthony Heath och Mansur Lalljee (1996, s. 94-98) är den ideologiska positionen för komplex

och abstrakt för att endast mätas med en enda fråga (subjektiv placering) istället är det mer fördelaktigt att använda sig av ett flertal påståenden. Frågor i enkätundersökningar som syftar till att samla in data om deltagarnas åsikter använder sig vanligen av så kallade ”skattningsskalor”, vilket innebär att man gör en rangordning mellan extrempunkter (David & Sutton, 2016, s. 213-214). Likertskalan, som utvecklades av Rensis Likert, är den mest använda för att undersöka attityder. Skalan är femgradig och ska utgöras av relaterade påståenden som syftar till att mäta intensiteten i människors åsikter (Bryman, 2012, s. 166). Likertskalan använder sig av standardsvar: helt av samma åsikt, delvis av samma åsikt, delvis av annan åsikt, helt av annan åsikt och kan inte säga (David & Sutton, 2016, s. 214).

I den här studien kommer tio påståenden användas för att mäta väljarnas ideologiska placering, fyra för vänster-höger och sex påståenden för GAL-TAN. Påståendena som används baserar sig på den faktoranalys som Kimmo Grönlund (2019, s. 11-12) genomfört i en tidigare studie för att identifiera vilka påståenden som är mest relevanta för att kartlägga vänster-höger och GAL-TAN. Grönlund använder sig sedan av elva påståenden i analysen men i den här studien används endast tio därför att två påståenden som handlade om sexuella minoriteters rättigheter och var avsedda för att mäta GAL-TAN var mycket lika vilket ledde till att ett påstående valts bort. I övrigt är upplägget och påståendena snarlika med Grönlunds. Liknande påståenden har även använts tidigare i finländska riksdagsvalsundersökningar (Grönlund & Wass, 2016, s. 264) och i studier av brittiska väljare (Evans m.fl., 1996, s. 94-98).

Samtliga tio påstående mäts på en femgradig likertskala förutom två som mäts på en tiogradig skala (ett mångkulturellt Finland..., ett Finland där sexuella minoriteters rättigheter stärks...). I efterhand kodos påståendena om så att de antar ett värde mellan 1-4 där 1 indikerar mest till vänster eller TAN medan 4 indikerar mest till höger eller GAL. Väljarnas ideologiska position utgörs sedan av ett medelvärde som fås genom att addera värdet för respektive påstående delat med antalet påståenden för den specifika dimensionen (vänster-höger eller GAL-TAN). Påståendena gällande GAL-TAN har olika kontext där några fokuserar på endast Åland och några fokuserar på hela Finland. Detta förklaras av att frågorna gällande Finland ingick i det frågebatteri som skickades ut till alla svarspersoner i hela landet, för att undvika att ålänningarna tvingades besvara liknande påståenden två gånger användes därför de mer allmänna påståendena för hela Finland. Påståendena och deras negativa eller positiva associationer presenteras i tabell 5.2.

Tabell 5.2 Operationalisering av vänster till höger och TAN till GAL

Vänster		Höger
-	Arbetsvillkor och löner bör avtalas lokalt utan centralorganisationer	+
-	För att balansera den åländska ekonomin måste de offentliga tjänsterna skäras ned	+
-	Mer sjukvård bör drivas i privat regi	+
+	Man borde förhindra företag med vinstsyfte att driva sjukhus	-
TAN		GAL
-	Medlemskapet i Europeiska unionen har överlag varit positivt för Åland	+
+	Åland bör träda ut ur EU	-
+	Åland är för ivrigt när det gäller att genomföra EU:s miljö- och klimatmål	-
+	Åland behöver starka ledare som kan återställa disciplin och ordning i samhället	-
-	Ett mångkulturellt Finland där man förhåller sig tolerant gentemot människor från andra kulturer	+
-	Ett Finland där sexuella minoriteters rättigheter stärks	+

Källa: (Grönlund, 2019, s. 12, egen bearbetning).

Operationaliseringen baseras inte heller ”endast” på tidigare forskning utan har en tydlig koppling till den teoretiska referensramen som beskrevs i kapitel 2. Konservatism (höger) kännetecknas av privat ägande och minimerat statligt inflytande över den ekonomiska marknaden (Heywood, 2002, s. 48; Larsson, 2006, s. 52-53). Socialism (vänster) kännetecknas av ett starkt statligt inflytande, delat ägande och stora möjligheter för de anställda att vara med och påverka företagen (främst via fackförbund) (Heywood, 2002, s. 51-52; Larsson, 2006, s. 88-92). GAL-TAN-skalan delas av värderingar gällande immigration, internationalisering, miljöfrågor, sexuella minoriteter och ledarskap (Inglehart, 1997, s. 244; Oscarsson, 2017, s. 423). Operationaliseringen stärks genom den tydliga kopplingen till teorin och genom att den prövats och visat sig gångbar i tidigare forskning.

5.5 Dataanalys

Studiens fyra forskningsfrågor analyseras i fyra olika steg i vilka beroende och oberoende variabler samt analysmetoder varierar. Analyserna kommer att genomföras i statistikprogrammet SPSS. En oberoende variabel är den variabel som förutsätts påverka en annan variabel – den beroende variabeln. Den oberoende variabeln är orsaken och den beroende är verkan, här är det mycket viktigt att fastställa tidsordningen där den oberoende variabeln inträffar före den beroende (David & Sutton, 2016, s. 394; Fangen & Sellerberg, 2011, s. 91). Matematiskt betecknas en oberoende variabel som X medan den beroende variabeln betecknas som Y (David & Sutton, 2016, s. 188). De analysmetoder som kommer att användas i studien är korstabeller, spridningsdiagram, multipel (linjär) regressionsanalys och multinominal

logistisk regression. Korstabeller hör till de vanligaste analysmetoderna för beskrivning av variabler. Istället för att endast beskriva en variabel i taget möjliggör korstabeller analys av flera variabler och undergrupper samtidigt (David & Sutton, 2016, s. 394).

Spridningsdiagram visualiserar relationen mellan två kvantitativa variabler. Diagrammet består av en x-axel (horisontell) och en y-axel (vertikal). En enhets placering i spridningsdiagrammet bestäms av värdet på respektive axel (David & Sutton, 2016, s. 402). I analys av variabler kan man skilja på univariat analys med en variabel, bivariat analys med två variabler och multivariat analys med tre eller fler variabler (Bryman, 2012, s. 345 & 393). När vi använder oss av multipel regression handlar det om multivariat analys. Regressionsanalys är en av de mest flexibla och kraftfulla statistiska analysmetoderna, flexibel på grund av att olika typer av data kan analyseras och kraftfull för att teorier kan utsättas för hård prövning (Esaïasson m.fl., 2017, s. 391). Regressionsanalys är särskilt lämplig för att analysera orsakssamband och dess syfte är att beräkna hur mycket en beroende variabel i genomsnitt påverkas när en oberoende variabel ökar med en måttenhet (Fangen & Sellerberg, 2011, s. 95-96).

En linjär regressionsanalys kan uttryckas som en ekvation: $Y = a + b \times X$. Y är den beroende variabeln, a är interceptet (punkten där den bäst passande linjen skär y-axeln), b är regressionskoefficienten som talar om hur mycket den beroende variabeln förändras när den oberoende variabeln ökar med en måttenhet, varje förändring i X leder i genomsnitt till b förändring i Y (David & Sutton, 2016, s. 424; Esaïasson m.fl., 2017, s. 392). I multipel regressionsanalys utvecklas den enkla linjära regressionsanalysen så att det blir möjligt att prediktera flera oberoende variablers inverkan på den beroende variabeln, i övrigt följer regressionsanalyserna ett liknande upplägg (David & Sutton, 2016, s. 427; Esaïasson m.fl., 2017, s. 393; Pallant, 2005, s. 140). Ekvationen beskrivs då istället som: $Y = a + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 \dots$ (David & Sutton, 2016, s. 427). En tumregel är att antalet fall som analyseras i en multipel regressionsanalys inte bör understiga antalet som kan beräknas genom formel $N > 50 + 8m$, där m utgörs av antalet oberoende variabler i analysen (Pallant, 2005, s. 142). I den här studien kommer inte fler än sex oberoende variabler användas. Det skulle innebära att analysen åtminstone behöver innehålla 98 fall, vilket kan uppfyllas med god marginal.

En regressionsmodells förklaringsgrad anges i R-kvadrat som varierar mellan 0 och 1, om R-kvadrat värdet är 0,30 betyder det att regressionsmodellen förklarar 30 % av spridningen i den beroende variabeln. Inom samhällsvetenskaper är höga förklaringsgrader sällsynta beroende på komplexiteten i sociala förklaringsmodeller (David & Sutton, 2016, s. 425-427; Esaïasson m.fl.,

2017, s. 395). Ett centralt mått för regressionsanalyser är statistisk signifikans som indikerar hur säkert det är att generalisera resultatet i hela populationen, att testa för statistisk signifikans är endast möjligt i sannolikhetsurval (Bryman, 2012, s. 347; David & Sutton, 2016, s. 413). Som beskrivits i tidigare kapitel är en vanlig säkerhetsnivå inom samhällsvetenskaper 95 procent, det vill säga att vi i 5 av 100 fall felaktigt konstaterar att det finns ett samband i populationen. Det här måttet beskrivs som ett p-värde som motsvarar 100 procent minus signifikansnivån/säkerhetsnivån. Om signifikansnivån är 5 procent betyder det i decimaltal att p-värdet är 0,05 (Bryman, 2012, s. 348; David & Sutton, 2016, s. 411). En lägre signifikansnivå (1 %) kan göra oss mer säkra på att sambandet verkligen existerar i populationen men det ökar också risken att vi missar ett samband som de facto existerar och det omvända förhållandet råder för en högre signifikansnivå (10 %) (Bryman, 2012, s. 348).

Multipel regressionsanalys är särskilt lämpligt när man har en beroende variabel som är kontinuerlig. Exempelvis om man har ett index där väljarens placering på vänster-högerskalan ökar gradvis. Om man istället använder sig av kategorier, exempelvis partier, är det mer lämpligt att använda sig av logistisk regression (Pallant, 2005, s. 160). Med en sådan modell kan forskaren beräkna sannolikheten för att en specifik händelse inträffar utifrån de oberoende variablerna. För modeller med en beroende variabel med fler än två kategorier använder man sig av multinominal logistisk regression (David & Sutton, 2016, s. 427). I linjär regression väntas sambandet mellan beroende och oberoende variabel vara linjärt vilket inte alltid är rimligt. Genom att istället använda logaritmerade odds kan vi analysera kurvlinjära samband, metoden kan följaktligen anses vara mer flexibel (Bjerling & Ohlsson, 2010, s. 4).

Det finns tre verktyg för att utföra signifikanstest i logistiska regressioner, z-test, Wald-test och likelihood ratio. Genom att dela koefficienten med standardfelet får vi z, ett högre z-värde än 1,96 innebär att det finns ett signifikant samband. Om z-värdet kvadreras får vi Wald-värdet, om Wald-värdet är större än 3,84 är resultatet signifikant på femprocentnivån (6,66 för enprocentnivån). Likelihood ratio uttrycker sannolikheten för att den beroende variabeln kan predikteras utifrån en oberoende variabel. SPSS utför en mängd olika beräkningar för att få fram likelihood ratio, i samband med testet redovisar SPSS ett χ^2 -värde som anger hur stor förklaringskraft som går förlorad om en enskild oberoende variabel tas ur modellen (Bjerling & Ohlsson, 2010, s. 10-19). Ett χ^2 -värde möjliggör en bedömning av om resultatet är generaliserbart för populationen (David & Sutton, 2016, s. 463).

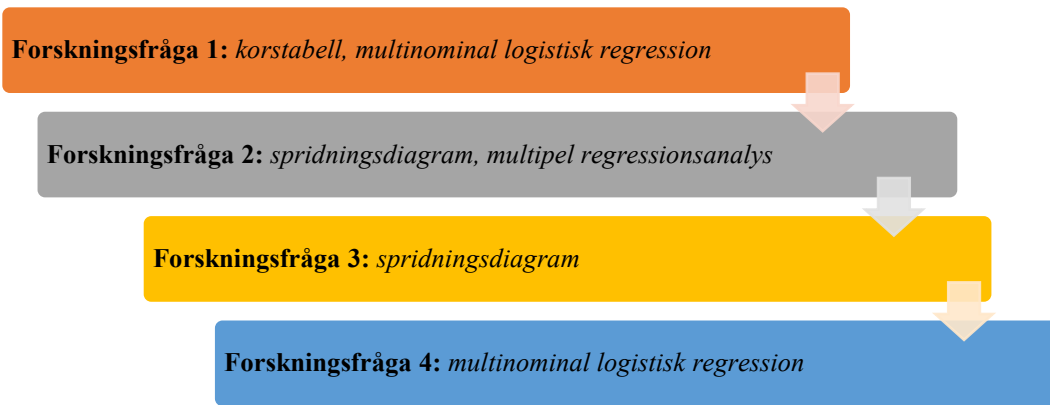
Logistiska regressioner kräver stora urval, en tumregel är att modellen inte bör användas på urval med färre än 100 observationer. Det finns inget entydigt mått för att bedöma hela den

logistiska modellens förklaringskraft. Värdet anges i SPSS av Cox and Snell, Nagelkerke och McFadden, dessa värden kallas för pseudo-förklaringsgrader (pseudo R^2) och det vanligaste är att forskare redovisar Nagelkerke-värdet i logistiska regressioner (Bjerling & Ohlsson, 2010, s. 20-24).

Efter genomgången av vilka statistiska analysmetoder som kommer att användas kan vi återvända till hur forskningsfrågorna i praktiken kommer att analyseras. Den första forskningsfrågan angående vilka sociodemografiska faktorer som förklarar partivalet på Åland analyseras med hjälp av en korstabell och en multinominal logistisk regression. Korstabellens syfte är att påvisa hur starkt väljarstöd partierna har bland olika sociodemografiska grupper. I regressionsanalysen kommer partivalet att utgöra den beroende variabeln. I multinominala logistiska regressioner använder man sig vanligtvis av en referenskategori, i det här fallet kommer Centerns väljare att utgöra referenskategori. Dels därför att det är det största partiet, dels för att väljarna sammantaget placerar sig omkring mitten. Kön, ålder, utbildning och boendeort utgör oberoende variabler. Syftet är att analysera vilken av de sociodemografiska faktorerna som främst förklarar partivalet.

Den andra forskningsfrågan undersöker vilka sociodemografiska faktorer som förklarar ideologisk placering på Åland. Inledningsvis presenteras ett spridningsdiagram för respektive sociodemografisk variabel för att kartlägga skillnader mellan exempelvis unga/äldre och kvinnor/män. Vänster-högerskalan placeras på x-axeln medan GAL-TAN-skalan placeras på y-axeln. Sedan följer två multipla regressionsanalyser, i den första är den beroende variabeln placeringen på vänster-höger (som utgörs av väljarnas medelvärde för de fyra påståenden som beskrevs i kapitel 5.4). I den andra regressionen utgör placeringen på GAL-TAN-skalan den beroende variabeln (som utgörs av medelvärdet för de sex påståenden för den dimensionen). Oberoende variabler i båda regressionerna är kön, ålder, utbildning och boendeort. Syftet är att ta reda på vilken sociodemografisk variabel som har störst inverkan på den ideologiska placeringen.

Den tredje forskningsfrågan syftar till att undersöka var de åländska partiernas väljare placerar sig ideologiskt. Partiernas position presenteras i ett spridningsdiagram med vänster-högerskalan på x-axeln och GAL-TAN-skalan på y-axeln. Avslutningsvis för den fjärde forskningsfrågan är syftet att analysera om det främst är placeringen på vänster-högerskalan eller placeringen på GAL-TAN-skalan som förklarar partivalet. Analysmetod för det är en multinominal logistisk regression med partival som beroende variabel (Centern referenskategori) och vänster/höger och GAL/TAN som oberoende variabler.

Figur 5.3 *Analysmodell.*

5.6 Validitet och reliabilitet

En central utmaning för empiriska studier inom samhällsvetenskapen är validitet, problemet är kroniskt eftersom man i många fall arbetar med att operationalisera teoretiska begrepp (Esaiasson m.fl., 2017, s. 58). Validitet är en bedömning av om man mäter det som man faktiskt säger sig mäta. Är operationaliseringen, metodvalet, analyserna och slutsatserna adekvata med problemställningen (Bryman, 2018, s. 72; David & Sutton, 2016, s. 220; Fangen & Sellerberg, 2011, s. 82; Harboe, 2013, s. 135)? Validitet kan i sin tur finfördelas i ett antal olika typer av validitet. En första uppdelningen kan göras mellan begreppsvaliditet (även kallat mättningsvaliditet) och resultatvaliditet. Den förstnämnda beskriver överensstämmelsen mellan en teoretisk definition och en operationell indikator medan den sistnämnda beskriver det övergripande – om vi alltså mäter det som vi säger oss mäta. En god resultatvaliditet utgörs av en hög begreppsvaliditet och en hög reliabilitet (Bryman, 2018, s. 73; Esaiasson m.fl., 2017, s. 58 & 64).

Validitet kan även delas in i intern och extern validitet. Intern validitet beskriver om vi kan vara säkra på att exempelvis en beroende variabel påverkas av just de oberoende variabler som vi har valt ut eller kan det finnas ytterligare faktorer som påverkar? Den externa validiteten bestäms av möjligheten att generalisera resultatet, vilket påverkas bland annat av urvalets storlek och representativitet (Bryman, 2018, s. 73-74; David & Sutton, 2016, s. 221; de Vaus, 2001, s. 29; Esaiasson m.fl., 2017, s. 59). Ytterligare en form av validitet som är särskilt intressant för enkätundersökningar är ekologisk validitet. Slutsatser från en enkätundersökning kan både uppvisa hög intern och extern validitet men att besvara en enkätundersökning kan innebära en onaturlig situation för respondenten vilket minskar den ekologiska validiteten (Bryman, 2018, s. 73-74). Inte lika frekvent förekommande men även en form av validitet är

resonemangsvaliditet som stärks av att tidigare forskning använt sig av liknande operationaliseringar (Esaiasson m.fl., 2017, s. 61).

Reliabilitet handlar om tillförlitlighet och replikerbarhet. Har möjligheterna för att slumpmässiga fel och slarvfel ska uppstå minimerats och kan studiens resultat upprepas om man utför samma undersökning flera gånger? Reliabilitet kan uppnås genom en noggrann och välplanerad datainsamling samt ett tydligt beskrivet upplägg för studiens genomförande (Bryman, 2018, s. 72; David & Sutton, 2016, s. 220; Fangen & Sellerberg, 2011, s. 83; Harboe, 2013, s. 138). Bristande reliabilitet kan även orsakas av data som matas in felaktigt eller av felaktigt utförda matematiska beräkningar. Det är av största vikt att försöka ha en så hög validitet och reliabilitet som möjligt men överlag är bristande reliabilitet mindre allvarligt än bristande validitet (Esaiasson m.fl., 2017, s. 64-65).

Följande steg är att bedöma validiteten och reliabiliteten i den här studien. Om vi börjar med begreppsvaliditeten är det som nämnts ovan alltid en riskfaktor i samhällsvetenskapliga studier när syftet är att konkretisera teoretiska begrepp. Den här studien är inget undantag inom det här området. Risken är överhängande att påståendena som syftar till att placera väljarna på vänster-högerskalan och GAL-TAN-skalan är felaktiga. Det finns även en osäkerhet i om den nya kulturella skiljelinjen ens kan operationaliseras genom GAL-TAN? Fullständig säkerhet är mycket svårt att uppnå inom det här området och som nämnts tidigare i kapitel 2.3 kvarstår ändå behovet av förklaringsmodeller. Begreppsvaliditeten stärks likväl av en hög resonemangsvaliditet. Operationaliseringen följer i stor utsträckning den som använts i tidigare forskning, både vad gäller snarlika påståenden (Grönlund & Wass, 2016; Grönlund, 2019), den nya kulturella skiljelinjen i allmänhet (Dalton, 2008; Inglehart, 1977; Inglehart, 1997; Norris & Inglehart, 2019) men även gällande GAL-TAN i synnerhet (Hooghe m.fl., 2002; Marks m.fl., 2006; Oscarsson, 2017).

Som konstaterats i tidigare kapitel tenderar den interna validiteten (korrekta variabler eller finns det ytterligare faktorer?) att vara låg i tvärsnittsstudier medan den externa validiteten tenderar att vara hög eftersom man vanligtvis använder sig av stora slumpmässiga urval. Den interna validiteten och möjligheten att dra kausala samband stiger ändå med variabler som ålder, etnicitet, kön och social status som är mycket otroliga som beroende variabler (Bryman, 2018, s. 90). Den interna validiteten är en riskfaktor men inte en förödande riskfaktor. Variablerna kön, ålder, utbildning och boendeort är svårmanipulerade och inträffar med stor sannolikhet före variabler som partival och ideologisk positionering vilket ökar kausaliteteten. Risken är

något högre när det är fråga om att prediktera partival med stöd av ideologisk position, möjligheten finns att det är partivalet som påverkar hur en väljare positionerar sig ideologiskt.

Den externa validiteten är relativt stark, ett slumpmässigt urval används och dessutom har skevheter i urvalet korrigerats genom viktning. Det totala antalet svarande befinner sig i liknande nivåer som tidigare studier inom området. Felmarginalen är relativt hög men det har kunnat konstateras att det inte är det mest väsentliga i studier som syftar till att analysera skillnader mellan variabler. En lägre grad av ekologisk validitet är ofrånkomligt när man använder sig av enkätstudier. Till sist några ord om reliabiliteten. Den stärks av att urvalet hanterades av Barometerns forskningsteam med lång erfarenhet av slumpmässiga urval. Data samlades in med hjälp av Qualtrics och överfördes senare till SPSS, den mänskliga faktorns påverkan i överföringen av data har följaktligen varit minimal. De matematiska beräkningarna utförs i SPSS vilket reducerar risken att enheter genom slarv utesluts ur olika analyser. Vidare eftersträvas hög transparens i genomförandet av urval och analyser vilket ökar möjligheten att replikera resultaten.

En god resultatvaliditet förutsätter en hög begreppsvaliditet och en hög reliabilitet (Esaiasson m.fl., 2017, s. 64). Det finns risker kring studiens begreppsvaliditet men en hög resonemangsvaliditet försäkrar att operationaliseringen och i förlängningen begreppsvaliditeten håller en tillräckligt hög nivå. Minimal mänsklig påverkan under datainsamlingen och goda möjligheter att replikera resultaten möjliggör att en god reliabilitet kan uppnås. Sammantaget kan studiens resultatvaliditet därför anses vara tillräcklig eller till och med god. Det gör det nu möjligt att fortsätta till studiens empiriska del.

6 Resultat

6.1 Bakgrund

Inledningsvis presenteras bakgrundsinformation om de åländska väljarna. Frågorna ingick som en del av Barometern och redovisas för att stärka vår grundförståelse om väljarna innan vi fortsätter till studiens huvudsakliga analysområde. En övergripande frågeställning som väljarna ställs inför är om man överhuvudtaget ska välja att rösta? Att välja att rösta eller inte är dock inte endast en angelägenhet för den enskilda väljaren utan används ofta även som ett mått på demokratins tillstånd i ett land. En väljares beslut att rösta påverkas av institutionella faktorer (valsysteem, valadministration), kontextuella faktorer (valens spänning, ideologisk polarisering och individuella faktorer (social status, partiidentifikation, intresse) (Oscarsson & Holmberg, 2016, s. 47-49). Överlag tenderar valdeltagande att maximeras i proportionella valsysteem, i små valdistrikt, med regelbundna men inte alltför ofta förekommande nationella val, i partisystem med hög konkurrens och i presidentval (Norris, 2004, s. 176).

Överlag har valdeltagandet i åländska lagtingsval ökat från omkring 60 % på 70-talet till omkring 70 % i de senaste valen (Ålands statistik- och utredningsbyrå, 2019a, s. 34). Det kan vara av intresse att jämföra de faktiska valdeltagande med hur många som i undersökningen uppgav att de röstade i lagtingsvalet 2019. Ett problem med det är att intervjuundersökningar inte är den mest fördelaktiga metoden för den sortens analys. Väljarna tenderar att ge en överdriven bild av sitt valdeltagande, delvis förklarat av att man vill framstå som ”duktiga medborgare” (Bengtsson & Grönlund, 2005, s. 25; Grönlund, 2011, s. 66). Den här väljarundersökningen är inget undantag på den punkten, som tabell 6.1 visar har man överdrivit sitt valdeltagande med nästan 20 %. Det behöver inte vara ett stort problem för undersökningen, med beaktande av att de som angav att de röstade skickades vidare till frågan om vilket parti man sympatiserar med kan det i det hänseendet till och med anses fördelaktigt.

Tabell 6.1 *Valdeltagandet i lagtingsvalet 2019 (%)*

	Urvalet	Populationen
Röstade	88,1	69,7
Röstade på valdagen	63,6	43,7
Förhandsröstade	24,5	26,0
Röstade inte	9,2	30,3
Vill ej uppgi	2,7	-
N	377	20 946

Tabellnot: Statistiken för populationen är från Åsub (2019a, s. 12-13). Tabellen använder viktade data för urvalet.

Ett överdrivet valdeltagande i undersökningen förklaras antagligen av två faktorer, den första som redan nämnts är att man överdriver men den andra orsaken som även är mycket trolig är att undersökningen fångat upp ett större antal personer som också valde att rösta. Röstar man inte är risken även större för att man inte deltar i en väljarundersökning. Vilka orsaker till sitt beslut angav väljarna som inte röstade? Tabell 6.2 indikerar att den främsta orsaken verkar vara att man inte ansåg sig hitta ett lämpligt parti eller en lämplig kandidat, 61,1 % ansåg att det var en viktig eller inverkande faktor. Den näst främsta orsaken är att man på något sätt var förhindrad att rösta på grund av arbete, resa, sjukdom eller funktionshinder. Positivare för den åländska demokratin är att man åtminstone inte i någon högre utsträckning inte sade sig ha något förtroende för de åländska politikerna eller att man var likgiltig inför att rösta.

Tabell 6.2 *Orsaker till att man inte valde att rösta (%)*

	Viktig orsak	Inverkade delvis	Inverkade inte
Svårt att hitta ett lämpligt parti eller kandidat	33,3	27,8	38,9
Förhindrad av arbete, resa, sjukdom, funktionshinder	33,3	13,9	52,8
Politik intresserar inte, likgiltigt att rösta	11,1	22,2	66,7
Inget förtroende för politiker och politik	8,3	27,8	63,9
Har inte tillräckligt med information	22,2	22,2	55,6

Tabellnot: N = 36.

Vilka var det då som röstade och inte röstade? Tidigare studier inom valdeltagande har indikerat att det framförallt är ålder och utbildning som predikterar valdeltagande. Äldre och personer med en högre utbildningsnivå tenderar att rösta i högre utsträckning än yngre och personer med en lägre utbildningsnivå (Dalton, 2008, s. 59-63). I tabell 6.3 redovisas det uppskattade valdeltagandet för variablerna kön, ålder, utbildning och boendeort. Som tabell 6.1 indikerade hade väljarna i undersökningen angivit ett högre valdeltagande än vad som i själva verket uppmättes i lagtingsvalet 2019. Liknande tendenser uppvisas följaktligen för de respektive sociodemografiska grupperna. Likväl finns förväntade, oväntade och intressanta siffror i statistiken. Äldre förefaller rösta i högre utsträckning än yngre och kvinnor förefaller rösta i högre utsträckning än män. Samma utfall som den officiella statistiken för lagtingsvalet 2019 visar (Ålands statistik- och utredningsbyrå, 2019b). Däremot uppvisar det uppskattade valdeltagandet att boende i Mariehamn skulle ha röstat i högre utsträckning än boende på landsbygden, vilket inte var fallet i den officiella statistiken. Som väntat röstade personer med en högre utbildning flitigare än personer med en gymnasieutbildning. Något förvånande skulle grundskoleutbildade ha det högsta valdeltagande av alla, vilket skulle vara minst sagt exceptionellt. Risken är stor att valdeltagande är övervärderat för den här gruppen.

Tabell 6.3 Uppskattat valdeltagande för kön, ålder, boendeort och utbildning (%)

Uppskattat valdeltagande	
Kön	
Kvinnor	88,5
Män	87,6
Ålder	
18 - 24	74,0
25 - 34	70,2
35 - 54	91,9
55 - 69	92,6
70 -	95,9
Utbildning	
Grundskola	97,4
Gymnasium	83,6
Högskola	85,6
Boendeort	
Mariehamn	88,7
Landsbygden	87,7

Tabellnot: N = 377. Tabellen använder sig av viktade data.

Till följande analyseras stödet för respektive lagtingsparti i undersökningen jämfört med det officiella valresultatet. Efter att respondenten uppgett att den röstade i lagtingsvalet 2019 ställdes följande fråga: *Vilket partis eller vilken grupperings kandidat röstade du på i lagtingsvalet?* Risker som vi tyvärr får leva med gällande den här frågan är att undersökningen inte nått ut till tillräckligt många väljare från olika partier, att väljaren kommer ihåg fel eller att man helt enkelt ändrat sig sedan valet. Tabell 6.4 visar ändå att det uppskattade valresultatet (viktat) kommer relativt nära det officiella valresultatet. Centerns och Ålands Framtids väljare är något underrepresenterade i undersökningen och framförallt Socialdemokraternas väljare är överrepresenterade. För övriga partier är skillnaderna små. Överlag uppgav 41,9 % av väljarna att partiet var viktigare än kandidaten medan 53,6 % uppgav att kandidaten var viktigare.

Tabell 6.4 Uppskattat valresultat och egentligt valresultat 2019 (%)

	C	L	M	S	Ob	ÅF	HI	ÅD
Uppskattat valresultat	23,7	18,8	14,3	13,6	12,3	2,8	8,1	3,0
Valresultat	27,8	19,7	13,8	9,2	13,6	4,7	8,3	2,9

Tabellnot: N = 332. Tabellen använder sig av viktade data för uppskattat valresultat. Statistiken för det officiella valresultat är från Åsub (2019a, s. 5).

Det kan även vara intressant att jämföra hur nöjda olika partiers väljare är med resultatet i lagtingsvalet 2019. Föga förvånande är det valets två stora vinnare Centerns och Hållbart Initiativs väljare som är allra nöjdast med valresultatet. Centern vann två nya mandat och blev det klart största partiet, Hållbart Initiativ vann också två mandat och tog för första gången plats i lagtinget. Obunden Samling gjorde också ett bra val och gick framåt vilket även syns genom att deras väljare överlag är ganska nöjda. Det största missnöjet finns bland valets stora förlorare Socialdemokraternas väljare, hela 91 % av deras väljare är antingen ganska missnöjda eller mycket missnöjda med valresultatet. Även Åländsk Demokratis och Liberalernas väljare är missnöjda. Liberalerna förlorade sin position som största parti och lantrådsposten medan det är möjligt att Åländsk Demokratis väljare hade hoppats på mer än att partiet skulle behålla sitt enda mandat i lagtinget.

Tabell 6.5 *Väljarnas belåtenhet med valresultatet 2019 (%)*

	C	L	M	S	Ob	ÅF	HI	ÅD
Mycket nöjd	34,6	6,3	6,4	-	4,9	-	26,0	-
Ganska nöjd	65,4	39,7	72,3	6,7	85,4	88,9	44,5	40,0
Ganska missnöjd	-	38,1	12,7	46,6	9,7	11,1	14,8	30,0
Mycket missnöjd	-	15,9	4,3	44,4	-	-	11,1	30,0
Kan inte säga	-	-	4,3	2,3	-	-	3,6	-
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabellnot: N = 331. Tabellen använder viktade data.

En annan intressant fråga som återigen varit aktuell i åländsk media och i riksmedia den senaste tiden är ålänningarnas inställning till självstyrelsen. En sådan fråga inkluderades också i Barometern. Resultatet i figur 6.1 visar att hela 89,3 % är nöjda eller relativt nöjda med det nuvarande åländska självstyret. En majoritet, 50,6 % är relativt nöjda men vill se ett utökat självbestämmande för Åland. En ytterst liten andel, 2,6 %, vill se ett självständigt Åland. Stödet för Ålands Framtid som på allvar varit det enda partiet som drivit självständighetsfrågan de senaste åren ligger på ungefär samma nivåer 2,8 %. Ytterligare en marginell andel 4,7 % anser att Åland borde bli en mer integrerad del av Finland. Även om det är inom felmarginalen på $\pm 2,11$ % förefaller det alltså som att en större andel av väljarna förespråkar en integrering med Finland framom ett självständigt Åland. Utan tvekan går det dock att slå fast att en överväldigande majoritet av de åländska väljarna anser att självstyrelsen är den främsta styrmodellen för Åland.

Figur 6.1 *Väljarnas syn på självstyrelsen (%)*.

N = 375. Figuren använder sig av viktade data.

Efter den här genomgången av ett antal bakgrundsfaktorer som ökar förståelsen för de åländska väljarna är det nu dags att fortsätta till själva syftet med avhandlingen – att studera sociodemografiska och ideologiska skiljelinjer bland väljarna.

6.2 Sociala skiljelinjer

Som konstaterats redan tidigare tenderar socialt urskiljbara väljargrupper att rösta på partier som upplevs företräda deras intressen och värderingar (Oscarsson & Holmberg, 2016, s. 71). Ända sedan val började studeras mer ingående har sociala associationer betraktats som en av de främsta faktorerna för att förklara väljarbeteende (Dalton, 2008, s. 144; Oscarsson & Holmberg, 2016, s. 72). Överlag har den sociala förklaringsmodellen varit starkare i Europa än i USA. För det första kan sociala faktorer påverka ens värderingar, exempelvis att arbetare tenderar att rösta vänster. För det andra så kan sociala grupper indikera vem eller vilka man påverkas av, så till vida att man påverkas av vilka man bor med, växer upp med och arbetar med. För det tredje kan kännedom om vilka sociala grupper som tenderar att rösta på vilket parti leda andra individer i den gruppen att också ty sig till partiet (Dalton, 2008, s. 144-145).

Inledningsvis presenteras genom en korstabell hur stödet för de olika lagtingspartierna fördelar sig inom de olika sociala grupperna (självrapporterat av svarspersonerna). Resultatet presenteras i tabell 6.6 och värt att upprepa är att särskild försiktighet bör iaktas i analysen för de minsta partierna.

Tabell 6.6 *Partival bland åländska väljare, procentuell andel av väljargruppen*

	C	L	M	S	Ob	ÅF	HI	ÅD
Kön								
Kvinnor	21,3	21,3	16,6	17,2	6,5	0,6	10,1	1,2
Män	26,2	15,9	11,6	9,8	18,3	5,5	6,1	6,1
Ålder								
18 - 34	18,3	26,6	16,7	16,7	10,0	-	11,7	-
35 - 54	29,2	15,9	12,4	14,2	8,8	0,9	9,7	3,5
55 - 69	23,0	11,5	9,2	16,1	19,5	1,1	6,9	6,9
70 -	21,1	25,4	22,5	5,6	11,3	10,0	2,8	-
Utbildning								
Grundskola	26,7	12,7	12,7	17,3	16,4	5,5	-	5,5
Gymnasium	25,2	15,0	16,5	7,9	12,6	2,4	13,4	2,4
Högskola	17,9	31,6	13,7	15,8	7,4	-	10,5	1,0
Boendeort								
Mariehamn	9,7	18,7	20,9	25,4	4,5	5,2	10,4	-
Landsbygden	33,2	19,1	9,5	5,5	17,6	1,0	6,5	5,0
Totalt	23,7	18,8	14,3	13,6	12,3	2,8	8,1	3,0

Tabellnot: N = 333. Tabellen använder viktade data.

Om vi inleder med variabeln kön ser vi att det finns relativt stora skillnader mellan könen i samtliga partier. Könsskillnaderna förefaller vara lägst bland de två stora partierna Centern och Liberalernas väljare även om skillnaderna är relativt stora. Kvinnliga väljare är framförallt överrepresenterade bland Socialdemokraternas och Hållbart Initiativs väljare, vilket är i linje med tidigare forskning om åländska väljare (se exempelvis Häggblom, 1991, s. 44-51; Lindström m.fl., 2006, s. 25-26). Mer förvånande, med hänsyn till att systerpartierna Moderaterna i Sverige och Samlingspartiet i Finland tenderar att vara överrepresenterade bland män (Grönlund, 2019, s. 8; Oscarsson & Holmberg, 2016, s. 92), är att Moderaterna verkar ha haft fler kvinnliga än manliga väljare i lagtingsvalet 2019. En förklaring kunde vara den kvinnliga partiledare Annette Holmberg-Jansson men det förefaller inte vara hela sanningen eftersom endast 17,5 % av det totala antalet röster som partiet fick gick till kvinnliga kandidater (Ålands statistik- och utredningsbyrå, 2019a, s. 19). De manliga moderata kandidaterna måste även ha dragit många kvinnliga väljare.

Obunden Samling, Åländsk Demokrati och Ålands Framtid förefaller ha en klart större andel manliga än kvinnliga väljare. Bland kvinnliga väljare var Obunden Samling endast det sjätte största partiet medan partiet bland manliga väljare var näst störst. En av förklaringarna till det här är sannolikt att det även var dessa tre partier som hade den skevaste fördelningen mellan

manliga och kvinnliga kandidater i valet 2019. Åländsk Demokrati hade endast manliga kandidater uppställda medan 81 % av de Obundnas kandidater var män. Bland Ålands Framtids kandidater var fördelningen 68,4 % män och resten kvinnor. Värt att nämna är även att överlag var fler manliga (64,4 %) än kvinnliga (35,6 %) kandidater uppställda i lagtingsvalet 2019 (Ålands statistik- och utredningsbyrå, 2019a, s. 7).

Gällande ålder har de två yngsta kategorierna (18-24 & 25-34) slagits ihop för att uppnå säkrare resultat. Framförallt är det Liberalerna och Hållbart Initiativ som förefaller ha ett starkt stöd bland unga vuxna. Liberalerna går starkt både bland unga och äldre väljare men har svårare att locka väljare i medelåldern, vilket utgör stora väljargrupper. Även om Hållbart Initiativ är klart större än partiets storlek totalt bland de yngsta väljarna ser man något överraskande ut att locka en hel del väljare i samtliga ålderskategorier. Likväl minskar partiets väljarstöd succesivt med ökad ålder. Centern har ett jämnt väljarunderstöd i samtliga åldrar även om man är något svagare bland de yngsta och särskilt starkt bland väljare i åldern 35-54 år. Moderaterna och Socialdemokraterna har ett relativt jämnt väljarstöd i samtliga ålderskategorier förutom bland de äldsta väljarna där Moderaterna är näst största parti och där Socialdemokraterna hör till de tre minsta partierna. Obundna har även de ett jämnt väljarstöd förutom för väljare i åldern 55-69 år där man är näst största parti. Åländsk Demokrati och Ålands Framtid verkar ha svårt att attrahera yngre väljare under 34 år, istället lockar man främst äldre väljare.

Centern (26,7 %), Socialdemokraterna (17,3 %) och Obunden Samling (16,4) är partierna med högst väljarstöd bland väljare med en grundskoleutbildning. Bland gymnasieutbildade fördelar sig partiernas väljarstöd relativt jämnt men bland högskoleutbildade sticker Liberalerna ut som klart största parti. Något som går i linje med Häggbloms (1991, s. 43-44) studie där högre tjänstemän var klart överrepresenterade bland partiets väljare. Övriga trender att notera gällande utbildning är att Obunden Samling, Ålands Framtid och Åländsk Demokrati har sina starkaste väljarstöd bland de med lägst utbildningsnivå, stödet för partierna avtar sedan succesivt till de högre utbildningsnivåerna.

Liksom för de övriga variablerna är det även för boendeort viktigast att identifiera trenderna än de absoluta talen. I det egentliga valet var Liberalerna exempelvis största parti i Mariehamn och förstås drog Åländsk Demokrati röster i Mariehamn också även om partiet hade lägst väljarstöd av alla partier i staden (Ålands statistik- och utredningsbyrå, 2019a, s. 17). Trenden visar att det framförallt finns två utpräglade stadspartier: Socialdemokraterna och Moderaterna. Motsatt finns det framförallt två utpräglade landsbygdspartier: Centern och Obunden Samling. Det enda stora partiet som drar relativt jämnt mellan de geografiska områdena är Liberalerna. Hållbart

Initiativ har sitt starka fäste i Mariehamn men kan åtminstone inte i lagtingsvalet 2019 endast ansetts ha varit ett stadsparti. Överlag förefaller det som att de geografiska skillnaderna mellan partiernas väljare är relativt stora på Åland, något som även noterats i tidigare studier (Hägglom, 1991, s. 74).

Följande steg i analysen är att estimerar vilken av de sociodemografiska variablerna som främst förklarar partivalet på Åland. Som beskrevs i kapitel 2.5 genomförs analysen med multinominal logistisk regression, Centerns väljare utgör referenskategorin.

Tabell 6.7 Partivalets sociodemografiska determinanter: multinominal logistisk regression

Referenskategori: Åländsk Center							
	L	M	S	Ob	ÅF	HI	ÅD
Man	-0,382 (0,358)	-0524 (1,044)	-0,759 (0,429)	0,761 (0,425)	2,605 (1,437)	-0,599 (0,487)	1,240 (0,912)
Ålder	0,741 (1,189)	1,044 (1,257)	-1,719 (1,300)	0,887 (1,379)	6,592 (3,461)	-1,125 (1,466)	0,905 (2,899)
Utbildning							
Grundskola	-1,274* (0,501)	-0,400 (0,561)	0,129 (0,553)	0,026 (0,593)	1,842 (1,871)	-	1,318 (1,495)
Gymnasium	-1,085* (0,432)	-0,082 (0,491)	-0,848 (0,538)	0,077 (0,547)	1,440 (1,894)	-0,011 (0,515)	0,888 (1,471)
Landsbygd	-1,137** (0,408)	-1,997*** (0,428)	-2,742*** (0,470)	0,037 (0,535)	-2,847** (0,882)	-1,687** (0,509)	-
Konstant	1,177 (0,710)	0,628 (0,772)	2,394 (0,755)	-1,698 (0,917)	-8,232 (3,089)	1,303 (0,861)	-20,560 (2662,336)
Test	-2 LL		chi²		p		
Kön	1083,733		28,411		0,002**		
Ålder	1070,806		15,484		0,115		
Utbildning	1099,470		44,148		0,001**		
Boendeort	1131,574		76,252		0,000***		
Hela modellen							
Konstant	1055,322		182,335		0,000		
Nagelkerke	0,430						

Tabellnot: För utbildningsvariabeln är högskoleutbildade referenskategori. Värden som anges är multinominala logistiska regressionskoefficienter (b-koefficienter), standardfel anges i parentes. Signifikansnivåerna anges med * ($p < 0,05$), ** ($p < 0,01$), *** ($p < 0,001$).

Om vi inleder med könsvariabeln ser vi i tabell 6.7 att kvinnliga väljare generellt föredrar Liberalerna, Moderaterna, Socialdemokraterna och Hållbart Initiativ framom referenspartiet Centern. Särskilt Socialdemokraterna har ett starkt understöd bland kvinnor. Obunden Samling, Ålands Framtid och Åländsk Demokrati har proportionellt sett fler manliga väljare än Centern, inget av sambanden för könsvariabeln är statistiskt signifikanta. Stigande ålder ökar sannolikheten för att en väljare röstar på Ålands Framtid, Moderaterna, Åländsk Demokrati, Obunden Samling eller Liberalerna. Yngre väljare verkar föredra Socialdemokraterna eller Hållbart Initiativ. Inte heller för åldersvariabeln finns det några signifikanta samband. Om vi sedan flyttar fokus till utbildning bekräftas sambandet från kortsabellen, Liberalerna har en överrepresentation av högutbildade väljare. Sambandet är statistiskt signifikant på 95-procentsnivån. I övrigt finns inte några statistiska samband för utbildningsvariabeln.

Situationen förändras markant när vi kommer till boendevariabeln, som har flera starkt signifikanta samband. Moderaternas, Socialdemokraternas, Liberalernas och Hållbart Initiativs väljare bor i högre utsträckning i Mariehamn än Centerns väljare. Obunden Samlings väljare bor i högre utsträckning på landsbygden än Centerns väljare. Liksom i korstabellen indikerar resultaten att Ålands Framtids väljare främst är bosatta i Mariehamn, här är det åter igen skäl att påminna om att antalet observationer för partiet är få. För Åländsk Demokrati redovisas inte några siffror för boendevariabeln, ingen som röstade på partiet uppgav att man var boende i Mariehamn. Även om det alltså är statistiskt osäkert att dra någon sådan slutsats finns det alltså en indikation om att partiets väljare främst är bosatta på landsbygden.

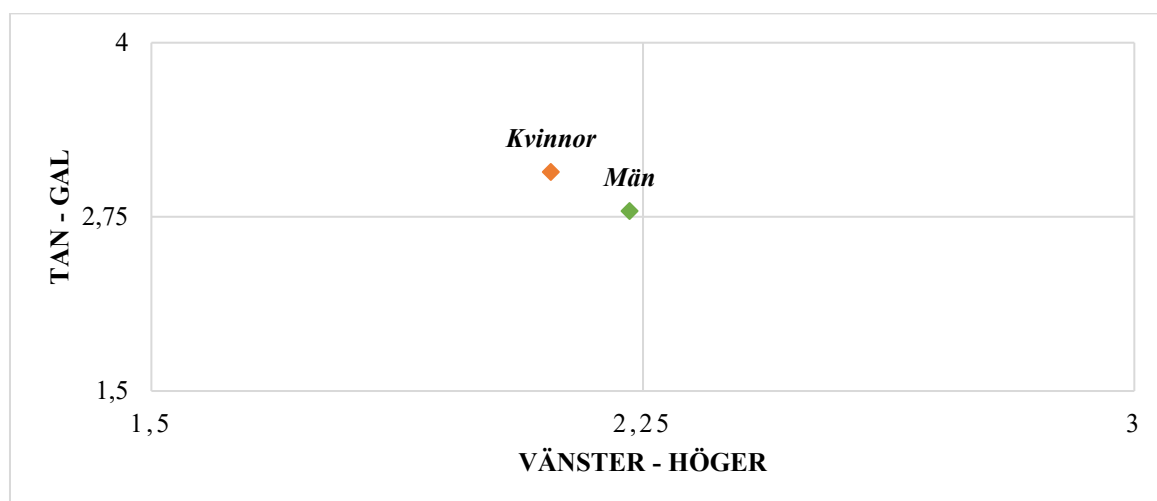
Slutligen kommer vi till frågan om vilken av de sociodemografiska variablerna som är viktigast för partivalet på Åland? Om vi fäster blicken på χ^2 -värdet för respektive variabel ser vi att effekten på den beroende variabeln är störst för boendeort följt av utbildning, kön och ålder. Den viktigaste sociodemografiska faktorn för partivalet är alltså om man är boende i Mariehamn eller på landsbygden – en vattendelare för politiken på Åland. Boendeorts effekt på den beroende variabeln är starkt signifikant. Vid en jämförelse mellan resultaten för variablerna sammantaget och för respektive parti ter sig också resultaten rimliga. Kön och ålder som hade lägst total effekt på den beroende variabeln hade inte några enskilda signifikanta effekter. För utbildning fanns det endast signifikanta effekter för Liberalernas väljare. Däremot fanns det ett flertal starka och mycket starka signifikanta samband för boendeort.

6.3 Ideologiska skiljelinjer

Detta kapitel fokuserar på väljarnas ideologiska skiljelinjer. Analysen genomförs i tre steg. Först kommer olika väljargrupper ideologiska placering studeras separat följt av en analys av vilka sociodemografiska faktorer som framförallt predikterar väljarnas placering på vänster-högerskalan och GAL-TAN-skalan. Följande steg är att studera var partiernas väljare placerar sig ideologiskt för att avslutningsvis analysera om det framförallt är klassiska eller nya ideologiska skiljelinjer som påverkar partivalet på Åland.

6.3.1 Sociodemografiska faktorer

Vilka ideologiska skillnader finns det mellan män och kvinnor? På en skala mellan 1-4 är kvinnornas medelvärde på vänster-högerskalan (närmare 4 indikerar längre till höger) 2,11 och männens 2,23. Kvinnornas medelvärde på GAL-TAN-skalan är 3,07 (4 = mest GAL) och männens 2,79. Överlag är skillnaderna ganska små mellan de åländska kvinnornas och männens ideologiska placering. Eftersom skalan utgörs av 1-4 utgörs medelvärdet av 2,5. Med det i beaktande skulle både de åländska kvinnorna och männen enligt den här operationalisering vara något vänsterorienterad och överlag ha mer GAL-, än TAN-värderingar. Likväl, vilket illustreras i figur 6.2, finns det skillnader mellan könens ideologiska placering. Generellt positionerar sig männen längre till höger och mer mot TAN än kvinnorna.

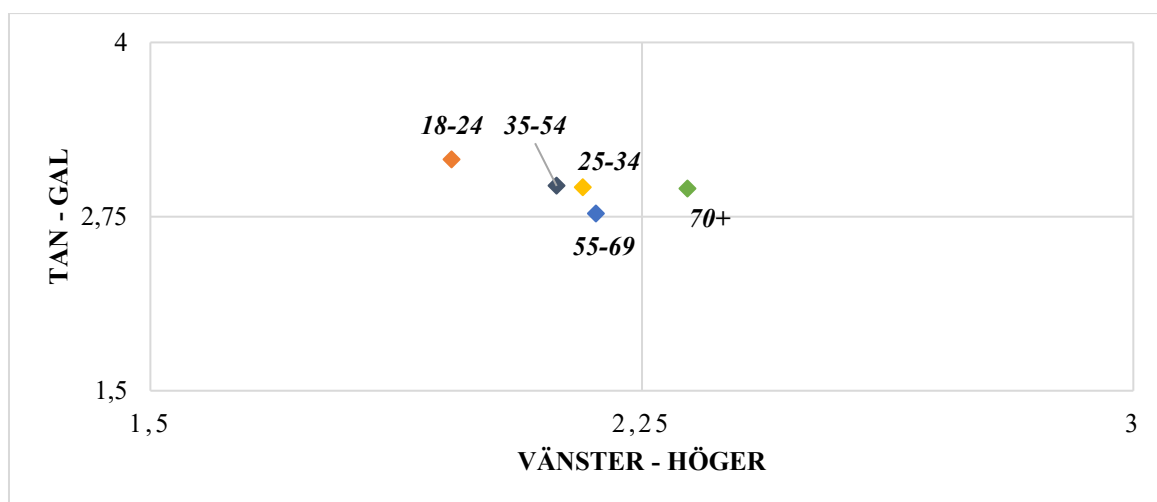

Figur 6.2 Ideologisk placering enligt kön, medelvärde.

N = Kvinnor: vänster/höger 182, GAL-TAN 186. Män: vänster/höger 183, GAL-TAN 183.

För variabeln ålder placerar sig åldersgrupperna på x-axeln från vänster till höger enligt följande: 18-24 (1,96), 25-34 (2,16), 35-54 (2,12), 55-69 (2,18) och 70- (2,32). På y-axeln är gruppen med mest gröna, alternativa och libertära värderingar unga 18-24 år (3,16) följt av 35-54 (2,97), 25-34 (2,96), 70+ (2,95) och 55-69 (2,77). Skillnaderna för placeringen på vänster-

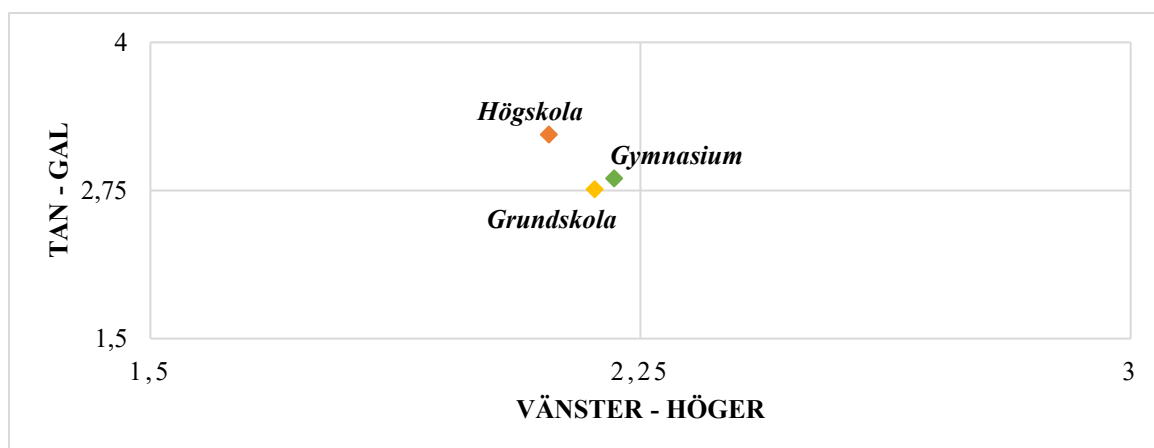
högerskalan och GAL-TAN är större för åldersvariabeln än för könsvariabeln. Särskilt de yngsta väljarna tar en position ganska långt ut till vänster och befinner sig även längst mot GAL. Som nämnts tidigare är antalet svarspersoner för den yngsta väljargruppen relativt få vilket gör att deras i det här sammanhanget avvikande position på vänster-högerskalan bör analyseras försiktigt. Det finns ett samband mellan ålder och position på vänster-högerskalan: desto äldre en väljare är desto mer troligt att man placerar sig längre högerut ideologiskt. Ett liknande samband finns för GAL-TAN-skalan – med det finns ett undantag. Väljare i åldern 55-69 förefaller ha mer TAN-värderingar än de allra äldsta väljarna.

Figur 6.3 Ideologisk placering enligt ålder, medelvärde.

N = 18-24: vänster/höger 24, GAL-TAN 26. 25-34: vänster/höger 56, GAL-TAN 56. 35-54: vänster/höger 121, GAL-TAN 120. 55-69: vänster/höger 91, GAL-TAN 94. 70 -: vänster/höger 74, GAL-TAN 74.

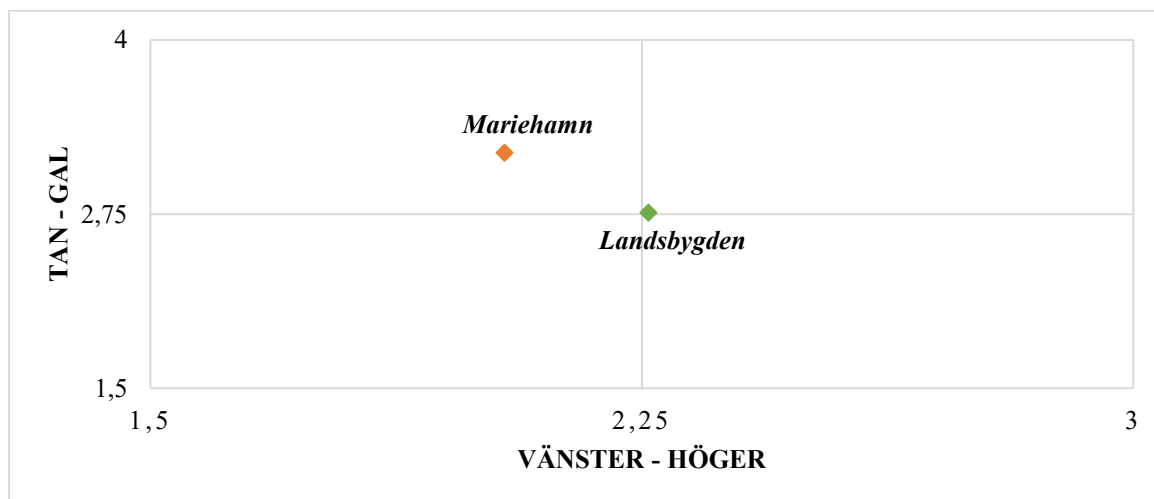
Följande variabel är utbildning. På vänster-högerskalan har de grundskoleutbildade ett medelvärde på 2,18, de gymnasieutbildade 2,22 och de högskoleutbildade 2,11. Motsvarande medelvärden för GAL-TAN-skalan är grundskola 2,76, gymnasium 2,85 och högskola 3,22. Skillnaderna för den ideologiska placeringen på vänster-högerskalan är mycket små, högskoleutbildade befinner sig längst till vänster medan gymnasieutbildade placerar sig längst till höger. Däremot är skillnaderna stora för GAL-TAN-skalan, störst hittills i analysen av ideologisk placering. Dessutom är högskoleutbildade den grupp bland alla de sociodemografiska variablerna som har mest GAL-värderingar. Motsatt är grundskoleutbildade en av två grupper bland samtliga sociodemografiska variabler som har mest TAN-värderingar. Utbildning förefaller inte vara en särskilt polariserande faktor för vänster-höger på Åland men en högst polariserande faktor för GAL-TAN.

Figur 6.4 Ideologisk placering enligt utbildning, medelvärde.

N = Grundskola: vänster/höger 111, GAL-TAN 114. Gymnasium: vänster/höger 144, GAL-TAN 145. Högskola: vänster/höger 111, GAL-TAN 111.

Slutligen har vi den sista sociodemografiska variabeln boendeort. Medelvärdet på vänster-högerskalan är 2,04 för väljare i Mariehamn och 2,26 för väljare på landsbygden. Motsvarande medelvärden för GAL-TAN-skalan är 3,19 för Mariehamn och 2,76 för landsbygden. Följaktligen kan det konstateras att personer boende i Mariehamn har mer vänsterinriktade samt gröna, alternativa och libertära värderingar medan boende på landsbygden har mer högerinriktade samt traditionella, auktoritära och nationalistiska värderingar. Bortsett från utbildning är boendeort den variabel som polariserar mest på GAL-TAN-skalan. De ideologiska skillnaderna mellan de geografiska områdena är relativt tydliga.

Figur 6.5 Ideologisk placering enligt boendeort, medelvärde.

N = Mariehamn: vänster/höger 150, GAL-TAN 149. Landsbygden: vänster/höger 216, GAL-TAN 221.

Nästa steg är att genom multivariat analys se vilken av de sociodemografiska variablerna som är viktigast för att förklara väljarens placering på vänster-högerskalan och GAL-TAN-skalan. Resultaten som redovisas i tabell 6.8 och 6.9 är mycket intressanta och bekräftar trenderna som

utkristalliserats i de bivariata analyserna ovan. Om vi börjar med placeringen på vänster-högerskalan så bekräftas sambanden från spridningsdiagrammen. Män, ökad ålder och boende på landsbygden ökar sannolikheten för att man ska placera sig längre högerut. Sambanden är signifikanta på 99-procentsnivån för variablerna ålder och boendeort. För utbildningsvariabeln är högskoleutbildade referenskategori, regressionsanalysen bekräftar det som spridningsdiagrammet för utbildning visade – gymnasieutbildade tenderar att befinna sig längre till höger än högskoleutbildade. Däremot förefaller det inte som att grundskoleutbildade skulle befinna sig längre till höger om högskoleutbildade. Resultaten för variablerna utbildning och kön är inte signifikanta.

SPSS kan även ge den partiella och semipartiella korrelationen mellan variabler, vilket innebär att man kontrollerar en variabels effekt genom att utesluta en eller flera andra variabler (Pallant, 2005, s. 137). $Part^2$ innebär här värdet för den kvadrerade semipartiella korrelationen, den kan utläsas i procent av förklarad variation i den beroende variabeln. Genom det här värdet kan vi utläsa vilken av de sociodemografiska variablerna som har den största effekten på den ideologiska placeringen. Regressionen visar att det främst är variabeln boendeort som predikterar placeringen på vänster-högerskalan på Åland bland de sociodemografiska faktorerna, 2,7 % av variationen i partival förklaras av var väljaren bor. Den andra signifikanta variabeln ålder förklarar 1,9 % av variationen på vänster-högerskalan.

Tabell 6.8 *Determinanter för placering på vänster-högerskalan: multipel linjär regression*

	B	Standardfel	T-värde	p	Part²
Man	0,099	0,066	1,498	0,135	0,005
Ålder/100	0,563	0,207	2,718	0,007**	0,019
Landsbygd	0,214	0,067	3,209	0,001**	0,027
Utbildning					-0,002
<i>Grundskola</i>	-0,067	0,092	-0,728	0,467	
<i>Gymnasium</i>	0,064	0,079	0,808	0,420	
Konstant	1,263	0,240	5,266	0,000	
R²	0,058				

Tabellnot: Positiva koefficienter = längre till höger. Signifikansnivåerna anges med * ($p < 0,05$), ** ($p < 0,01$), *** ($p < 0,001$).

Om vi sedan vänder blickarna mot GAL-TAN (redovisas i tabell 6.9) så ser vi inledningsvis att förklaringsgraden för hela modellen stiger markant ($R^2 = 0,217$). De oberoende variablerna förklarar tillsammans ungefär 21,7 % av variationen på GAL-TAN-skalan. Den multilinjära regressionen bekräftar även här sambanden från spridningsdiagrammen. Kvinnor, yngre,

boende i Mariehamn och högskoleutbildade placerar sig längre mot GAL än män, äldre, boende på landsbygden och personer med lägre utbildning. Sambanden är signifikanta på 99,9-procentsnivån för variablerna boendeort och utbildning och på 99-procentsnivån för kön. För ålder finns inget signifikant samband. Part²-värdet indikerar att liksom på vänster-högerskalan är det boendeort som främst förklarar väljarens placering på GAL-TAN-skalan på Åland. Boendeort förklarar 9,4 % av variationen i den beroende variabeln. Även utbildning har en relativt stor effekt med 4,1 %. Överlag kan de använda oberoende variablerna betecknas som mycket bra prediktorer för GAL-TAN-skalan på Åland.

Tabell 6.9 *Determinanter för placering på GAL-TAN-skalan: multipel linjär regression*

	B	Standardfel	T-värde	p	Part ²
Man	-0,202	0,061	-3,337	0,001**	0,024
Ålder/100	-0,196	0,189	-1,036	0,301	0,002
Landsbygd	-0,404	0,061	-6,606	0,000***	0,094
Utbildning					0,041
<i>Grundskola</i>	-0,359	0,084	-4,284	0,000***	
<i>Gymnasium</i>	-0,331	0,073	-4,535	0,000***	
Konstant	3,614	0,110	32,992	0,000	
R²	0,217				

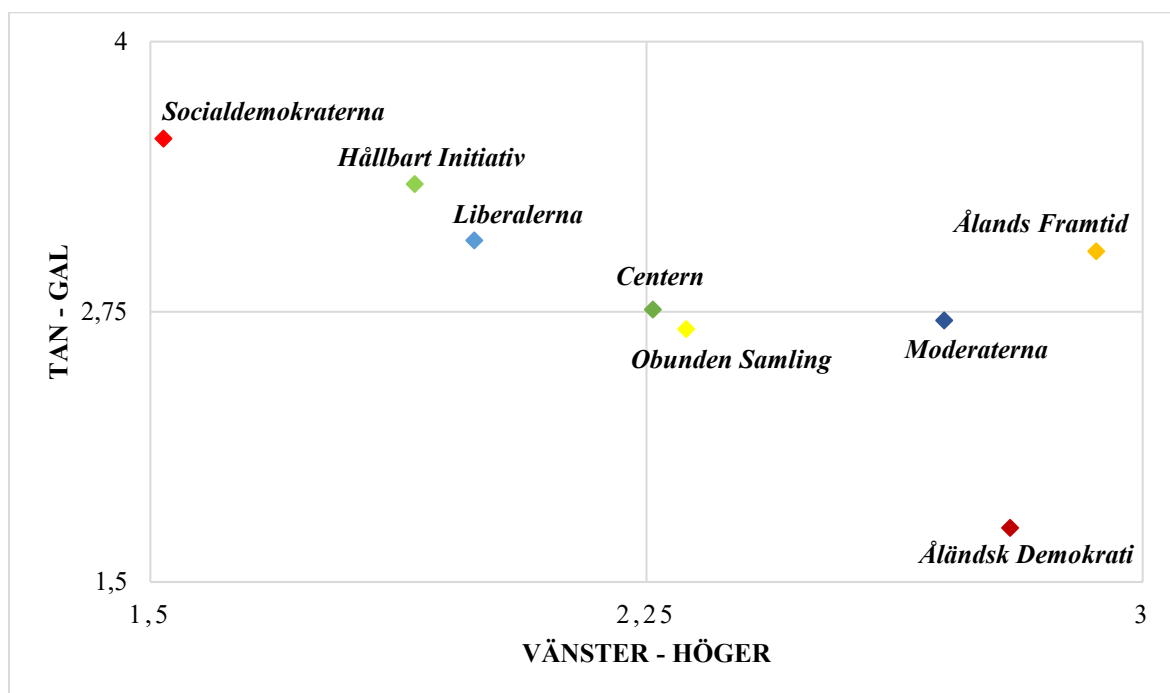
Tabellnot: Positiva koefficienter = längre mot GAL. Signifikansnivåerna anges med * (p < 0,05), ** (p < 0,01), *** (p < 0,001).

6.3.2 Partival

I det här skedet vet vi vilka väljargrupper som röstar på vilka partier och var de olika väljargrupperna placerar sig ideologiskt. Var placerar sig då partiernas väljare ideologiskt? Partiernas ideologiska placering redovisas med hjälp av deras väljares medelvärde på vänster-högerskalan och GAL-TAN-skalan. Från vänster till höger placerar sig partierna enligt följande: Socialdemokraterna (1,52), Hållbart Initiativ (1,90), Liberalerna (1,99), Centern (2,26), Obunden Samling (2,31), Moderaterna (2,70), Åländsk Demokrati (2,80) och Ålands Framtid (2,93). Från GAL till TAN placerar sig partierna enligt följande: Socialdemokraterna (3,55), Hållbart Initiativ (3,34), Liberalerna (3,08), Ålands Framtid (3,03), Centern (2,76), Moderaterna (2,71), Obunden Samling (2,67) och Åländsk Demokrati (1,75).

Som väntat placerar sig Socialdemokraternas väljare längst till vänster, partiet är egentligen det enda tydliga vänsteralternativet inom den åländska politiken. Mer förvånande är det att partiets väljare också befinner sig längst mot GAL, även om skillnaden till följande parti (Hållbart Initiativ) på den skalan inte är väldigt stor. Socialdemokraterna har framförallt en

överrepresentation av kvinnor och personer boende i Mariehamn som i sin tur tenderar att befinna sig längre till vänster och mer mot GAL, därav partiets placering. Hållbart Initiativ i sin tur har en överrepresentation av unga, kvinnor och personer med antingen gymnasie- eller högskoleutbildning. Följaktligen placerar sig även partiet längre till vänster och långt mot GAL. Liberalerna befinner sig omkring mitten i partifältet men jämfört med de flesta andra partierna befinner sig väljarbasen något till vänster och mer mot GAL. Partiet har en stor överrepresentation av högutbildade väljare men samtidigt har man även många äldre väljare. Det är troligt att man har många väljare som placerar sig kring mitten ideologiskt men att partiet även placerar sig där därför att man delvis slits mellan olika ideologiska ståndpunkter.

Figur 6.6 Ideologisk placering enligt partiernas väljare, medelvärde.

N = Liberalerna: 62 vänster/höger, 63 GAL-TAN, Centern: 79 vänster/höger, 77 GAL-TAN, Moderaterna: 43 vänster/höger, 46 GAL-TAN, Socialdemokraterna: 45 vänster/höger, 45 GAL-TAN, Obunden Samling: 40 vänster/höger, 41 GAL-TAN, Ålands Framtid: 9 vänster/höger, 9 GAL-TAN, Åländsk Demokrati: 9 vänster/höger, 10 GAL-TAN, Hållbart Initiativ: 27 vänster/höger, 27 GAL-TAN.

I relation till övriga åländska partier befinner sig Centerns väljare både i mitten på vänster-högerskalan och GAL-TAN-skalan. Partiets storlek hjälper säkerligen till att pressa det ideologiska medelvärdet mot mitten. Obunden Samling har en övervikt av manliga väljare, boende på landsbygden och lågutbildade. Grupper som tenderar att placera sig till höger eller mer mot TAN vilket även återspeglas i partiets placering. Ett mer väntat scenario för Moderaternas del var att partiet skulle befinna sig längre till höger. Här måste ändå vidtas

försiktighet, bland de partier som det går att dra någorlunda säkra slutsatser av befinner sig partiet längst till höger. I övrigt förefaller partiet ha en relativt bred bas av väljare med mer traditionella värderingar. Åländsk Demokrati befinner sig förvånansvärt långt högerut men mer väntat klart längst mot TAN genom partiets överrepresentation av män, äldre, grundskoleutbildade och boende på landsbygden. Ålands Framtids placering är minst sagt svår att analysera, längst till höger och mer mot GAL. Att partiets väljare är högerorienterade är ändå mer väntat än att väljarna skulle ha mer gröna, alternativa och libertära värderingar.

Överlag kan det konstateras att de större partiernas ideologiska placering var mer väntad än de mindre partiernas, vilka måste analyseras med större försiktighet. För partierna för vänsterkanten finns det tydligare samband mellan placeringen på vänster-högerskalan och GAL-TAN-skalan än vad det finns på högerkanten. På skalan mellan 1-4, där mitten utgörs av värdet 2,5, är det egentligen endast Moderaternas, Åländsk Demokratiska och Ålands Framtids väljare som befinner sig till höger. För GAL-TAN-skalan är det egentligen endast Åländsk Demokratiska väljare som kan sägas ha utpräglade traditionella, auktoritära och nationalistiska värderingar. För att säga något om den nuvarande åländska regeringsbasen befinner sig Centern, Obunden Samling och Moderaterna mycket nära varandra på GAL-TAN-skalan. På den dimensionen är det Hållbart Initiativ som kraftigt avviker med sina väljare klart mer mot GAL än övriga regeringspartier. Centern och Obunden Samlings väljare placerar sig också nära varandra på vänster-högerskalan men Moderaternas väljare befinner sig klart längre till höger och Hållbart Initiativs väljare klart längre till vänster. Regeringsbasens väljare är överlag mer homogent placerade längs GAL-TAN-skalan och mer splittrade längs vänster-högerskalan.

Följande steg är att analysera om det slutligen är väljarens placering på vänster-högerskalan eller GAL-TAN-skalan som främst påverkar partivalet? Enligt Inglehart (1977, s. 14) pressar de nya politiska frågorna de etablerade partierna. Om partierna transformeras riskerar de förlora tidigare väljare men om de inte transformeras minskar chansen för att attrahera nya väljare. Den här balansgången leder till att nya partier bildas. Enligt Kriesi m.fl. (2006, s. 926) är det framförallt de etablerade partierna som är osäkra gällande den nya politiska skiljelinjen. Med det här i beaktande blir det därför intressant att se om väljarnas placering på vänster-högerskalan uppvisar starkare samband hos de etablerade partierna medan placeringen på GAL-TAN-skalan uppvisar ett starkare samband hos de nya partierna. Omvänt borde de etablerade partiernas väljare enligt teorin vara mer splittrade på GAL-TAN-skalan och de nya partiernas väljare mer splittrade längs vänster-högerskalan.

Resultaten i tabell 6.10 visar att Socialdemokraternas, Liberalernas och Hållbart Initiativs väljare placerar sig längre vänsterut än Centerns väljare, sambanden är signifikanta. Obunden Samlings och Åländsk Demokratis väljare placerar sig längre högerut än Centerns väljare men sambanden är inte signifikanta. Däremot finns det starkt signifikanta samband mellan Moderaternas och Ålands Framtids väljares placering till höger. Om vi går över till GAL-TAN-skalan så placerar sig Åländsk Demokratis väljare klart längre mot TAN än Centerns väljare, även Obunden Samlings väljare är mer mot TAN. Hållbart Initiativs, Socialdemokraternas och Liberalernas väljare placerar sig mer mot GAL än Centerns väljare, sambanden är starkt signifikanta.

Tabell 6.10 *Partivalets ideologiska determinanter: multinominal logistisk regression*

Referenskategori: Åländsk Center							
	L	M	S	Ob	ÅF	HI	ÅD
Vänster/höger	-0,883*	1,657***	-2,206***	0,206	2,849***	-0,972*	0,996
	(0,354)	(0,399)	(0,468)	(0,390)	(0,803)	(1,986)	(0,621)
TAN/GAL	0,928**	0,234	2,785***	-0,175	1,384	1,986***	-3,418***
	(0,329)	(0,355)	(0,535)	(0,341)	(0,757)	(0,508)	(0,972)
Konstant	-1,049	-5,318	-5,255	-0,652	-13,591	-5,115	-2,882
	(1,301)	(1,492)	(2,070)	(1,348)	(3,721)	(2,021)	(2,697)
Test	-2 LL		chi²		p		
Vänster/höger	1000,470		89,979		0,000***		
TAN/GAL	993,546		83,054		0,000***		
Hela modellen							
Konstant	910,492		218,310		0,000		
Nagelkerke	0,499						

Tabellnot: Värden som anges är multinominala logistiska regressionskoefficienter (b-koefficienter), standardfel anges i parentes. Positiva koefficienter = längre till höger eller mer mot GAL. Signifikansnivåerna anges med * (p < 0,05), ** (p < 0,01), *** (p < 0,001).

Gällande diskussionen om det finns en trend att placeringen på vänster-högerskalan påverkar de etablerade partierna mer än de nya partierna samtidigt som de nya partierna påverkas mer av GAL-TAN-skalan är resultaten något osäkra. I regressionen där Centerns stora grupp av mittenväljare utgör referenspunkten finns det starka effekter att Moderaternas väljare drar till höger och Socialdemokraternas drar till vänster. Hållbart Initiativs väljare drar mot GAL och Åländsk Demokratis väljare drar mot TAN. En annan intressant notering är att effekterna mellan Liberalernas och Centerns väljare är större för GAL-TAN-skalan än vänster-

högerskalan. På den klassiska skiljelinjen har partierna traditionellt ansetts placera sig runt mitten men så behöver inte fallet vara för den nya politiska skiljelinjen. Det finns alltså tendenser som pekar mot att de klassiska skiljelinjerna sammansvetsar de etablerade partierna och splittrar de nya medan de nya skiljelinjerna sammansvetsar de nya partierna men splittrar de etablerade. Materialet tillåter ändå inte att den saken fullständigt slås fast eftersom effekterna för GAL-TAN-skalan är större än på vänster-högerskalan hos exempelvis Socialdemokraterna.

Likelihood ratio-testet indikerar slutligen att väljarens placering på vänster-högerskalan överlag har en större effekt på partivalet på Åland än GAL-TAN-skalan. Skillnaderna är dock inte stora och även GAL-TAN-skalan har en betydande effekt. Det här kan tolkas som en indikation på det som har upprepats flera gånger i den här avhandlingen, nämligen att de klassiska skiljelinjerna inte har försvunnit men samhällsförändringen innebär att flera förklaringsmodeller inte kan avfärdas som nonsens. Som vi ser finns det likheter mellan placeringen på vänster-högerskalan och placeringen på GAL-TAN-skalan men det finns också betydande skillnader.

7 Avslutning

7.1 Konklusioner

Åland är genom sin autonomi ett intressant ”specialfall” att studera (Anckar, D. & Bartmann, 2000, s. 7). Åland har genom ett eget parlament, lagtinget, möjlighet att stifta egna lagar inom ett antal områden. Jämfört med parlament i närregionen är den forskning som finns tillgänglig om de åländska partierna och deras väljare begränsad och delvis även föråldrad. Därutöver har de ideologiska skiljelinjerna inte studerats mer ingående tidigare. Delvis på grund av att det inte ansetts vara särskilt relevant tidigare eftersom lagstiftningsbehörigheten har varit begränsad och genom att åländska val tenderar att vara personcentrerade. Ett antal händelser indikerar dock att detta håller på att förändras. Man har övergått till ett mer parlamentariskt styrelseskick (Söderlund, 2008, s. 131), lagstiftningsbehörigheten har med tiden utökats och ett antal förändringar har skett i partisystemet.

Med utgångspunkt i den delvis föråldrade forskningen om sociala skiljelinjer och den närmast obefintliga forskningen om ideologiska skiljelinjer var följaktligen syftet med den här avhandlingen att studera sociala- och ideologiska skiljelinjer bland de åländska väljarna. Fyra forskningsfrågor utformades:

1. Vilka sociodemografiska faktorer förklarar partival på Åland?
2. Vilka sociodemografiska faktorer förklarar ideologisk placering på Åland?
3. Var placerar sig de åländska väljarna ideologiskt?
4. Förklaras partivalet främst av klassiska eller nya ideologiska skiljelinjer?

I de västerländska demokratierna har de fyra traditionellt sett viktigaste skiljelinjerna i väljarkårerna gått mellan centrum-periferi, stat-kyrka, land-industri och ägare arbetare (Karvonen, 2014, s. 3; Lipset, 2000, s. 5-6). Stabiliseringen kring dessa centrala skiljelinjer har varit så dominerande att man till och med betecknat de västeuropeiska partisystemen som nedfrysta (Gallagher m.fl., 2001, s. 242; Grönlund, 2011, s. 64). De senaste decenniernas sekularisering, värderingsförändring, högre utbildningsnivå och förbättrade levnadsstandard har ändå minskat de klassiska skiljelinjernas förklaringsgrad (Grönlund, 2011, s. 64; Kriesi m.fl., 2006, s. 923). Ronald Inglehart har i sina världsomspännande studier (World Values Survey) betecknat det som att en tyst revolution av postmaterialistiska värderingar medfört en klyfta mellan å ena sidan människor med materialistiska värderingar, å andra sidan människor med postmaterialistiska värderingar (Inglehart, 1977, s. 207-208). Med tiden har en kulturell

motrevolution uppstått när utvecklingen varit så snabb och omfattande att människor inte längre känner igen sig i det samhälle som de växte upp i (Norris & Inglehart, 2019, s. 32-35).

Hur den här värderingsmässiga förändringen i de avancerade industriländerna har gått till är mycket omtvistat i forskarvärlden. Däremot råder det en bredare konsensus om att en förändring skett och sker vilket ökar behovet av nya förklaringsmodeller (se exempelvis Dalton, 2008; Flanagan, 1982b; Inglehart, 1977; Inglehart, 1997; Lipset, 2000; Norris & Inglehart, 2019; Oscarsson, 2017). Ett sätt att operationalisera den nya politiskt kulturella konfliktdimensionen är GAL-TAN, där GAL står för gröna, alternativa och libertära värderingar med TAN står för traditionella, auktoritära och nationalistiska värderingar (Grönlund, 2019, s. 11; Hooghe m.fl., 2002, s. 976; Marks m.fl., 2006, s. 157; Oscarsson, 2017, s. 411). GAL-TAN-skalan är troligtvis inte den absolut optimala förklaringsmodellen för den nya värderingsmässiga förändringen, sådana tenderar inte ens att existera i samhällsvetenskaplig forskning. Däremot är skalans styrka att sammanfatta ett antal spretande konflikter baserade på sakfrågor och identitet.

För att besvara frågeställningarna har tvärsnittsdesign med en kvantitativ forskningsmetod använts. Studien har varit teoriprovande för att framförallt undersöka om teorierna om en ny politisk skiljelinje som kan operationaliseras med GAL-TAN-skalan också har fått fäste bland de åländska väljarna. Primärdata samlades in med hjälp av ett slumpmässigt urval av åländska väljare genom en webbaserad frågeundersökning. Frågeundersökningen genomfördes som en eftervalsundersökning ungefär en månad efter det åländska lagtingsvalet den 20 oktober 2019. En viss skevhet fanns bland svarspersonerna, framförallt för variabeln utbildning, varför en viktning genomfördes.

Liksom i flera tidigare valundersökningar hade svarspersonerna även i den här undersökningen angett ett mycket högre valdeltagande än vad som var fallet i populationen. Bland de som uppgav att det inte hade röstat i lagtingsvalet ansåg flest att orsaken till det var att man inte hittade ett lämpligt parti eller kandidat. Som väntat var det valets två stora vinnare Centern och Hållbart Initiativs väljare som var mest nöjda med valresultatet. Bland valets stora förlorare Socialdemokraternas väljare var missnöjet med valresultatet mest utbrett. En förkrossande majoritet av väljarna (89,3 %) är antingen helt nöjda eller relativt nöjda med Ålands nuvarande självstyrelse. Få väljare vill se antingen ett självständigt Åland eller ett Åland som blir en mer integrerad del av Finland. En knapp majoritet (50,6) är relativt nöjda med den nuvarande självstyrelsen men vill se ett utökat självbestämmande för Åland.

Vilka sociodemografiska skiljelinjer finns det bland de åländska partiernas väljare? Framförallt är kvinnor överrepresenterade bland Socialdemokraternas väljare medan män är överrepresenterade bland Obunden Samlings väljare. Kvinnor tenderar även att vara överrepresenterade bland Hållbart Initiativs väljare och män bland Ålands Framtids och Åländsk Demokratis väljare, antalet svarspersoner för framförallt de två sistnämnda partierna var dock begränsat. Hållbart Initiativ har en överrepresentation av unga väljare, deras väljarstöd minskar succesivt med ökad ålder. Även Liberalerna drar till sig stora skaror av yngre väljare men partiet drar även mycket äldre väljare och har istället ett lägre väljarunderstöd bland personer i medelålder. Moderaterna och Ålands Framtid har en överrepresentation av äldre väljare. Desto högre utbildningsnivå en väljare har desto lägre är sannolikheten att rösta på Centern, Obunden Samling, Ålands Framtid och Åländsk Demokrati. Deras väljarstöd sjunker succesivt med ökad utbildningsnivå. Det motsatta förhållandet råder framförallt för Liberalerna som har en klar överrepresentation av högskoleutbildade väljare. Centern, Obunden Samling och Åländsk Demokrati drar framförallt väljare på landsbygden medan Socialdemokraterna och Moderaterna har en överrepresentation av väljare bosatta i Mariehamn.

Med stöd av tidigare studier av åländska väljare (främst Häggblom, 1991, s. 55-56) formulerades följande hypotes: *H₁ Av de sociodemografiska variablerna är det boendeort som främst förklarar partival på Åland.* Hypotesen testades genom multinominal logistisk regression med partivalet som beroende variabel och kön, ålder, utbildning och boendeort som oberoende variabler. Det största partiet (som även placerar sig omkring mitten), Åländsk Centers, väljare utgjorde referenskategori. På 99,9-procentsnivån uppnåddes signifikanta samband för att boende i Mariehamn röstar på Moderaterna och Socialdemokraterna framom Centern. På 99-procentsnivån fanns signifikanta samband för att boende i Mariehamn tenderar att rösta på Liberalerna, Hållbart Initiativ och Ålands Framtid⁴ (få observationer fanns för partiet) framom Centern. För utbildningsvariabeln utgjorde högskoleutbildade referenskategori och på 95-procentsnivån fanns signifikanta samband för att grundskoleutbildade och gymnasieutbildade i lägre utsträckning än högskoleutbildade röstar på Liberalerna.

Vilken av de sociodemografiska variablerna var det då som främst predikterade partival på Åland? Likelihood ratio-testet visade att från störst till minst effekt på den beroende variabeln placerade sig de oberoende variablerna enligt följande: boendeort, utbildning, kön och ålder. Följaktligen förefaller det som att det främst är variabeln boendeort som förklarar partivalet på

⁴ Enligt Åsubs (Ålands statistik- och utredningsbyrå, 2019a, s. 17) officiella statistik hade partiet fler väljare på landsbygden än i Mariehamn. Resultatet påverkas här av begränsningar i materialet.

Åland, effekten var signifikant på 99,9-procentsnivå. Är det ett rimligt antagande? Ja, flera av partierna i lagtinget har stora skillnader i väljarstöd mellan stad och landsbygd. Det politiskt regionala skiljelinjerna är betydande. Är det unikt att det finns tydligt politiskt regionala skillnader i ett litet samhälle? Enligt Gallagher, Laver och Mair (2001, s. 237) är det inte ovanligt att konflikten mellan centrum-periferi är framträdande även i små samhällen. Det är även troligt att situationen påverkas av att även om Åland har en liten befolkning är den geografiska ytan relativt stor, dessutom med flera öar. En förklaring på samma område kan vara att i frånvaro av skattemässiga styrmekanismer har infrastrukturfrågor blivit framträdande, en vattendelare kan finnas mellan partier som uppfattas vilja satsa på landsbygd/skärgård kontra stad. Oavsett, boendeorten påverkar och har den största effekten bland de variabler som här har prövats. *Hypotes 1 kan verifieras.*

Vilka ideologiska skiljelinjer finns det i den åländska väljarkåren? Kvinnor tenderar att befinna sig längre till vänster och mer mot GAL än män. Unga väljare befinner sig generellt mer till vänster och mer mot GAL än äldre väljare. Gymnasieutbildade placerar sig längst till höger, grundskoleutbildade har starkast TAN-värderingar medan högskoleutbildade har starkast GAL-värderingar och placerar sig längst till vänster. Boende i Mariehamn befinner sig överlag längre till vänster och mer mot GAL jämfört med boende på landsbygden. De multipla regressionsanalyserna visade att det finns ett starkt signifikant samband ($p = <0,01$) mellan variablerna boendeort samt ålder och väljarens placering på vänster-högerskalan. Boendeort var den enskilda variabel som hade den främsta effekten för den här dimensionen. För GAL-TAN fanns det mycket starka signifikanta samband mellan väljarens placering och variablerna boendeort och utbildning ($p = <0,001$). Även variabeln kön uppvisade ett starkt samband ($p = <0,01$). Överlag var det boendeorten som hade den största effekten på placeringen på GAL-TAN-skalan.

Enligt Pippa Norris och Ronald Inglehart har samhällsutvecklingen under efterkrigstiden orsakat en tyst revolution av postmateriella värderingar. Med tiden har den tysta revolutionen följts av en kulturell motrevolution av auktoritära värderingar. Den kulturella motrevolutionen har haft sitt starkaste fäste bland arbetare, äldre, lågutbildade, män, ruralt boende och religiösa (Norris & Inglehart, 2019, s. 32-35, 113 & 288). För att pröva om en liknande trend även existerar på Åland utformades två hypoteser: H_{2a} *Traditionella, auktoritära och nationalistiska (TAN) värderingar är mer utbredda bland äldre, män, ruralt boende och lågutbildade.* H_{2b} *Gröna, alternativa och libertära (GAL) värderingar är mer utbredda bland yngre, kvinnor, urbant boende och högutbildade.*

Sambandet är nästintill perfekt för samtliga variabler. Endast för ålder avviker resultatet något, personer i åldern 55-69 är längre mot TAN än personer i åldern 70+. Här är ändå bedömningen att det fortfarande är äldre som befinner sig längst mot TAN eftersom det fortfarande är de två äldsta ålderskategorierna som har mer traditionella, auktoritära och nationalistiska värderingar. Det här gör det möjligt att dra slutsatserna att *hypotes 2a och 2b kan verifieras*. Även bland det åländska väljarna är GAL-värderingar mer utbredda bland yngre, kvinnor, urbant boende och högutbildade medan TAN-värderingar är mer utbredda bland äldre, män, ruralt boende och lågutbildade. Åland är följaktligen inte något undantag i den globala trenden.

Hur påverkar det här det åländska partiernas placering? Utifrån medelvärdet av partiernas väljares ideologiska placering har partierna placerats ut på vänster-högerskalan och GAL-TAN-skalan. För den förstnämnda skalan placerar sig partierna från vänster till höger enligt följande: Socialdemokraterna, Hållbart Initiativ, Liberalerna, Centern, Obunden Samling, Moderaterna, Åländsk Demokrati och Ålands Framtid. På en skala från GAL till TAN placerade sig partierna enligt följande: Socialdemokraterna, Hållbart Initiativ, Liberalerna, Ålands Framtid, Centern, Moderaterna, Obunden Samling och Åländsk Demokrati. Med stöd av tidigare forskning om åländska väljare formulerades en hypotes om att: H_{3a} *Socialdemokraternas väljare befinner sig längst till vänster medan Moderaternas väljare befinner sig längst till höger, partierna kan betraktas som motpoler på vänster-högerskalan*. För GAL-TAN-skalan, som inte studerats på Åland tidigare, formulerades en mer explorativ hypotes om att: H_{3b} *Hållbart Initiativs väljare är mest GAL och Åländsk Demokratis väljare är mest TAN, partierna kan betraktas som motpoler på GAL-TAN-skalan*.

På vänster-högerskalan var det helt väntat Socialdemokraterna som befann sig klart längst till vänster. Däremot antogs det att Moderaternas väljares skulle befinna sig längst till höger, så var inte fallet utan både Åländsk Demokratis och Ålands Framtids väljare placerade sig längre till höger. Det kunde vara lockande att avfärda de här resultaten med hänvisning till att det var relativt få i undersökningen som uppgav att de röstade på Ålands Framtid och Åländsk Demokrati, på det viset är Moderaternas resultat mer säkert. Eftersom det dock var två partier som befann sig längre till höger än Moderaternas väljare och genom att materialet inte tillåter en säker verifiering *falsifieras hypotes 3a* tillsvidare. För GAL-TAN var det väntat att Åländsk Demokratis väljare skulle befinnas sig mest mot TAN. Mer oväntat var det att Socialdemokraternas väljare befinner sig mer mot GAL än Hållbart Initiativs väljare. Skillnaderna var dock inte väldigt stora, *hypotes 3b falsifieras* ändå preliminärt utifrån den information som nu är känd.

Avslutningsvis var avsikten med avhandlingen att ta reda på om det främst är de klassiska ideologiska skiljelinjerna eller de nya som förklarar partival på Åland? De klassiska skiljelinjerna operationaliserades genom vänster-högerskalan och de nya med GAL-TAN-skalan. En hypotes utformades om att: *H₄ Placering på vänster-högerskalan har en större effekt på partivalet än placeringen på GAL-TAN-skalan.* Antagandet baserade sig på att även om den samhällseliga förändringen drivit på en minskning av de klassiska skiljelinjerna så är det flesta forskare ense om att dessa fortfarande har en betydande effekt (se exempelvis Dalton, 2008; Flanagan, 1982b; Inglehart, 1977; Inglehart, 1997; Lipset, 2000; Norris & Inglehart, 2019; Oscarsson, 2017). Hypotesen testades genom multinominal logistisk regression med partivalet som oberoende variabel (Centern referenskategori) och placeringen på vänster-högerskalan och GAL-TAN-skalan som oberoende variabler.

Med en 99,9-procents säkerhetsnivå uppnåddes signifikanta effekter för att Socialdemokraternas väljare placerar sig längre till vänster än Centerns väljare och att Moderaternas och Ålands Framtids väljare placerar sig längre till höger än Centerns väljare. På 95-procentsnivån fanns signifikanta samband för att Liberalernas och Hållbart Initiativs väljare placerar sig längre till vänster än Centerns väljare. För GAL-TAN-skalan fanns det signifikanta samband på 99,9-procentsnivån för att Hållbart Initiativs och Socialdemokraternas väljare placerar sig längre mot GAL än Centerns väljare och att Åländsk Demokratis väljare placerar sig längre mot TAN. Även Liberalernas väljare placerar sig längre mot GAL än Centerns väljare, resultatet var signifikant på 99-procentsnivån.

Tabell 7.1 Verifiering/falsifiering av hypoteser

Hypotes	Verifieras	Falsifieras
H₁ Av de sociodemografiska variablerna är det boendeort som främst förklarar partival på Åland	X	
H_{2a} Traditionella, auktoritära och nationalistiska (TAN) värderingar är mer utbredda bland äldre, män, ruralt boende och lågutbildade	X	
H_{2b} Gröna, alternativa och libertära (GAL) värderingar är mer utbredda bland yngre, kvinnor, urbant boende och högutbildade	X	
H_{3a} Socialdemokraternas väljare befinner sig längst till vänster medan Moderaternas väljare befinner sig längst till höger, partierna kan betraktas som motpoler på vänster-högerskalan		”X”
H_{3b} Hållbart Initiativs väljare är mest GAL och Åländsk Demokratis väljare är mest TAN, partierna kan betraktas som motpoler på GAL-TAN-skalan		”X”
H₄ Placering på vänster-högerskalan har en större effekt på partivalet än placeringen på GAL-TAN-skalan	X	

Det avslutande testet om vänster-högerskalan eller GAL-TAN-skalan har en större effekt på partivalet visade att väljarens placering på vänster-högerskalan hade en större effekt. Båda variablerna hade signifikanta effekter på den beroende variabel på 99,9-procentsnivån. Följaktligen kan *hypotes 4 verifieras*, vilket innebär att även om GAL-TAN-skalan har en betydande effekt har vänster-högerskalan en större effekt. Den klassiska ideologiska skalan har således övertaget när det gäller att förklara ideologiska variationer på Åland. Hypotesernas verifiering/falsifiering sammanfattas i tabell 7.1.

7.2 Diskussion

Enligt Seymour Martin Lipset (1963, s. 21) bör en välfungerande demokrati uppvisa element av både politiska skiljelinjer och politisk konsensus. Under den åländska självstyrelsens inledande första årtionden fanns det en stor konsensus inom politiken (Häggbloom, 1991, s. 4), kanske ohälsosamt stor? Detta bidrog eventuellt till att valdeltagandet var lågt på Åland under den här tiden (Wrede, C., 1981, s. 20). Det var först i samband med lagtingsvalet 1979 som ett partisystem på en mer ideologisk grund tog form i öriket (Häggbloom, 1991, s. 4; Söderlund, 2008, s. 129; Wrede, M., 1976, s. 96). Magnus Wrede (1976, s. 32) förutspådde redan innan dess att bland annat de regionala olikheterna mellan stad, landsbygd och skärgård på sikt kunde förorsaka politiska konflikter. Så verkar det även ha blivit. Kenth Häggbloom (1991, s. 56) visade i en tidigare studie att det fanns ett starkt signifikant samband mellan boendeort och partival. Det sambandet har upprepats i den här studien.

Det som inte var känt tidigare och som den här avhandlingen har kunnat påvisa är att det även finns ideologiska regionala skiljelinjer. Boendeort förefaller vara den främsta sociodemografiska predikatoren för väljarens placering på vänster-högerskalan och den nya GAL-TAN-skalan på Åland. Om det är partiernas politik som format de ideologiska skillnaderna eller om partierna är en produkt av desamma förblir oklart i det här skedet, men att det existerar ideologiska skiljelinjer är klarlagt. Fokuset på ideologi och den kartläggning som här genomförts är även den här avhandlingens främsta forskningsbidrag. Spelar det någon roll? Ålänningarna röstar endast på kandidater? Denna ståndpunkt kan utmanas, även i ett starkt personcentrerat politiskt system som det åländska har tydliga ideologiska skiljelinjer mellan speciellt partierna illustrerats. Kandidaten spelar visserligen en stor roll när väljaren går till valurnan men att ideologi inte skulle spela någon roll är ytterst tveksamt. Ett mer troligt antagande är att när väljarna bestämmer sig tar de både hänsyn till kandidat och partiets ideologiska profil. Inom det här området har endast en inledande ideologisk kartläggning presenterats – mer forskning behövs.

Enligt Dag Anckar (1979, s. 13) är Åland inget slutet system som inte påverkas av omvärlden. Forskning om politiska skeenden inom öriket kan också jämföras med andra kontexter. Enligt Norris och Ingleharts (2019, s. 113 & 288) teori om en tyst kulturell revolution av politiska värderingar som följts av en kulturell motrevolution, tenderar bland annat äldre, lågutbildade, män och ruralt boende att stå på motrevolutionens sida. Liknande skiljelinjer har här identifierats i den åländska väljarkåren vilket indikerar att Åland inte är något undantag från den globala trenden. Viss kritik har kommit mot den nya politiska skiljelinjen att den skulle skuldbelägga vissa väljare. Om det har funnits sådana avsikter hos andra forskare så har det definitivt inte funnits någon sådan agenda hos den här skribenten.

Politiska ideologier bygger på värderingar om hur samhället borde fungera och hur vi når dessa mål (Ljunggren, 2002, s. 12). Därför är det mycket svårt att utvärdera ideologier, en sådan utvärdering kommer i hög grad basera sig på utvärderarens egna värderingar. Däremot kan den statsvetenskapliga forskningen kritiskt granska och analysera olika ideologiers utfall – så kallad output. Enligt Pippa Norris och Ronald Inglehart (2019, s. 450 & 461) är social konservatism i sig inget problematiskt men i kombination med auktoritära värderingar kan sammansättningen i vissa fall utgöra ett hot mot demokratin. Det är därför viktigt att vi tar de här strömningarna på allvar och inte endast avfärdar dessa åsikter som irrelevanta. På Åland utgör inte den här rörelsen något hot i dagsläget men i världen är läget annorlunda på vissa håll. Botemedlet är enligt Norris och Inglehart (2019, s. 463-465) större delaktighet, att stoppa den accelererande ekonomiska ojämlikheten och politiska ledare som bygger broar framom murar.

Christian Welzel (2013, s. 398 & 407) skriver att skiljelinjer alltid kommer att existera, för varje nytt mål som är uppnått uppstår en ny konflikt från en högre platå. Frågan blir då vad som händer den dagen när människor upplever att mål som redan nåtts har gått förlorade? När den här avhandlingen avslutas befinner sig världen i en orolig tid orsakad av ett nytt coronavirus. Viruset har redan orsakat en hälsokris, samtidigt är en ekonomisk kris i sin linda och kommer allt närmare. På ännu lite längre sikt kan det här leda till en politisk kris med ökad arbetslöshet, förlorade drömmar och skuldsatta stater. Vilka reaktioner som det sätter igång och hur vi hanterar den krisen kan på många håll bli avgörande för demokratins utveckling.

Bilagor

1. *Partier och förkortningar*
2. *Variabelförteckning*
3. *Frågeundersökningen (frågor som analyserats i avhandlingen)*

Bilaga 1: Partier och förkortningar

Parti:	Förkortning:
Åländsk Center r.f.	C
Liberalerna på Åland r.f.	L
Moderat samling för Åland r.f.	M
Ålands Socialdemokrater r.f.	S
Obunden Samling på Åland r.f.	Ob
Ålands Framtid r.f.	ÅF
Hållbart Initiativ	HI
Ålands Demokrati r.f. ⁵	ÅD

Källa: (Ålands statistik- och utredningsbyrå, 2019a, s. 9)

⁵ Det formella namnet är Ålands Demokrati men det är mer vanligt att man använder Åländsk Demokrati.

Bilaga 2: Variabelförteckning

Variabel	Typ	Kategori	Värde
Kön	Nominal	Kvinna	0
		Man	1
Ålder	Ordinal	18 - 24	1
		25 - 34	2
		35 - 54	3
		55 – 69	4
		70-	5
Utbildning	Ordinal	Grundskola	1
		Gymnasium	2
		Högskola	3
Dummyvariabler			
Utbildningsnivå 1		Grundskola	1
		Övriga	0
Utbildningsnivå 2		Gymnasium	1
		Övriga	0
Utbildningsnivå 3		Högskola	1
		Övriga	0
Boendeort	Nominal	Mariehamn	0
		Landsbygd	1
Vänster/höger	Ordinal	Helt vänster	1
		Delvis vänster	2
		Delvis höger	3
		Helt höger	4
GAL/TAN	Ordinal	Helt TAN	1
		Delvis TAN	2
		Delvis GAL	3
		Helt GAL	4

Bilaga 3: Frågeundersökningen (frågor som analyserats i avhandlingen)

Barometern Wave 1

Välkommen till Barometer-undersökningen 2019! Detta är din första frågeundersökning som medlem i den finlandssvenska medborgarpanelen Barometern. Undersökningen utförs av Institutet för samhällsforskning vid Åbo Akademi.

Du svarar på frågorna genom att klicka på det svarsalternativ du väljer. Om du vill ändra något av dina tidigare svar kan du klicka på pilen bakåt längst ner till vänster. Du klickar på pilen framåt för att komma vidare till följande frågor. Dina svar sparas automatiskt och du kan fortsätta där du slutade ifall du inte fyller i hela enkäten på en gång.

Undersökningen består av totalt 40 frågor uppdelade på sju olika block. Det tar ca 20 minuter att svara. Den här undersökningen innehåller frågor om: språkomgivning, identitet, politik och samhälle, miljö, förtroende, aktuella samhällsfrågor och några frågor om dig själv. All datahantering följer principerna för datasekretess och lagring av data, vilket innebär att dina svar är fullständigt anonyma. För mera information om hur vi hanterar personuppgifter gå till <https://www.barometern.fi/hantering-av-personuppgifter/>

- **Vilken är din hemkommun?**

Nu följer några frågor om lagtingsvalet 2019 (visas endast för ålänningar):

Nuförtiden är det många som av en eller annan anledning inte röstar i val. Lät du bli att rösta i lagtingsvalet 2019?

- Jag röstade inte denna gång (1)
- Jag förhandsröstade (2)
- Jag röstade på valdagen (3)
- Vill ej uppge (4)

Om du inte röstade i valet, i vilken utsträckning påverkar följande skäl ditt beslut att inte rösta? Viktig orsak (1), inverkade delvis (2), inverkade inte (3). (Om "Jag röstade inte denna gång")

- Det är svårt för mig att hitta ett lämpligt parti eller en lämplig kandidat (1)
- Jag kan inte rösta p.g.a. arbetshinder, resa, sjukdom eller funktionshinder (2)
- Politik intresserar mig inte och för mig är det likgiltigt att rösta (3)

- Jag har inget förtroende för politiker eller politik (4)
- Jag har inte tillräckligt med information till stöd för röstningsbeslut (5)

Vilket partis eller vilken grupperings kandidat röstade du på i lagtingsvalet? (Om ”Jag förhandsröstade” eller ”Jag röstade på valdagen”)

- Liberalerna på Åland (1)
- Åländsk Center (4)
- Moderat Samling på Åland (5)
- Ålands Socialdemokrater (6)
- Obunden Samling på Åland (7)
- Ålands Framtid (8)
- Åländsk Demokrati (9)
- Hållbart Initiativ (10)
- Röstade blankt (11)
- Vill ej uppge (12)
- Kan inte säga (13)

Vad var egentligen viktigast för dig när du röstade, partiet eller kandidaten? (Om ”Jag förhandsröstade” eller ”Jag röstade på valdagen”)

- Partiet var viktigare (1)
- Kandidaten var viktigare (2)
- Kan inte säga (3)

Hur nöjd är du med valresultatet i lagtingsvalet?

- Mycket nöjd (1)
- Ganska nöjd (2)
- Ganska missnöjd (3)
- Mycket missnöjd (4)
- Kan inte säga (5)

Hur nöjd eller missnöjd är du med det nuvarande åländska självstyret?

- Jag är helt nöjd med det nuvarande självstyret (1)
- Jag är relativt nöjd med det nuvarande självstyret men skulle vilja se ett utökat självbestämmande för Åland (2)
- Jag är missnöjd och vill se ett självständigt Åland (3)

- Jag är missnöjd. Åland borde bli en mer integrerad del av Finland (4)
- Kan inte säga (5)

Vad anser du om följande påståenden om aktuella politiska frågor? *Helt av samma åsikt (1), delvis av samma åsikt (2), delvis av annan åsikt (3), helt av annan åsikt (4), kan inte säga (5).*

- Arbetsvillkor och löner bör avtalas lokalt utan centralorganisationer (1)
- För att balansera den åländska ekonomin måste de offentliga tjänsterna skäras ned (2)
- Medlemskapet i Europeiska unionen har överlag varit positivt för Åland (3)
- Åland bör träda ut ur EU (4)
- Åland är för ivrigt när det gäller att genomföra EU:s miljö- och klimatmål (5)
- Åland behöver starka ledare som kan återställa disciplin och ordning i samhället (6)

Hur stora skillnader tycker du rent allmänt det är mellan partierna i lagtinget när det gäller deras sätt att ta ställning i politiken?

- Mycket stora skillnader (1)
- Ganska stora skillnader (2)
- Inte särskilt stora skillnader (3)
- Inga skillnader alls (4)
- Kan inte säga (5)

Röstade du för fyra år sedan, i lagtingsvalet 2015?

- Ja (1)
- Nej (2)
- Hade inte rösträtt i föregående val (3)
- Vill ej uppge (4)
- Kan inte säga (5)

Vilket partis eller grupperings kandidat röstade du på då? (Om "Ja")

- Liberalerna på Åland (1)
- Åländsk Center (4)
- Moderat Samling på Åland (5)
- Ålands Socialdemokrater (6)
- Obunden Samling på Åland (7)
- Ålands Framtid (8)
- Åländsk Demokrati (9)

- Hållbart Initiativ (10)
- Röstade blankt (11)
- Vill ej uppge (12)
- Kan inte säga (13)

Frågor som alla deltagare i Barometern besvarade och som används för analys av åländska väljare:

Vilken är din åsikt om följande påstående om aktuella politiska frågor? *Helt av samma åsikt (1), delvis av samma åsikt (2), delvis av annan åsikt (3), helt av annan åsikt (4), kan inte säga (5).*

- Man borde förhindra företag med vinstsyfte att bedriva sjukhus (6)
- Mer sjukvård bör drivas i privat regi (11)

Nedan listas ett antal förslag som rör Finlands framtida inriktning. Vad anser du om dessa förslag? *Använd en skala från noll till tio för svaret (0-10), där noll betyder "mycket dåligt förslag", fem "varken bra eller dåligt förslag" och tio "mycket bra förslag".*

- Ett mångkulturellt Finland där man förhåller sig tolerant gentemot människor från andra länder
- Ett Finland där sexuella minoriteters rättigheter stärks

Källförteckning

Abramson, P. R. (2011). Critiques and Counter-Critiques of the Postmaterialism Thesis:

Thirty-four Years of Debate.

Anckar, C., Bengtsson, Å, Denk, T., & Karvonen, L. (2013). *Komparativ politik: institutioner och beteende*. Lund: Studentlitteratur.

Anckar, D. (Red.). (1979). *Förändring och politik på Åland*. Åbo: [Åbo akademi].

Anckar, D., & Bartmann, B. (2000). *Ett ramverk för ett självständigt Åland*. Mariehamn: Sällskapet Ålands framtid.

Bengtsson, Å. (2002). *Ekonomisk röstning och politisk kontext: en studie av 266 val i parlamentariska demokratier 1950-1997*.

Bengtsson, Å, & Grönlund, K. (2005). *Den finlandssvenska väljaren*. Vasa: Samforsk.

Bjerling, J., & Ohlsson, J. (2010). En introduktion till logistisk regressionsanalys.

Björklund, F., Elm, B., & Lindahl, C. (1983). *Väljarundersökning på Åland 1982*.

Bladh, J. (2019, 25 oktober). Liberalerna säger nej till LR om Obundna är med. s. 5.

Ålandstidningen. Hämtad från: <https://m.alandstidningen.ax/nyheter/liberalerna-sager-nej-lr>

Bryman, A. (2012). *Social research methods* (4 uppl.). Oxford: Oxford University Press.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (3 uppl.). Stockholm: Liber.

- Dalton, R. J. (2008). *Citizen politics: public opinion and political parties in advanced industrial democracies* (5 uppl.). Washington D.C.: CQ Press.
- Dalton, R. J., & Anderson, C. (2011). *Citizens, context, and choice: how context shapes citizens' electoral choices*. Oxford; New York: Oxford University Press.
- David, M., & Sutton, C. D. (2016). *Samhällsvetenskaplig metod* (Översättning: Torhell). Lund: Studentlitteratur.
- de Vaus, D. (2001). *Research Design in Social Research*. London: Sage Publications.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A., & Wängnerud, L. (2017). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*.
- Evans, G., Heath, A., & Lalljee, M. (1996). Measuring Left-Right and Libertarian-Authoritarian Values in the British Electorate. *The British Journal of Sociology*, 47(1), 93. doi:10.2307/591118
- Fangen, K., & Sallerberg, A. (2011). *Många möjliga metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Flanagan, S. C. (1980). Value Cleavages, Economic Cleavages, and the Japanese Voter. *American Journal of Political Science*, 24(2), 177-206. doi:10.2307/2110862
- Flanagan, S. C. (1982a). Changing Values in Advanced Industrial Societies: Inglehart's Silent Revolution from the Perspective of Japanese Findings. *Comparative Political Studies*, 14(4), 403-444. doi:10.1177/0010414082014004001
- Flanagan, S. C. (1982b). Measuring Value Change in Advanced Industrial Societies: A Rejoinder to Inglehart. *Comparative Political Studies*, 15(1), 99-128. doi:10.1177/0010414082015001005

- Flanagan, S. C., & Lee, A. (2003). The New Politics, Culture Wars, and The Authoritarian-Libertarian Value Change in Advanced Industrial Democracies. *Comparative Political Studies*, 36(3), 235-270. doi:10.1177/0010414002250664
- Gallagher, M., Laver, M., & Mair, P. (2001). *Representative government in modern Europe* (3 uppl.). Boston: McGraw Hill.
- Grönlund, K. (Red.). (2011). *Språk och politisk mobilisering: finlandssvenskar i publikdemokrati*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Grönlund, K. (2019). Party Choice. I K. Grönlund, & K. Strandberg (Red.), *Voting and public opinion in finland: The parliamentary election of 2019* (s. 8-13). Åbo: Samforsk, The Social Science Research Institute.
- Grönlund, K., & Strandberg, K. (2019). *Voting and Public Opinion in Finland: The Parliamentary Election of 2019*. Samforsk, The Social Science Research Institute.
- Grönlund, K., & Wass, H. (Red.). (2016). *Poliittisen osallistumisen eriytyminen: eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Harboe, T. (2013). *Grundläggande metod: den samhällsvetenskapliga uppsatsen* (Översättning: P. Larson). (1 uppl.). Malmö: Gleerups Utbildning.
- Henriksson, M. (2019, 9 oktober). Det blev ingen internetröstning i lagtingsvalet på Åland - det drabbar hundratals ålänningar bosatta på annan ort. *Svenska Yle*. Hämtad från: <https://svenska.yle.fi/artikel/2019/10/09/det-blev-ingen-internetrostning-i-lagtingsvalet-pa-aland-det-drabbar-hundratals>

Herberts, K. (Red.). (2008). *Opinioner och trender i Svenskfinland: barometern/01-07*. Vasa:

Åbo Akademi. Institutet för finlandssvensk samhällsforskning.

Heywood, A. (2002). *Politics* (2 uppl.). Basingstoke: Palgrave: Macmillan.

Holmvik, Å. (1989). *Politisk participation och partiidentifikation - en komparativ studie av politiskt beteende på Åland och i Österbotten*.

Hooghe, L., Marks, G., & Wilson, C. J. (2002). Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration? *Comparative Political Studies*, 35(8), 965-989.

doi:10.1177/001041402236310

Hållbart Initiativ. (2019). *Åland är redo - Hållbart Initiativs valprogram 2019*.

Hägglblom, K. (1991). *Väljare på Åland: om social struktur och valbeteende*.

Ike, N. (1973). Economic Growth and Intergenerational Change in Japan. *The American Political Science Review*, 67(4), 1194-1203. doi:10.2307/1956542

Inglehart, R. (1977). *The silent revolution: changing values and political styles among Western publics*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

Inglehart, R. (1997). *Modernization and postmodernization: cultural, economic, and political change in 43 societies*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Karvonen, L. (2014). *Parties, governments and voters in Finland: politics under fundamental societal transformation*. Colchester: ECPR Press.

Knight, K., & Marsh, M. (2002). Varieties of election studies. *Electoral Studies*, 21(2), 169-187. doi:10.1016/S0261-3794(01)00016-6

- Kriesi, H., Grande, E., Lachat, R., Dolezal, M., Bornschie, S., & Frey, T. (2006). Globalization and the transformation of the national political space: Six European countries compared. *European Journal of Political Research*, 45(6), 921-956. doi:10.1111/j.1475-6765.2006.00644.x
- Larsen, A. K. (2009). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod* (Översättning: B. Kärnekull, E. Kärnekull). (1 uppl.). Malmö: Gleerup.
- Larsson, R. (2006). *Politiska ideologier i vår tid* (7 uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Liedman, S. (1989). *Från Platon till Gorbatjov: de politiska idéernas historia* (10 uppl.). Stockholm: Bonnier.
- Lindström, B., Lindström, B., & Rundberg-Mattsson, M. (2006). *Ålänningarnas partisympatier: hösten 2006*. Mariehamn: ÅSUB.
- Lipset, S. M. (1963). *Political man*. New York: Anchor.
- Lipset, S. M. (2000). Party systems and voter alignments revisited edited by Lauri Karvonen and Stein Kuhnle. I L. Karvonen, & S. Kuhnle (Red.), (s. 3-9). New York: Routledge.
- Ljunggren, S. (2002). *Ideologier* (2 uppl.). Stockholm: Hjalmarson & Högberg.
- MacKenzie, I. (2003). The idea of ideology. I R. Eccleshall, A. Finlayson, V. Geoghegan, M. Kenny, M. Lloyd, I. MacKenzie & R. Wilford (Red.), *Political ideologies: An introduction* (3 uppl.). London; New York (N.Y.): Routledge.
- Marks, G., Hooghe, L., Nelson, M., & Edwards, E. (2006). Party Competition and European Integration in the East and West: Different Structure, Same Causality. *Comparative Political Studies*, 39(2), 155-175. doi:10.1177/0010414005281932

- Nilsson, L., Aronsson, L., & Norell, P. (2012). *Värmländska landskap: politik, ekonomi, samhälle, kultur, medier*. Karlstad University Press.
- Norris, P. (2004). *Electoral engineering: voting rules and political behavior*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Norris, P., & Inglehart, R. (2019). *Cultural backlash: Trump, Brexit, and authoritarian populism*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Oscarsson, H. (2017). Det svenska partisystemet i förändring. I Andersson, Ulrika, Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson Och Maria Oskarson (Red.) *Larmar Och Gör Sig Till*. Göteborg: SOM-Institutet.
- Oscarsson, H., & Holmberg, S. (2016). *Svenska väljare*. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Pallant, J. (2005). *SPSS survival manual: a step by step guide to data analysis using SPSS for windows (Version 12)* (2 uppl.). Buckingham: Open University Press.
- Savage, J. (1985). Postmaterialism of the Left and Right: Political Conflict in Postindustrial Society. *Comparative Political Studies*, 17(4), 431-451.
doi:10.1177/0010414085017004002
- Statistikcentralen. (2018). Befolkningens utbildningsstruktur. Hämtad från:
<http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/sv/StatFin/>
- Suksi, M. (2005). *Ålands konstitution: en sammanställning av material och tolkningar i anslutning till självstyrelselag för Åland*. Åbo: Åbo Akademis förlag.

- Sundberg, J. (2011). Riksdagsval på Åland. In K. Grönlund (Red.), *Språk och politisk mobilisering: Finlandssvenskar i publikdemokrati* (s. 163-2014). Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Söderlund, P. (2008). Partisystemets utveckling på Åland. *Politiikka*, 50(2), 128-138.
- Söderlund, P. (2017). *Långsiktiga och kortsiktiga faktorerers effekter på partisympatier i 2015 års finländska riksdagsval* Helsinki: Valtiotieteellinen yhdistys.
- Welzel, C. (2013). *Freedom rising: human empowerment and the quest for emancipation*. New York: Cambridge University Press.
- Westinen, J., 1984-. (2015). *Cleavages in contemporary Finland: a study on party-voter ties*.
- Wrede, C. (1981). *Politiskt deltagande på Åland: en undersökning av orsakerna till det låga valdeltagandet på Åland*. Åbo; Hfors: [Åbo akademi].
- Wrede, M. (1976). *Partibildning och politik på Åland: en undersökning av politisering, motsättningar och politisk gruppbildning på Åland 1945-1976*. Åbo: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Ålands författningssamling. Vallag för Åland. 2019:45. Hämtad från:
<https://www.regeringen.ax/alandsk-lagstiftning/alex/201945>
- Ålands statistik- och utredningsbyrå. (2016). *Valdeltagandet 2015, Statistik 2016:1*. Hämtad från: https://www.asub.ax/sites/www.asub.ax/files/statistics/valdeltagande_2015.pdf
- Ålands statistik- och utredningsbyrå. (2018). Åsub befolkning. Hämtad från:
<https://www.asub.ax/sv/statistik/befolkning>

Ålands statistik- och utredningsbyrå. (2019a). *Lagtings- och kommunalvalet 2019, Statistik 2019:7*. Hämtad från: https://www.asub.ax/sites/www.asub.ax/files/statistics/lagtings-och_kommunalval_2019.pdf

Ålands statistik- och utredningsbyrå. (2019b). Valdeltagandet 2019. Hämtad från: <https://www.asub.ax/sv/statistik/valdeltagandet-2019>

Åländsk Demokrati. *Partiprogram*. Hämtad från: <https://alandskdemokrati.ax/partiprogram-alandskdemokrati-ax/>